

”Se on niin kokonaisvaltainen se prosessi” –
Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden kokemuk-
sia sosiaalisesta tuesta irtautumisprosessissa

Jaana Rissanen
Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma
Tammikuu 2018

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Käytännöllinen teologia	
Tekijä – Författare Jaana Rissanen			
Työn nimi – Arbetets titel ”Se on niin kokonaisvaltainen se prosessi” – Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden kokemuksia sosiaalisesta tuesta irtautumisprosessissa			
Oppiaine – Läroämne Yleinen käytännöllinen teologia			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu –tutkielma		Aika – Datum Tammikuu 2018	Sivumäärä – Sidoantal 79 + liitteet
Tiivistelmä – Referat			
<p>Tutkimuksessa tarkastellaan narratiivisella tutkimusotteella vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneiden kokemuksia sosiaalisesta tuesta ja muista coping-keinoista. Tutkimustehtävänä on tutkia, mistä vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneet saivat sosiaalista tukea irtautumisprosessiinsa ja miten tuen odotukset ja saatu tuki kohtasivat tutkittavien kokemuksissa. Lisäksi tutkitaan, mitä muita coping-keinoja irtautuneet käyttivät irtautumisprosesseissaan.</p> <p>Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu vanhoillislestadiolaista herätysliikettä, uskonnollisista yhteisöistä irtautumista sekä sosiaalista tukea ja muita coping-keinoja käsittelevästä tutkimuksesta ja kirjallisuudesta. Tutkimusaineisto muodostuu kymmenestä vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneen teemahaastattelusta. Aineisto analysoidaan holistis-sisällöllisen narratiivisen analyysin avulla.</p> <p>Holistis-sisällöllisen narratiivisen analyysin tuloksena aineistosta muodostuu kolme erilaista ryhmää irtautumisprosessin sosiaaliseen tukeen liittyen: 1) itsenäiset, 2) tuetut, 3) tarvitsevat. Itsenäisten ryhmässä korostuu oman ajattelun ja itsenäisen prosessoinnin merkitys irtautumisprosessissa, tuettujen ryhmässä sosiaalisen tuen laaja tarve ja toteutuminen ja tarvitsevien ryhmässä sosiaalisen tuen puutteesta kärsiminen.</p> <p>Analyysin tuloksena vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuminen näyttäytyy kokonaisvaltaisena prosessina, johon tarvitaan monenlaista sosiaalista tukea. Sosiaalista tukea saadaan eniten irtautuneilta sisaruksilta, vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisilta ystäviltä ja psykologisen tuen ammattilaisilta. Eniten puutteita on vertaistuessa sekä omien vanhempien ja evankelis-luterilaisen kirkon tarjoamassa sosiaalisessa tuessa. Vähiten tukea odotetaan omilta vanhemmilta ja muilta vanhoillislestadiolaisen liikkeen jäseniltä. Muista coping-keinoista eniten esiin nousevat kirkon tapahtumiin osallistuminen, lukeminen ja huumori.</p> <p>Tutkimus tarjoaa näkökulmia vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden sosiaalisen tuen tarpeesta ja toteutumisesta. Tutkimustulokset haastavat ympäröiviä tukiverkostoja parantamaan vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuville tarjottavaa sosiaalista tukea. Ennen kaikkea evankelis-luterilaisen kirkon ja muiden yhteisöjen olisi tärkeää kehittää tarpeelliseksi osoittautunutta organisoitua vertaistukitoimintaa irtautuneille.</p>			
Avainsanat – Nyckelord lestadiolaisuus, eroaminen, sosiaalinen tuki, selviytyminen, narratiivisuus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat.....	2
2.1. Vanhoillislestadiolainen herätysliike	2
2.2. Uskonnollisesta yhteisöstä irtautuminen.....	9
2.3. Sosiaalinen tuki ja coping	12
3. Tutkimustehtävä ja tutkimuksen toteutus	17
3.1. Tutkimustehtävä	17
3.2. Tutkimusaineisto ja sen kerääminen.....	17
3.3. Aineiston analyysi.....	21
3.4. Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	28
4. Kolme tyypitarinaa sosiaalisesta tuesta irtautumisprosessissa.....	33
4.1. Itsenäiset.....	33
4.2. Tuetut	41
4.3. Tarvitsevat.....	49
5. Sosiaalinen tuki ja muut coping-keinot irtautumisprosessissa.....	58
6. Tulosten yhteenveto ja pohdinta.....	65
Lähde- ja kirjallisuusluettelo.....	73
Lähteet	73
Kirjallisuus	73
Liitteet	

1. Johdanto

Lestadiolaisuus Suomen suurimpana herätysliikkeenä ja vanhoillislestadiolaisuus sen suurimpana ryhmittymänä on omaleimainen ilmiö suomalaisessa yhteiskunnassa ja evankelis-luterilaisessa kirkossa.¹ Vanhoillislestadiolaisuus tunnetaan suurista perheistä, kielteisestä suhtautumisesta populaarikulttuuriin ja ehostukseen sekä toisaalta ahkerista kansalaisista, korkeasta työmoraalista ja raittiudesta.²

Vanhoillislestadiolaisuus on 2000-luvulla noussut vahvasti esiin sekä perinteisessä, että sosiaalisessa mediassa. Tämän seurauksena vanhoillislestadiolaisen yhteisön keskustelukulttuuri on avartunut ja yhteisö on ajautunut isoon murrokseen, jonka kaikkia vaikutuksia ei vielä edes tiedetä.³ 2000-luvulla on myös julkaistu runsaasti tieteellistä tutkimusta vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen liittyen.⁴ Erityisesti vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä koettuja kipukohtia on 2000-luvulla nostettu esiin myös populaarikirjallisuudessa.

Vanhoillislestadiolaisia on Suomessa yli 100 000. Suuresta syntyvyydestä huolimatta liikkeen jäsenmäärä ei enää kasva. Tämä tarkoittaa, että yli puolet liikkeeseen syntyneistä irtautuu siitä jossakin vaiheessa elämänsä.⁵ Uskonnollisista yhteisöistä irtautumista on varsinkin viime vuosikymmeninä tutkittu runsaasti eri näkökulmista. Lähimmäksi tätä tutkimusta tulee Jukka Timosen väitöskirja *Todelisuudesta toiseen: Identiteetin rakentuminen uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden elämänkertomuksissa*, jossa käsitellään irtautumisprosessin kulkua ja irtautujan identiteetin uudelleen rakentumista.⁶

Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumista on käsitelty erityisesti pro gradu -tutkielmissa.⁷ Tutkin itse vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumista jo kandidaatin-tutkielmassani, joka käsitteli vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisen syitä.⁸ Kandidaatin-tutkielmaani liittyen keskustelin muutaman vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneen kanssa ja minua jäi mietityttämään heidän kokemuksensa siitä, että irtautumisen aikaan heillä ei ollut ketään, kenen kanssa keskustella ja jakaa irtautumisprosessia. Yritin etsiä tutkimusta, joka käsitelisi vanhoillislestadiolaisuudesta tai laajemmin uskonnollisista yhteisöistä irtautumiseen liittyvää tukea,

¹ Talonen 2016.

² Nenonen 2013, 114, 117.

³ Talonen 2016.

⁴ Ks. esim. Linjakumpu 2012 & 2015; Hintsala & Kinnunen 2013.

⁵ Nykänen 2012, 96; Valkila 2013.

⁶ Timonen 2013.

⁷ Ks. esim. Tuomaala 2001; Hannila, 2011; Kuu-Karkku 2012.

⁸ Rissanen 2016.

mutta tällaista kirjallisuutta ei löytynyt. Nämä keskustelukumppanini eivät päätyneet tämän tutkimuksen tutkittaviksi, mutta he osoittivat, että vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumiseen liittyvää sosiaalista tukea käsittelevälle tutkimukselle on tarvetta ja näin auttoivat minua tutkimusaiheen valinnassa.

Tutkimustehtävänäni on tutkia vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden kokemuksia sosiaalisesta tuesta ja muista irtautumisprosessissa käytetyistä coping-keinoista. Tutkimusaineistona on kymmenen vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneen yksilöhaastattelua. Tutkimustehtävään vastaan haastatteluista tehdyn holistis-sisällöllisen narratiivisen analyysin avulla.

Minulla itselläni ei ole henkilökohtaista suhdetta vanhoillislestadiolaisuuteen ja asemoidun tutkimukseen ulkopuolisena. Omakohtaisen kokemuksen puutteen vuoksi minulta puuttuu tietty ymmärrys irtautumisprosessista, mutta ennen kaikkea ulkopuolisuus auttaa minua keskittymään tutkittavien kokemuksiin ja etäännyttämään itseni tutkijana.

Tutkielmani etenee niin, että luvussa kaksi esittelen tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat. Esittelen vanhoillislestadiolaista herätysliikettä ja sen ominaispiirteitä sekä uskonnollisista yhteisöistä irtautumisen prosessia ja aiheesta aikaisemmin tehtyä tutkimusta. Lisäksi esittelen coping-keinoihin, erityisesti sosiaaliseen tukeen liittyvät keskeisimmät teoriat. Luvussa kolme esittelen tarkemmin tutkimustehtävän, haastatteluaineiston keruun, tutkimuksen toteuttamisen narratiivisen analyysin avulla sekä pohdin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

Neljännessä luvussa esitän holistis-sisällöllisen narratiivisen analyysin avulla kolmeen ryhmään jakamieni tutkittavien ryhmäkohtaisia kokemuksia sosiaalisesta tuesta. Lisäksi kuvaan muita tutkittavien esiin nostamia coping-keinoja. Luvussa viisi kokoan tutkimustulokset yhdeksi kokonaisuudeksi ja vastaan tutkimuskysymyksiin koko aineiston tasolla. Lopuksi luvussa kuusi esittelen tekemäni johtopäätökset ja pohdinnan.

2. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

2.1. Vanhoillislestadiolainen herätysliike

Lestadiolaisuus on tutkimuksellisesti moniulotteinen aihe ja sitä käsittelevää tutkimusta onkin julkaistu paljon erityisesti Suomessa. Aikaisempi tutkimus käsittelee laajasti lestadiolaisuuden historiaa ja opinmuodostusta. Uusimmat tutkimukset käsittelevät erityisesti vanhoillislestadiolaisuuden nykytilaa ja liikkeen kohtaamia

haasteita. Esimerkiksi teoksessa *Tuoreet oksat viinipuussa* kirjoittajat nostavat esiin vanhoillislestadiolaisuudessa aikaisemmin vaiettuja asioita, kuten yhteisön opin ja raamatuntulkinnan perustelujen puutteita sekä eettisiä kysymyksiä.⁹

Lestadiolaisuus on yksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä toimivista herätysliikkeistä. Lestadiolaisuus poikkeaa muista suomalaisista 1800-luvulla syntyneistä herätysliikkeistä sillä, että se syntyi alun perin Ruotsin puolella Kaaresuvannon seurakunnassa, mutta on kuitenkin muotoutunut vahvasti juuri suomalaiseksi herätysliikkeeksi.¹⁰ Lestadiolainen herätysliike on saanut alkunsa vuosina 1845–1846, kun Kaaresuvannon kirkkoherra Lars Levi Laestadius koki hengellisen herätyksen.¹¹ Lestadiolaiseen herätykseen kuului alusta asti raittiuden korostus ja parannuksen tekeminen sekä maallikoiden merkittävä rooli. Lestadiolaisuus levisi nopeasti laajalle alueelle. Suomessa herätyksen leviämistä edisti se, että liike oli alusta asti toiminut suomen kielellä.¹²

Lestadiolaisuus on suurin ja laajimmalle levinnyt Pohjoismaissa syntynyt uskonnollinen liike. Se on myös Suomen 1800-luvun herätysliikkeistä kansainvälisin, sillä lestadiolaisia ryhmittymiä löytyy kaikista maanosista.¹³ Toisaalta lestadiolaisuus on myös Suomen herätysliikkeistä hajaantunein. Hajaannusten taustalla on ollut lestadiolaisuuden nopea leviäminen ja maallikkojohtoiseksi liikkeeksi muotoutuminen. 1800- ja 1900-luvun vaihteessa lestadiolaisuus koki suuren hajaannuksen, jossa liike jakautui kolmeen osaan. Tällöin syntyivät opillisesti eri asioita korostavat uusheräys, esikoislestadiolaisuus ja vanhoillislestadiolaisuus. Vanhoillislestadiolaisuuden seurakuntakäsitys alkoi muotoutua eksklusiivisemmaksi eli muut pois sulkevaksi.

Vuonna 1934 vanhoillislestadiolaisuudesta irtautui Rauhan Sanaksi muodostunut ryhmittymä. Seuraava merkittävä hajaannus tapahtui 1960-luvulla, jolloin iso osa vanhoillislestadiolaisista pappeja joutui ulos liikkeestä.¹⁴ Hajaannuksen myötä vanhoillislestadiolaisuudesta tuli entistä vahvemmin maallikkojohtoinen liike. Opilliset erimielisyydet jatkuivat ja lisäksi vanhoillislestadiolainen yhteisö reagoi ympäröivän yhteiskunnan maallistumiseen kriittisesti, tiukentamalla yhteisön rajoja ja lisäämällä sisäistä kontrollia. Näiden tekijöiden seurauksena vanhoil-

⁹ Hintsala & Kinnunen 2013.

¹⁰ Talonen 2016.

¹¹ Lohi 1989, 176–178; Talonen 2016.

¹² Lohi 1989, 126–128, 227–229, 373.

¹³ Talonen 2016.

¹⁴ Talonen 2001, 11–16.

lislestadiolaisessa yhteisössä päädyttiin laajamittaiseen hoitokokousten järjestämiseen 1970-luvun lopussa.

Hoitokokouksissa käytiin julkisesti läpi hoidettaviksi joutuneiden vanhoillislestadiolaisten syntejä. Hoitokokoukset ovat poikkeuksellinen ja hankala asia vanhoillislestadiolaisuuden historiassa. Ne aiheuttivat luottamuksen menettämistä, häpeää ja liikkeestä vieraantumista. Hoitokokousten perintö elää yhä ihmisten mielessä. Hoitokokoukset synnyttivät yhteisöllisten ristiriitojen pelon, jonka seurauksena vaikeita asioita ei pystytty nostamaan esille. Vaikeneminen ja yksimielisyyden korostaminen ovat vahvistaneet keskustelemattomuuden kulttuuria liikkeen piirissä.¹⁵

Usko on vanhoillislestadiolaisuudessa yhteisöllisen kontrollin alainen asia ja yhteisön jäsenten puhutteleminen tai hoitaminen sekä keskinäisissä suhteissa, että puhujien taholta on edelleen käytössä. Henkilökohtainen uskovaisena eläminen ei ole samanlaisen kiinnostuksen kohteena kuin 1970-luvun hoitokokouksissa, mutta yhteisön yksimielisyyden vaaliminen on edelleen tärkeää. Erityisesti teologien, pappien ja muiden akateemisesti koulutettujen henkilöiden mielipiteet koetaan Aini Linjakummun mukaan liikkeessä helposti uhkana, sillä heillä on vahva kyky arvioida liikkeen opillisia käytäntöjä ja esittää vaihtoehtoisia tapoja ymmärtää vanhoillislestadiolaisuutta.¹⁶

Vanhoillislestadiolaisten toiminta tapahtuu paikallisissa seurayhteisöissä eli rauhanyhdistyksissä, joiden johtokunnat muodostuvat liikkeen nimeämistä puhujista ja yhteisön vanhimmistä tai muuten arvostetuista jäsenistä. Paikalliset rauhanyhdistykset kuuluvat kattojärjestöön, Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistykseen (SRK).¹⁷ Vanhoillislestadiolainen yhteisö elää keskellä ympäröivää maailmaa, eikä kontakteja ulkopuoliseen maailmaan voi välttää. Vanhoillislestadiolaisuudessa vedetään kuitenkin selvä raja oman yhteisön ja maailman välille. Tällä pyritään säilyttämään uskonnollinen moraal, oikea oppi ja yhteisön perinteen jatkuminen. Erottautumiseen kuuluu, että yhteisöllä on tietyt säännöt ja normit, jotka muodostavat sen jäsenille käytännön elämänohjeet. Rajanvetoa tehdään yhteiskunnan ilmiöiden ja uskonnollisten merkitysten alueilla.¹⁸

Nykyisin vanhoillislestadiolaisuus sosiaalisesti, kulttuurisesti ja uskonnollisesti erottuvana liikkeenä on mielenkiintoinen ilmiö suomalaisessa yhteiskunnas-

¹⁵ Linjakumpu 2012, 41, 52, 76–88, 105, 139–144.

¹⁶ Linjakumpu 2012, 68–69, 224–228.

¹⁷ Linjakumpu 2012, 51.

¹⁸ Timonen 2013, 263.

sa. Se on kyennyt säilymään omaleimaisena ja poikkeavia elämäntapoja säilyttävänä yli sadan tuhannen jäsenen yhteisönä yhteiskunnan kehittyessä sodan jälkeisestä ajasta nykyiseen jälkimoderniin aikaan. Liikkeen vahvuutena ja toisaalta kipupisteenä on vahva yhteisöllisyys. Vanhoillislestadiolaisuus tunnetaan suurista perheistä, kielteisestä suhtautumisesta populaarikulttuuriin, esittävään taiteeseen ja ehostukseen sekä naispappeuden torjumisesta. Toisaalta vanhoillislestadiolaisuus tunnetaan myös ahkerista kansalaisista, korkeasta työmoraalista, isänmaallisuudesta ja raittiudesta.¹⁹

Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen jäsenet ajattelevat selvemmin kuin muiden herätysliikkeiden jäsenet, että vain omaan herätysliikkeeseen kuuluvat jäsenet pelastuvat.²⁰ Vahva eksklusiivisuus eli yhteisöllinen poissulkeminen on piirre, joka tekee vanhoillislestadiolaisuudesta omaleimaisimman lestadiolaisryhmittymän.²¹ Raamattua pidetään liikkeessä uskon ja elämän ylimpänä ohjeena. Vanhoillislestadiolainen raamatullisuus liittyy eksklusiivisuuteen. Liikkeen opin mukaan ainoastaan vanhoillislestadiolaisuudessa julistetaan puhtaasti Jumalan sanaa ja uskotaan Raamatun opettamalla tavalla.²² Vanhoillislestadiolaisen tulkinnan mukaan usko syntyy kuulemalla, eikä yksityiseen Raamatun lukemiseen kannusteta.²³ Vanhoillislestadiolaiset ovatkin Suomen herätysliikkeisiin kuuluvia verrattaessa passiivisimpia Raamatun lukijoita. Hanna Salomäen tutkimuksen mukaan kolmasosa vanhoillislestadiolaisista lukee Raamattua harvemmin kuin kerran vuodessa tai ei ollenkaan.²⁴

Vanhoillislestadiolaisuudella ei ole asiakirjaa tai järjestäytynyttä instituutiota, joka päättäisi liikkeen raamatuntulkinnasta. Vanhoillislestadiolaisuus on hahmottanut määritellä itsensä kirkon maallikkoliikkeeksi. Risto Leppäsen mukaan vanhoillislestadiolaisuudelle on järjestäytyneen opintulkinnan puutteen vuoksi tyypillistä uskonilmausten epämääräisyys ja jännitteisyys. Liikkeen sisällä saatetaan sanoa eri tavalla kuin ulkoisessa viestinnässä, erityisesti eksklusiivisesta seurakuntaopista ja naispappeuskysymyksestä. Tämä teologinen kaksoisidentiteetti on noussut kriittisen keskustelun kohteeksi ja haastaa liikettä luomaan selviä linjauksia.²⁵

¹⁹ Nenonen 2013, 114, 117.

²⁰ Salomäki 2010, 162.

²¹ Talonen 2001, 21.

²² Leppänen 2013, 29, 31.

²³ Talonen 2004, 124; Leppänen 2013, 33–34.

²⁴ Salomäki 2010, 225–227.

²⁵ Leppänen 2013, 22–24.

Yksi vanhoillislestadiolaista herätysliikettä koskeva kysymys on syntyvyyden sääntely. Ehkäisyä on pidetty vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä syntinä. Hoitokokousten aikaan tämä näkemys vahvistui.²⁶ Ehkäisy kuuluu vanhoillislestadiolaisuudessa asioihin, jotka yhteisö on hengellistänyt. Uskonnollisissa yhteisöissä saatetaan hengellistää eli perustella uskolla asioita, jotka ovat aikaisemmin tai muussa yhteydessä ymmärretty maalliseksi asioiksi. Hengellistäminen on yksi tapa säilyttää ero ympäröivän maailman ja oman yhteisön välillä. Kun asia hengellistetään, sen noudattamisesta tulee edellytys oikeassa uskossa elämiselle.²⁷

Ihmisoikeusliitto, jonka mukaan jokaisella ihmisellä on oltava vapaus päättää lasten lukumäärästä ja syntymäajoista, on tehnyt selvitystä siitä, kuinka tämä oikeus toteutuu vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Ihmisoikeusliiton mukaan vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä on ihmisiä, jotka eivät tunnista ehkäisykiellon olemassaoloa, vaan kokevat itse valinneensa ehkäisemättömyyden. On myös niitä, jotka käyttävät ehkäisyä ja kokevat lähipiirinsäkin sallivan sen. Osa kuitenkin kokee ehkäisykiellon sosiaalisesti pakoksi, jota täytyy noudattaa. Tähän ryhmään kuuluu paljon vanhoillislestadiolaisen liikkeen jättäneitä henkilöitä.²⁸

Jouko Talosen mukaan perinteisenä nähdyn vanhoillislestadiolaisuuden sisällä on 1980-luvun lopusta alkaen muodostunut liberaali siipi, joka on tullut esiin erityisesti 2000-luvulla median kehittymisen myötä. Uudistajien vanhoillislestadiolaisuutta kohtaan esittämän kritiikin taustalla on liikkeen oma sisäinen prosessointi. Vanhoillislestadiolaisuuden uudistajat ja kriitikot kaipaavat yhteisöön liberaaleja uudistuksia.²⁹ Uudistushalu kohdistuu vanhoillislestadiolaiseen etiikkaan, sen perusteluihin ja keskustelun puutteeseen. Vanhoillislestadiolaisen etiikan kuvataan perustuvan Raamattuun, mutta Raamatun kirjoitusten ristiriitaisuus haastaa tätä perustelua. Heikki Nenosen mukaan Raamatun ristiriitaisuuksia on toisinaan kohdattu vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä avoimesti, kun taas välillä käsitteelyyn on valittu vain raamatunkohdat, jotka tukevat yhteisön tulkintaa ja jätetty huomiotta ne, jotka ovat sen kanssa ristiriidassa. Nenosen mukaan viime vuosina keskustelu elämäntapaan liittyvistä kysymyksistä ja niiden perusteluista liikkeen sisällä on ollut monimuotoisempaa. Raamatun monitulkintaisuutta on alettu avoi-

²⁶ Linjakumpu 2012, 93.

²⁷ Linjakumpu 2015, 226–231.

²⁸ Ehkäisykielto loukkaa ihmisoikeuksia 2009.

²⁹ Talonen 2016.

memmin tunnustaa, vaikka tämä ei välttämättä ole näkynyt ulospäin tehtyjen julkilausumien kautta.³⁰

Internet on edesauttanut vanhoillislestadiolaisuuteen liittyvän keskustelun käymistä. Erityisesti internetin tarjoama mahdollisuus nimettömään keskusteluun on auttanut keskustelukulttuurin löytymisessä. Internetin välityksellä tavalliset vanhoillislestadiolaiset ja liikkeestä irtautuneet ovat saaneet mahdollisuuden puhua yhteisöön liittyvistä asioista.³¹ Hintsalan tutkimuksen mukaan verkkokeskustelu on tärkeää vanhoillislestadiolaisille, sillä yhteisön kokoontumisissa ei usein ole mahdollisuutta tuoda esiin omia mielipiteitä.

Vanhoillislestadiolaisuus on aikaisemmin näyttäytynyt yhtenäisenä ja tiivinä yhteisönä, jonka yhtenäisyyttä on pidetty yllä keskusjohtoisen julkaisu- ja saarnatoiminnan avulla. Liikkeelle on ominaista tietty yhteinen kieli ja keskustelukulttuuri. Nykyään monet elämän haasteet ulottuvat Hintsalan mukaan tämän kielen ulkopuolelle. Näille kokemuksille on vaikea löytää tilaa yhteisön julkisesta puheesta. Internet tarjoaa mahdollisuuden käsitellä näitä kysymyksiä liikkeen hyväksytyn puhettavan ulkopuolella ja tuo kuuluviin yksittäisten ihmisten äänen liikkeen yhteisen äänen rinnalle. Halu nimettömyyteen keskustelussa on ymmärrettävää, sillä asiat voivat olla henkilökohtaisia ja suhde vanhoillislestadiolaisuuteen hyvin tunteikas ja ristiriitainen. Liikkeen toimintatapa ihmisten hoitamisesta heidän eriävien mielipiteidensä vuoksi on myös vaikuttanut haluun keskustella nimettömänä.³²

Vähitellen nimettömänä alkanut vanhoillislestadiolaisuutta käsittelevä keskustelu internetissä laajentui aluksi omilla nimillä, suljetuissa ryhmissä käytyyn keskusteluun. Vähitellen keskustelua alettiin käydä avoimemmin ja keskustelun määrä kasvoi huomasti. Vaikka pelko on pysynyt mukana, Meri-Anna Hintsalan mukaan keskustelukulttuurin eteneminen kertoo voimaantumisprosessista, jonka internetissä käytävän keskustelun mahdollisuus on saanut alulle.³³

Keskustelupalstojen lisäksi vanhoillislestadiolaisuutta käsitellään paljon myös erilaisissa blogipalveluissa, esimerkiksi Kotimaa24:n blogipalvelussa ja Omat polut -sivustolla³⁴ sekä vanhoillislestadiolaisuuden oppeja parodioivalla

³⁰ Nenonen 2013, 112–113.

³¹ Linjakumpu 2012, 163–164.

³² Hintsala 2013, 83–92.

³³ Hintsala 2013, 83–92.

³⁴ Omat polut – etnisten vanhoillislestadiolaisten kertomuksia ja kokemuksia.

OHO! Siioni -sivustolla³⁵. Lisäksi internetissä on paljon yksittäisiä avoimia ja suljettuja blogeja, joiden kirjoittajat ovat joko nykyisiä tai entisiä vanhoillislestadiolaisia.

Vanhoillislestadiolaisuus on noussut 2000-luvun aikana vahvasti esiin myös valtamedioissa. Erityisesti esiin ovat nousseet vanhoillislestadiolaisuuteen liittyvät hoitokokoukset, pedofilia, naisten asema ja naispappeus sekä yksittäisten puhujien vapauttaminen saarnatehtävistä.³⁶ Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen jäsenten suomalaisesta valtavirrasta poikkeava elämäntapa leimaa vahvasti liikkeen julkisuuskuvaa. Julkisuudessa esillä ovat usein tietyt elämäntavan erikoisuuksiin liittyvät ilmiöt, mutta niiden taustalla vaikuttavia ajattelutapoja ja rakenteita ei mediassa avata.³⁷

Sosiaalinen media nopeudellaan ja avoimuudellaan haastaa vanhoillislestadiolaisuuden kaltaisia perinteisiä instituutioita, jotka ovat tottuneet ylhäältä alas suuntautuvaan toimintaan ja rajattuihin osallistujiin. Internetissä suuri joukko satunnaisia ihmisiä voi itseorganisoitua ja toimia ilman muodollista hierarkiaa tai koordinointia nopeasti, tehokkaasti ja tilapäisesti. Tämä on vastakkainen ilmiö perinteiselle hierarkkiselle toiminnalle.³⁸

Vanhoillislestadiolaisuudessa internet on nähty kaksijakoisesti. Se luo uhan uskon säilymiselle tarjotessaan vaihtoehtoisia ja maallisia näkemyksiä. Toisaalta se nähdään liikkeessä myös vahvuutena, sillä sen kautta voidaan levittää informaatiota esimerkiksi julkaisuista ja toiminnasta.³⁹ Verkossa esiin nostetut asiat kuitenkin haastavat vanhoillislestadiolaisuuden yhtenäisyyttä. Verkkokeskustelut ovat muodostaneet liikkeen virallisen kannan rinnalle alakulttuurin, jonka merkitys on jatkuvasti kasvanut.⁴⁰ Läpinäkyvä mediamailma on pakottanut vanhoillislestadiolaisen liikkeen vuoropuheluun, jota liikkeessä ei aina ole koettu mieluisaksi. Mitään ei myöskään voida enää piilottaa. SRK:n johto jatkaa pitkälti perinteisen linjan takana ja käyttää julkaisufoorumeinaan seurapuheita ja liikkeen omia julkaisuja, kun taas uudistajien foorumeita ovat sosiaalinen media, valtamediat ja akateeminen tutkimus. SRK:n hoitama julkaisutoiminta ja verkkokeskustelut näyttäytyvät monessa kohtaa jopa toisilleen vastakkaisina todellisuuksina.⁴¹

³⁵ OHO! Siioni – Huumorilla vanhoillislestadiolaisesta elämäntapaliikkeestä.

³⁶ Koivuniemi 2015, 36; Talonen 2016.

³⁷ Nenonen 2013, 107.

³⁸ Hintikka 2010, 134–141.

³⁹ Andreassen 2012, 199.

⁴⁰ Hintsala 2013, 85–91, 103.

⁴¹ Nykänen 2012, 221–222.

Vanhoillislestadiolainen herätysliike näyttää olevan valtavassa murroksessa, jossa suurin vaikutus on ollut juuri median ja sosiaalisen median kehityksellä. Kaikkia muutosten vaikutuksia ei vielä nähdä. Talosen mukaan vaikuttaa siltä, että liikkeen jäsenet pystyvät ja monet myös haluavat entistä avoimemmin kohdata ulkopuoliset ja keskustelussa on aiempaa vähemmän tabuja.⁴²

Vanhoillislestadiolaisia on Suomessa yli 100 000.⁴³ Suuresta syntyvyydestä huolimatta liikkeen jäsenmäärä ei kuitenkaan kasva. Se tarkoittaa, että yli puolet vanhoillislestadiolaiseen liikkeeseen syntyneistä irtautuu liikkeestä. Seuraavassa alaluvussa esittelen irtautumista ja siitä aikaisemmin julkaistua tutkimusta.

2.2. Uskonnollisesta yhteisöstä irtautuminen

Tämän tutkimuksen keskeinen käsite on irtautuminen. Määrittelen irtautumisen Timosen esimerkin mukaan yhteisöstä poistumiseksi. Irtautumiseen kuuluvat muodollisesta jäsenyydestä luopuminen, julkisesta osallistumisesta pois jääminen ja henkilökohtaisen merkitysjärjestelmän muutokset. Irtautuminen on monitasoinen prosessi, eivätkä edellä mainitut asiat useinkaan tapahdu samaan aikaan. Irtautumisprosessin seurauksena irtautuja itse määrittelee itsensä yhteisöstä irtautuneeksi. Irtautumiseen sisältyy eroaminen, jolla tarkoitan muodollisesta jäsenyydestä luopumista. Ero voi olla merkityksellisempi käänne muille henkilöille, kuin irtautujalle itselleen, jonka irtautumisprosessissa julkinen ero voi olla vain yksi osa. Henkilö, joka on eronnut yhteisöstä, voi kokea, että irtautumisprosessi on yhä kesken, eikä irtautumisprosessi välttämättä koskaan edes pääty. Erityisesti henkilökohtaisen merkitysjärjestelmän muutokset, joihin voi kuulua yhteisön uskosta luopumista, uusia käyttäytymistapoja ja maailmankatsomuksen muuttumista, voivat jatkua koko elämän.⁴⁴

Tämän tutkimuksen haastattelupyynnössä⁴⁵ käytän termiä eroaminen, sillä oletan sen olevan helpommin ymmärrettävä. Haastatteluissa ja tutkimustekstissä käytän sen sijaan termiä irtautuminen, sillä tutkimuskohteena ovat kokemukset koko prosessista tutkittavien tämän hetken tilanteesta käsin, eivät vain muodollisesta jäsenyydestä luopumisen kokemukset. Käytän tutkittavista termiä irtautunut, vaikka irtautumisprosessi ei välttämättä ole vielä päättynyt. Termi irtautunut kui-

⁴² Talonen 2016.

⁴³ Nykänen 2012, 96.

⁴⁴ Timonen 2013, 36–40, 332.

⁴⁵ Liite 1.

tenkin erottaa tutkittavat vanhoillislestadiolaisuudessa mukana olevista selvemmin kuin termi irtautuva, joten näen sen käytön perusteltuna.

Uskonnollisiin yhteisöihin liittymistä ja niistä irtautumista alettiin tutkia 1980-luvulla Yhdysvalloissa. Taustana oli Yhdysvalloissa kasvanut uusien uskonnollisten yhteisöjen määrä. Uusiin yhteisöihin liittyi paljon ihmisiä ja nopeasti niistä alkoi myös irtautua suuria ihmismääriä. Suurten ihmismäärien liikkuminen uusien yhteisöjen parissa ja samaan aikaan keskusteluun noussut maallistuminen herättivät tutkijoiden kiinnostuksen.⁴⁶

Vaikka kääntymistä ja irtautumista uskonnollisista yhteisöistä on tapahtunut aikaisemminkin, ovat ne nousseet erityisen merkittäviksi ilmiöiksi nykyisessä yksilön vapautta korostavassa ajassa.⁴⁷ Henkilökohtaisten valintojen teko on sallittua ja helppoa, toisin kuin aikaisemmin. Individualisoituneessa maailmassa ihmiset haluavat kuulua sellaisiin yhteisöihin ja noudattaa sellaisia periaatteita, jotka kokevat omikseen. Enää ei ole tyypillistä kuulua uskonnolliseen yhteisöön vain tavan vuoksi.⁴⁸

Tämän tutkimuksen ja tutkittavien kokemusten ymmärtämiseksi, on tärkeää tuntee uskonnollisesta yhteisöstä irtautumisen prosessia. Seuraavaksi esittelen aiheesta aikaisemmin tehtyä tutkimusta, jonka valossa tutkittavien kokemukset voidaan ymmärtää oikeassa kontekstissa. Aiemmassa uskonnollisista yhteisöistä irtautumista käsittelevässä tutkimuksessa on käsitelty irtautumisen syitä, joita esimerkiksi Heinz Streib et al. esittävät seuraavan viiden osa-alueen avulla: 1. Erityisten uskonnollisten kokemusten puuttuminen. 2. Älyllinen epäily ja kritiikki yhteisön oppia kohtaan. 3. Moraalinen kritiikki. 4. Tunnetason kärsiminen. 5. Yhteyden katkeaminen yhteisöön. Streib et al. korostavat, että edellä mainituista syistä voi olla useampia, joiden vuoksi irtautuja ei enää halua olla mukana yhteisössä. Yksi syistä voi myös johtaa toiseen.⁴⁹ Streib et al. esittämä malli irtautumisen syistä on kattava, sillä osa-alueiden sisään mahtuu monia yksittäisiä syitä.

Irtautumista on tutkittu myös prosessin ja identiteetin muutoksen näkökulmasta. Timosen tutkimuksen mukaan henkilö, joka on alkanut kokea ristiriitaa uskonnollisessa yhteisössään, saattaa pyrkiä vielä kääntämään uskoaan yhteisön suuntaan. Usein epäilykset lähtevät kuitenkin laajenemaan ja ilman omaa valintaa ajaututaan erilleen yhteisöstä. Ristiriidan kasvaessa liian suureksi, on lopulta

⁴⁶ Bromley 1988, 9–11.

⁴⁷ Gooren 2010, 15–17.

⁴⁸ Aldridge 2000, 10–12.

⁴⁹ Streib et al. 2009, 22–23.

pakko irtautua.⁵⁰ Henri Gooren käsittelee tutkimuksessaan erilaisia polkuja sekä uskonnolliseen yhteisöön liittymisessä, että sellaisesta irtautumisesta. Tutkimuksessa esitellään eri elämänvaiheiden merkittäviä tapahtumia kohti irtautumista tai liittymistä sekä tapahtumien syy-seuraussuhteita.⁵¹

Tutkimuksellisesti on myös tehty eroa tiiviistä uskonnollisesta yhteisöstä, kuten vanhoillislestadiolaisuudesta ja laajasta yhteisöstä, kuten kirkosta eroamisen välille. Kati Niemelä esittelee tutkimuksessaan syitä Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta eroamiseen. Monet kirkosta eroamisen syyt ovat yhteneväisiä tiiviistä yhteisöstä irtautumisen kanssa, mutta myös selkeitä eroavaisuuksia löytyy. Lähtökohta irtautumiselle kirkosta on erilainen kuin tiiviistä yhteisöstä irtautumiselle, sillä irtautujilla ei välttämättä ole koskaan ollut läheistä suhdetta kirkkoon. Tällöin irtautuminen voi tapahtua yllättäen, esimerkiksi yksittäisessä tilanteessa koetun pettymyksen seurauksena.⁵²

Tiukan yhteisöllisten liikkeiden olemassaolon perustana on tarkkaan määritelty raja liikkeen jäsenten ja muiden ihmisten välillä. Tiiviistä, vahvasti elämää määrittävästä yhteisöstä irtautuminen ei yleensä tapahdu helposti, eikä irtautumispäätös yleensä synny äkillisesti, vaan prosessi on usein monivaiheinen ja raskas. Tiiviissä uskonnollisessa yhteisössä jäsenet pyritään sosiaalistamaan yhteisöön. Vanhoillislestadiolaisen liikkeen jatkuvuus perustuu siihen, että liikkeeseen syntyvät sosiaalistuvat ja jäävät yhteisön jäseniksi, eikä jäsenhankintaa ulkopuolisista juurikaan tehdä. Kun vanhoillislestadiolaiseksi syntyneen koko elämänpiiri keskityy yhteisöön, vaikeutuu myös irtautuminen ja oman valinnan tekeminen.⁵³

Aikaisempaa tutkimusta on tehty myös yksittäisistä uskonnollisista yhteisöistä irtautumisesta. Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautumista on käsitelty erityisesti pro gradu-tutkielmissa. Vanamo Kuu-Karkku tutkii pro gradu -tutkielmassaan *Matkalla uuteen todellisuuteen: Eroprosessi vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä ja sen merkitys henkilön spiritualiteettiin ja kokemusmaailmaan* vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä eroamisen kokemuksia ja eron merkitystä eroajalle.⁵⁴ Ellen Tuomaalan pro gradu -tutkielma *Yhteisön rajamailla: Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisen kerrontaa* käsittelee vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä eroamista sosiologian näkökulmasta, identiteetin muu-

⁵⁰ Timonen 2013, 33, 316–321.

⁵¹ Gooren 2010.

⁵² Niemelä 2006, 97, 150.

⁵³ Linjakumpu 2015, 112, 207–211.

⁵⁴ Kuu-Karkku 2012.

tosprosessina.⁵⁵ Aija Hannila tutkii pro gradu -tutkielmassaan *Helvetin matkalainen: Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuminen rituaaliteorian näkökulmasta Suomessa 2009-2010* irtautumisen syitä sekä sitä, millaista symbolista ja rituaalista toimintaa vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumiseen liittyy.⁵⁶

Uskonnollisesta yhteisöstä irtautuminen on irtautujalle kriisi. Johan Cullberg määrittelee kriisin psykologiseksi reaktiomalliksi, joka ilmenee ihmisen kohdatessa akuutteja sisäisiä tai ulkoisia vaikeuksia tai ongelmia.⁵⁷ Kuu-Karkun ja Tuomaalan pro gradu-tutkielmissa vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumista lähestytään Cullbergin määrittelemien kriisin vaiheiden avulla.⁵⁸ Cullbergin ensimmäinen kriisin vaihe on shokkivaihe, jolloin henkilö torjuu todellisuuden kaikin voimin, sillä hänellä ei vielä ole mahdollisuuksia työstää asiaa. Toinen vaihe on reaktiovaihe, jossa henkilön on pakko avata silmänsä sille, mitä on tapahtunut. Tähän vaiheeseen liittyvät henkilökohtaiset puolustuskeinot. Henkilö voi esimerkiksi kieltää tapahtuneen tai taantua käytöksessään, jotta todellisuuden kohtaaminen onnistuu rauhallisemmin. Kolmas vaihe on läpityöskentelyvaihe, jolloin henkilö alkaa vähitellen suuntautua uudelleen kohti tulevaisuutta. Neljäs vaihe on orientoitumisvaihe, joka ei koskaan pääty ja jossa henkilö jatkaa elämäänsä tuntien menneen arpena, joka kulkee mukana, mutta ei estä jatkamasta elämää.⁵⁹ Kuu-Karkun ja Tuomaalan mukaan nämä vaiheet toteutuvat vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisen prosessissa vaihtoehtoisesti joko sellaisenaan tai sovellettuina.⁶⁰

Uskonnollisista yhteisöistä irtautuminen on tutkimuksellisesti kiinnostava ja monipuolinen aihe. Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumista tai laajemmin irtautumista uskonnollisista yhteisöistä ei ole aikaisemmin tutkittu sosiaalisen tuen kokemusten näkökulmasta. Seuraavassa luvussa esittelen elämänhallintaa, sosiaalista tukea ja muita coping-keinoja käsittelevää teoriaa.

2.3. Sosiaalinen tuki ja coping

Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuminen on stressaava elämäntapahtuma, joka järkyttää irtautujan elämänhallintaa. Elämänhallinta on Aaron Antonovskyn mukaan tunne elämän johdonmukaisuudesta, yhtenäisyydestä ja koos-

⁵⁵ Tuomaala 2001.

⁵⁶ Hannila, 2011.

⁵⁷ Cullberg 1980, 12.

⁵⁸ Tuomaala 2001, 4–5; Kuu-Karkku 2012, 37.

⁵⁹ Cullberg 1980, 142–154.

⁶⁰ Tuomaala 2001; Kuu-Karkku 2012.

sapysymisestä. Hyvän elämänhallinnan tunteen omaava henkilö kokee asiat kognitiivisesti ja emotionaalisesti hallittaviksi ja vaikeatkin tilanteet tuntuvat haasteilta, joiden eteen henkilö jaksaa ponnistella. Mitä parempi elämänhallinnan tunne ihmisellä on, sitä paremmat valmiudet hänellä on kohdata elämään liittyviä haasteita.⁶¹

Elämänhallinta nousee esiin kriisissä ja on eräänlaista kriisien hallintaa. Elämänhallintaa voidaan tarkastella kahdella tavalla. Ulkoinen elämänhallinta muodostuu sosiaalisesta tuesta sekä sosiaalisista taustatekijöistä, kuten elämänhallinnan perusvoimavaroista, joihin kuuluvat oma elämänvaihe ja perhesuhteet. Sisäinen elämänhallinta muodostuu subjektiivisista kokemuksista, esimerkiksi luottamuksen ja onnellisuuden tunteesta. Sisäisillä elämänhallinnan voimavaroilla on merkittävä vaikutus kriisin ratkaisuihin ja niiden keinojen ja strategioiden valinnassa, joilla kriisistä yritetään selvitä. Samaan aikaan ulkoisella elämänhallinnalla on vaikutusta siihen, onko elämä myös sisäisesti hallinnassa. Elämänhallinta on laaja käsite, jonka sisään kuuluvat sekä coping, että sosiaalinen tuki.⁶²

Coping on systeemi, joka auttaa ihmistä selviämään vaikeista tilanteista. Copingiin kuuluvat sekä taakat, että voimavarat osana ihmisen pyrkimystä sopeutua stressaavassa tilanteessa. Molemmat näistä voivat olla materiaalisia, fyysisiä, psykologisia, sosiaalisia ja hengellisiä.⁶³ Copingiin kuuluvat kaikki sekä hyvät, että huonot ajatukset ja teot, joilla henkilö pyrkii selviämään tilanteesta. Richard Lazaruksen ja Susan Folkmanin mukaan coping on prosessi, joka liittyy vain stressaaviin ja henkilön voimavaroja kuluttaviin tilanteisiin, erotuksena toiminnasta, joka liittyy neutraaleihin tilanteisiin.⁶⁴ Vaikeassa tilanteessa ihminen etsii houkuttelevimmat tavat, joilla saavuttaa merkityksellisyys vähimmällä vaivalla. Eri coping-keinot toimivat parhaiten eri ihmisillä ja eri tilanteissa.⁶⁵ Tässä tutkimuksessa kartoitetaan ennen kaikkea vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden kokemuksia sosiaalisesta tuesta coping-keinona irtautumisprosessissa. Lisäksi käsitellään muita esiin nousevia coping-keinoja.

Irja Mikkosen mukaan sosiaalisella tuella tarkoitetaan kaikkia niitä tukitoimia, jotka auttavat tuen tarpeessa olevaa ihmistä selviytymään.⁶⁶ Sidney Cobb määrittelee sosiaalisen tuen yksilön tunteeksi siitä, että hänestä välitetään ja pide-

⁶¹ Antonovsky 1987, 16–19, 29.

⁶² Kajo 2002, 38–40, 47–54.

⁶³ Pargament 1997, 100–101.

⁶⁴ Lazarus & Folkman 1984, 141–142.

⁶⁵ Pargament 1997, 90–91.

⁶⁶ Mikkonen 2009, 35.

tään huolta ja että häntä arvostetaan. Sosiaalinen tuki saa yksilön tuntemaan, että hän kuuluu tärkeään sosiaaliseen verkostoon ja auttaa yksilöä selviämään elämän kriiseistä.⁶⁷ Sosiaalinen tuki on vuorovaikutuksellista ja sitä antaa yksilölle toinen ihminen. Sosiaalisella tuella on osoitettu selviä vaikutuksia fyysiseen, psyykkiseen, henkiseen ja sosiaaliseen terveyteen ja hyvinvointiin.⁶⁸

Sosiaalista tukea on jaoteltu tutkimuksissa osa-alueisiin hieman eri tavoin. James Housen jaottelussa, jota myös Catherine Heaney & Barbara Israel käyttävät, sosiaalinen tuki jakautuu neljään osaan sen mukaan, millaista tarjottu tai saatu tuki on. Nämä neljä osa-aluetta ovat emotionaalinen, instrumentaalinen, tiedollinen ja arvioiva tuki.⁶⁹ Housen sekä Heaney & Israelin määritelmien mukaan emotionaaliseen tukeen sisältyvät empatia, kuunteleminen ja luottamuksen, kunnioituksen sekä rakkauden välittäminen. Instrumentaalinen tuki sisältää aineellisen avunannon sekä auttamisen ja palveluiden tarjoamisen. Tiedollinen tuki on sellaisten ohjeiden, neuvojen ja informaation antamista, joiden avulla yksilö voi käsitellä elämäntilannettaan ja selviytyä siitä. Arvioivaan tukeen sisältyy palaute, joka auttaa tuen saajaa kehittämään ja arvioimaan itseään ja toimintaansa. Tiedollinen ja arvioiva tuki eivät itsessään auta tuettavaa, vaan antavat hänelle välineitä auttaa itse itseään. Tuen muodot voivat olla osin päällekkäisiä ja usein on kyse useammasta kuin yhdestä sosiaalisen tuen muodosta.⁷⁰

Emotionaalinen tuki on sosiaalisen tuen muodoista kaikkein tärkeintä. Kun ihmiset ajattelevat kokemaansa sosiaalista tukea, he ajattelevat lähinnä emotionaalista tukea.⁷¹ Tässä tutkimuksessa sosiaalisella tuella käsitetään kaikki edellä mainitut muodot, eikä niitä erotella analyysissä toisistaan, sillä tuen muotoja oleellisempaa tässä tutkimuksessa on yksilön kokemus siitä, mistä hän sosiaalista tukea sai.

Sosiaalisen tuen käsitteeseen liittyy läheisesti sosiaalisen verkoston käsite. On tutkittu, että laaja sosiaalinen verkosto lisää sosiaalisen tuen saannin todennäköisyyttä. Käsitteet täytyy kuitenkin erottaa toisistaan, sillä sosiaalinen verkoston olemassaolo ei vielä takaa sosiaalisen tuen saantia.⁷² Sekä Esko Kumpusalo, että Pauli Niemelä ovat jakaneet sosiaalisen tukiverkoston kolmeen osaan. Ensisijai-

⁶⁷ Cobb 1976, 300.

⁶⁸ Cohen & Syme 1985, 3–5, 17.

⁶⁹ Vrt. Kumpusalo 1991, 14.

⁷⁰ House 1981, 23–26; Heaney & Israel 2002, 186.

⁷¹ House 1981, 24.

⁷² Cutrona 1996, 10.

seen, primaariin tukiverkostoon kuuluvat perhe ja uskotut ystävät, sekundaariin ystävät, työtoverit ja naapurit ja tertiääriin virallinen auttamisjärjestelmä. Kumpusalon ja Niemelän tutkimusten mukaan tarvitessaan sosiaalista tukea ihminen etenee tukiverkostossa niin, että ensisijaisesti hän hakee tukea primaariverkostoltaan, jonka antama sosiaalinen tuki on kaikkein merkityksellisintä. Sen jälkeen tuen tarvitsija etsii tukea sekundaariverkostoltaan. Jos sosiaalista tukea ei ole saatavilla näistä verkostoista tai niiden tarjoama tuki ei ole riittävää, tuen tarvitsija etsii tukea tertiääriverkostolta.⁷³

Tätä mallia voidaan toisaalta kritisoida sillä, että yksilö ei välttämättä saa tai hae sosiaalista tukea kaikista sosiaaliseen verkostoon kuuluvista sosiaalisista suhteistaan.⁷⁴ Ja toisaalta voi myös olla, että ensin päädytään hakemaan tukea primaariverkostolta siitä syystä, että se on valmiiksi lähellä ja tuttua. Tämä tuki ei kuitenkaan välttämättä ole hyödyllistä, jolloin henkilö päätyy etsimään tukea muualta.⁷⁵

Edellä esitetystä kolmijaosta puuttuu vertaistukiverkosto, joka on oleellista nostaa omaksi ryhmäkseen, eikä lukea osaksi sekundaariverkostoa. Vertaistuen esiintyminen on monimuotoista, ja se voi toteutua ryhmissä tai kahden kesken, kasvokkain, internetissä tai puhelimessa.⁷⁶ Vertaistuki on tärkeää, sillä sosiaalista tukea ei välttämättä ole saatavilla läheisverkostolta esimerkiksi, jos tilanne, johon tukea tarvitaan, on vaiettu perhesalaisuus.⁷⁷ Sosiaaliseen tukeen vaikuttaa usein se, että primaariryhmään kuuluvat saattavat olla surullisia tuettavan tilanteesta itsekkin, erityisesti, jos tilanne aiheuttaa sekasortoa myös heidän omaan elämäänsä. Tällöin myös tuki voi olla saajalle vääränlaista. Primaariryhmään kuuluvat eivät välttämättä myöskään ymmärrä tilannetta ja saattavat tästä syystä antaa täysin sopimatonta tukea. Vertaistukijat sen sijaan ovat usein vähemmän henkilökohtaisesti osallisia tuettavan hyvinvointiin. Toisaalta etäisyys ja toisaalta käytännön kokemus samankaltaisesta tilanteesta voivat toimia muita parempana lähtökohtana sopivan sosiaalisen tuen antamiselle.⁷⁸ Tässä tutkimuksessa käytän hyödyksi edellä esiteltyä kolmijakoa ja siihen neljänneksi lisättyä vertaistukea, kun tutkin irtautuneiden kokemuksia siitä, mistä he ovat saaneet sosiaalista tukea irtautumisprosessiinsa.

⁷³ Kumpusalo 1991, 15; Niemelä 1991, 13.

⁷⁴ Mikkonen 2009, 35.

⁷⁵ Thoits 2011, 155.

⁷⁶ Laatikainen 2010, 5.

⁷⁷ Nylund 2005, 195.

⁷⁸ Thoits 2011, 153–154.

Sosiaalinen tuki voidaan jakaa myös tuen odotuksiin (perceived support) ja saatuun tukeen (received support). Tuen odotukset tarkoittavat yksilön uskoa ja luottamusta siihen, että tukea on saatavilla, kun hän sitä tarvitsee. Odotusten pohjalla on näkemys siitä, että ympäristö välittää ja pitää huolta yksilöstä.⁷⁹ Saatu tuki on tietyssä tilanteessa tosiasiallisesti saatua tukea. Tuen odotuksilla on vahvempi ja positiivisempi vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin, kuin saadulla tuella, jonka vaikutukset ovat heikkoja. Oletus siitä, että tukea on saatavilla, on merkityksellisempää ja tärkeämpää, kuin tosiasiaassa jossakin tietyssä tilanteessa saatu tuki.⁸⁰ Erityisen vahvistava kokemus tuen odotusten kannalta on, jos yksilö havaitsee arkielämänsä kautta, että hän saa tarvittaessa tukea läheisiltään, myös pyytämättä. Tällöin yksilöllä on vahva oletus, että tukea on saatavilla myös kriisin hetkellä. Toisaalta, jos lähiverkosto on yksilön kokemuksen mukaan heikko tarjoamaan tukea, se heikentää selvästi yksilön tuen odotuksia kokonaisvaltaisesti.⁸¹

Myös tuen odotusten ja tilanteessa saadun tuen vastaavuudella voi olla merkitystä. George Brownin seurantatutkimuksessa henkilöt, joilla tuen odotukset olivat vahvat, mutta jotka eivät vaikeassa elämäntilanteessa saaneetkaan tukea, olivat vaarassa masentua enemmän kuin ne, jotka eivät olleet odottaneetkaan saavansa tukea.⁸²

Analyysiluvussa tuon esiin, mistä tutkittavat saivat sosiaalista tukea ja mitä muita coping-keinoja he käyttivät irtautumisprosessissaan. Tuon myös esiin, millä tavalla tuen odotukset ja saatu tuki kohtasivat irtautujien kokemuksissa. Seuraavassa luvussa esittelen kuitenkin ensin tutkimustehtävän ja tutkimuksen toteutusta.

⁷⁹ Uutela 1998, 210.

⁸⁰ Wethington & Kessler 1986, 78; Thoits 2011, 150.

⁸¹ Thoits 2011, 151.

⁸² Brown 1992.

3. Tutkimustehtävä ja tutkimuksen toteutus

3.1. Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tehtävänä on tutkia vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden kokemuksia irtautumisprosessiin liittyvästä sosiaalisesta tuesta ja muista irtautumisprosessissa käytetyistä coping-keinoista. Vastaan tutkimustehtävään seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Mistä vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneet saivat sosiaalista tukea irtautumisprosessiinsa?
2. Miten tuen odotukset ja saatu tuki kohtaavat tutkittavien kokemuksissa?
3. Mitä muita coping-keinoja irtautuneet käyttivät?

Analyysiluvuissa tarkastelen narratiivisen analyysin avulla saamiani tuloksia vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden tutkittavien kokemuksista sosiaalisesta tuesta ja coping-keinoista verraten niitä aikaisempaan tutkimukseen. Luvussa 4 vastaan tutkimuskysymyksiin analyysissä muodostamieni kolmen ryhmän avulla. Luvussa 5 kokoan tutkimustulokset yhdeksi kokonaisuudeksi ja vastaan tutkimuskysymyksiin koko aineiston tasolla.

3.2. Tutkimusaineisto ja sen kerääminen

Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivinen tutkimusote ei sisällä vain yhdenlaista tutkimusta, vaan monenlaisia menetelmiä sekä tiedonhankinnassa, että analysoinnissa. Lähtökohtana kvalitatiiviselle tutkimukselle on todellisen elämän kuvaaminen ja kohteen tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositetaan ihmistä tiedon tuottajana ja tutkittavia tapauksia käsitellään ainutlaatuisina.⁸³ Tämän tutkimuksen aineistona toimivat vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneiden omat kertomukset kokemuksistaan. Tällöin äänen saavat henkilöt, joilla on kokemustietoa tutkitavasta aiheesta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään aineiston harkinnanvaraista otantaa. Se tarkoittaa, että tutkijan on tunnettava tutkittavan aiheen taustaa ja luotava teoreettiset perus-

⁸³ Hirsjärvi et al. 2009, 161–162, 164.

teet, jotta otanta valikoituu tutkimuksen kannalta oleelliseksi.⁸⁴ Tämän tutkimuksen keskiössä ovat vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden kokemukset sosiaalisesta tuesta. Ennen aineiston hankintaa olen perehtynyt sekä vanhoillislestadiolaisuutta ja siitä irtautumista, että sosiaalista tukea käsittelevään aikaisempaan kirjallisuuteen, joka on esitettyinä luvussa kaksi. Kandidaatintutkielmani oli kirjallisuuskatsaus vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisen syistä, joten aihepiiriin liittyvä tutkimus on minulle tuttua myös sitä kautta.

Valitsin aineistonkeruun menetelmäksi haastattelun. Koin sen tähän tutkimukseen parhaiten sopivaksi menetelmäksi, sillä haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Tällöin tutkittava saa vapaasti tuoda esiin itseään koskevia asioita ja toisaalta suora kontakti antaa tutkijalle mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa.⁸⁵ Haastattelu sopi hyvin tähän tutkimukseen, sillä tutkimuksen aiheena ovat tutkittavien henkilökohtaiset kokemukset. Ennakko-oletukseni oli, että tutkittavien kertomukset saattavat painottua vahvasti irtautumisprosessin tapahtumien kuvailuun sosiaalisen tuen kokemusten sijaan. Näin kävikin monen kohdalla, jolloin oli hyvä, että pystyin haastattelutilanteessa esittämään ohjaavia ja tarkentavia kysymyksiä. Tämä ei olisi ollut mahdollista muissa aineistonkeruun menetelmissä. Haastattelun etuna on myös se, että eikielelliset vihjeet auttavat ymmärtämään vastauksia ja merkityksiä.⁸⁶

Aineistona tässä tutkimuksessa on 10 yksilöhaastattelua. Haastateltavat valikoituivat haastattelupyynnöön vastanneista vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneista henkilöistä. Julkaisin haastattelupyynnön⁸⁷ syksyllä 2016 Facebook-seinälläni ja liitin siihen kehotuksen jakaa haastattelupyynnöä eteenpäin. Haastattelupyynnöni jakoi omalla Facebook-seinällään 23 ihmistä. Lisäksi haastattelupyynnöni julkaistiin pyynnöstäni Kotimaa24-verkkojulkaisun vierasblogissa, Omat polut – etnisten vanhoillislestadiolaisten kertomuksia ja kokemuksia – blogipalvelussa, Vantaan Laurissa, Uskontojen uhrien tuki (UUT) ry:n Facebook-sivuilla ja UUT ry:n salaisissa Facebook-ryhmissä UUT:n vertaistuki ja ex-lestadiolaiset. Kuulin, että haastattelupyynnöni oli näiden lisäksi jaettu myös ainakin yhdessä entisille vanhoillislestadiolaisille suunnatussa salaisessa Facebook-ryhmässä.

⁸⁴ Eskola & Suoranta 2000, 18.

⁸⁵ Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35.

⁸⁶ Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–36.

⁸⁷ Liite 1.

Sain haastattelupyyntöihin 42 vastausta sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Valitsin haastattelupyyntöön vastanneista henkilöistä haastateltaviksi järjestyksessä ensimmäisenä yhteyttä ottaneita henkilöitä, jotka olivat yhä kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen vastattuani heidän yhteydenottoonsa. Tulosten monipuolisuutta parantaakseni pyrin pitämään sukupuolijakauman tasaisena, joten muutama naispuolinen henkilö jäi pois, sillä otin mukaan heidän jälkeensä yhteyttä ottaneita miehiä. Muutamat minuun ensimmäisinä yhteyttä ottaneet henkilöt eivät enää vastanneet viesteihini, joten he jäivät pois tutkimuksesta ja tilalle tuli seuraavana yhteyttä ottaneita. Lopulta haastatteluun osallistui 10 henkilö, kuusi naista ja neljä miestä.

Ainoa edellytys haastatteluun osallistumiselle oli, että henkilö oli vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautunut. Olen rajannut tutkimuksen käsittelemään ainoastaan vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneita, enkä ole ottanut mukaan muista herätysliikkeistä tai uskonnollisista yhteisöistä irtautuneita, sillä tällöin tutkimuskohteena olevan liikkeen erityispiirteet ja niiden vaikutukset sosiaalisen tukeen pääsevät paremmin esiin. Muuta rajausta tutkimukseen osallistumiselle en kokenut tarpeelliseksi esittää.

Toteutin haastattelut lokakuun 2016 ja tammikuun 2017 välisenä aikana. Haastatteluja sopiessani tarjosin haastateltaville mahdollisuuden toteuttaa haastattelu Helsingin Yliopistolla, haastateltavan kotona tai muussa haastateltavan toivomassa paikassa. Tarjosin kaikille myös mahdollisuutta osallistua haastatteluun videopuheluna tai puhelimen välityksellä. Haastatteluista seitsemän järjestettiin kasvotusten ja kolme videopuheluna. Kasvotusten tehdyistä haastatteluista kuusi järjestettiin Helsingin Yliopiston kirjaston ryhmätyötilassa ja yksi haastateltavan kotona. Videopuheluhaastattelut tein kotoani. Haastattelut nauhoitettiin puhelimen äänisovelluksella. Iältään haastateltavat olivat 21–46-vuotiaita. Kaikkien haastateltavien irtautuminen oli lähtöisin heistä itsestään, ketään ei oltu erotettu vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä. Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisesta oli haastatteluhetkellä aikaa puolesta vuodesta 16 vuoteen. Haastateltavat olivat eri puolilta Suomea.

Haastatteluissa käytin menetelmänä teemahaastattelua. Teemahaastattelussa käsiteltävät aihepiirit ovat valmiiksi määriteltäviä, mutta aiheiden käsittelyjärjestys, muoto ja painotukset vaihtelevat haastattelusta toiseen. Teemahaastattelussa ei ole valmiita tarkkoja kysymyksiä, vaan apuna käytetään tukilistaa haastattelun aihe-

piireistä.⁸⁸ Haastatteluissa käyttämäni tukilista löytyy liitteistä.⁸⁹ Tämän tutkimuksen kohteena ovat haastateltavien henkilökohtaiset kokemukset, joten teemahaastattelu sopii tähän tutkimukseen hyvin. Teemahaastattelussa haastateltavat pääsevät kertomaan kokemuksistaan vapaasti, omalla tavallaan. Tällöin haastattelumateriaali edustaa haastateltavien omaa puhetta. Toisaalta teemahaastattelurunko takaa sen, että kaikissa haastatteluissa keskustellaan monipuolisesti tutkimuksen kannalta oleellisista aiheista.⁹⁰ Hioin tukilistaa hieman haastattelujen välillä, mutta jokaisen haastateltavan kanssa keskustelimme samoista teemoista. Toisissa haastatteluissa minun ei juurikaan tarvinnut esittää kysymyksiä, vaan teemat tulivat käsitellyksi haastateltavan kertoessa kokemuksistaan. Toisissa haastatteluissa esiintin runsaasti kysymyksiä ja teemat tulivat esiin kysymysten kautta. Käsitellyt teemat näkyvät tukilistassa.⁹¹

Kaikki haastateltavat kertoivat avoimesti kokemuksistaan, eikä minun tarvinnut motivoida heitä vastaamaan kysymyksiin. Tähän saattoi vaikuttaa se, että kaikki haastatteluun osallistuvat tiesivät etukäteen haastattelun aiheen ja olivat itse päättäneet ottaa yhteyttä ja osallistua haastatteluun. Vaikka haastattelun aihe oli raskas, haastattelutilanteissa en kohdannut suuria tunnelatauksia. Haastateltavat eivät hakeneet minulta empatiaa, vaan kertoivat kokemuksistaan melko neutraalisti. Toki henkilökohtainen aihe nostatti tunteita, mutta koin, että sain haastattelutilanteissa vapaasti olla tutkijana en haastateltavan tukijana.

Lopetin haastattelujen tekemisen kymmenen haastattelun jälkeen, sillä aineisto vaikutti tässä vaiheessa kylläntyvän eli saavuttavan saturaatiopisteensä. Saturaatiopiste saavutetaan, kun uudet haastateltavat eivät anna enää mitään olennaisesti uutta tietoa. Tätä ajatusta voidaan kritisoida, sillä laadulliseen tutkimukseen liitetään piirre, jonka mukaan kaikki tapaukset ovat ainutlaatuisia. Herää myös kysymys, miten voidaan etukäteen tietää, että uusi tutkittava ei missään tapauksessa tuota uutta tietoa.⁹² En siis voi olla varma, että uudet haastattelut eivät olisi tuottaneet uudenlaista tietoa, mutta viimeisenä tekemieni haastattelujen aikana minulle tuli tunne, että olen kuuluut melko samanlaisia asioita jo aikaisemmilta haastateltavilta. Koska tässä tutkimuksessa keskitytään yksittäisten tutkittavien henkilökohtaisiin kokemuksiin, koen, että sain kymmenellä haastattelulla katta-

⁸⁸ Eskola & Suoranta 2000, 86.

⁸⁹ Liite 2.

⁹⁰ Eskola & Suoranta 2000, 87.

⁹¹ Liite 2.

⁹² Hirsjärvi & Hurme 2008, 60.

vasti erilaisia kertomuksia siitä, millaisia kokemuksia irtautumisprosessiin liittyvästä sosiaalisesta tuesta vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneilla on. Aineisto on suppea suhteessa koko vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneiden määrään eikä se pyri yleistämään tuloksia koskemaan koko irtautuneiden joukkoa, mutta se antaa kattavaa tietoa tutkimukseen osallistuneiden kokemuksista. Aineisto on myös sidoksissa nykyiseen aikaan ja suomalaiseen kontekstiin.

Nauhoitettua haastattelumateriaalia kymmenestä haastattelusta kertyi yhteensä 700 minuuttia. Haastatteluiden pituudet vaihtelivat lyhimmän haastattelun 38 minuutista pisimmän 114 minuuttiin. Litteroin nauhoitetun materiaalin sanatarkasti. Kirjoitin litteraatteihin myös tutkimuksen kannalta oleelliseksi kokemani nonverbaaliset huomiot, kuten tauot. Litteroinnissa en käyttänyt ulkopuolista ohjelmaa, vaan tein sen manuaalisesti. Litteroitua aineistoa kertyi 175 sivua (Times New Roman, fontti 12, riviväli 1,5).

Ennen haastattelupyynnön julkaisua tein yhden harjoitushaastattelun nähdäkseni, että suunnitelmani haastattelun toteutuksesta on toimiva. Harjoitushaastattelu oli hyvin erilainen kuin lopulliset 10 haastattelua, joten jätin sen kokonaan pois tutkimuksesta. Informoin tästä harjoitushaastattelun haastateltavaa. Tutkittavat keksivät haastattelun yhteydessä itselleen nimimerkit, joita käytän tässä tutkimuksessa. Nimimerkit ovat haastattelujärjestyksessä Pekka, Aada, Outi, Liisa, Eerik, Vilma, Tuuli, Antti, Tuomas ja Birgitta. Seuraavaksi esittelen haastatteluaineistosta tekemäni analyysin kulkua.

3.3. Aineiston analyysi

Tutkimukseni on luonteeltaan narratiivinen. Narratiivisuus on väljä viitekehys, jolle on tunnusomaista huomion kohdistuminen kertomuksiin todellisuuden tuottajana ja välittäjänä.⁹³ Narratiivisessa lähestymistavassa tutkittavat eivät ole objekteja, vaan aktiivisia osallistujia. Näin pyritään tuomaan esiin tutkittavien oma tapa antaa asioille merkityksiä. Narratiivisen tutkimuksen piirissä nähdään, että kertomukset välittävät näitä merkityksiä parhaiten.⁹⁴ Kertomuksellisuus on ihmiselle luontainen tapa hahmottaa todellisuutta ja itseään sekä kerätä ja muodostaa tietoa ympäröivästä todellisuudesta ja sen tapahtumista.⁹⁵

Narratiivisuus ei pyri objektiiviseen tietoon, vaan paikallisen, henkilökoh-taisen ja subjektiivisen tiedon tuottamiseen. Narratiivisessa tutkimuksessa tämä

⁹³ Heikkinen 2002, 185–186.

⁹⁴ Hänninen 2000, 34.

⁹⁵ Heikkinen 2015, 156.

nähdään vahvuutena. Tarkoituksena on luoda kuvaa tutkittavien kokemuksista, ei pyrkä esittämään yleistettäviä tuloksia. Yksilöiden elämäkertomuksiin perustuva merkityksenanto mahdollistaa sen, että ihmisten äänet pääsevät autenttisemmalla tavalla kuuluviin.⁹⁶ Monen laadullisen tutkimuksen perinteen, myös narratiivisuuden parissa suhtaudutaan kielteisesti mahdollisuuteen tavoittaa yksilön puhdasta kokemusta. Keskeistä sen sijaan on kokemusta kuvaavan puheen analyysi.⁹⁷

Narratiivisuus toimii tutkimuksessa jatkuvasti kahteen suuntaan. Kertomukset ovat tietämisen lähtökohta ja samalla lopputulos. Tutkimus pohjautuu aikaisempaan tutkimukseen ja rakentaa sen ja tutkimusmateriaalin pohjalta uuden kertomuksen.⁹⁸ Suomeksi narratiivisuudesta voidaan käyttää termiä kertomuksellisuus tai kerronnallisuus. Hannu Heikkisen mukaan kerronnallisuus on parempi termi, sillä kyse on sekä kertomusten, että kertomisen tutkimisesta.⁹⁹

Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena ovat vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden kokemukset irtautumisprosessiin liittyvästä sosiaalisesta tuesta ja muista coping-keinoista. Tutkin haastateltavien kertomuksia heidän kokemuksistaan. Narratiivisuus sopii tähän tutkimukseen, sillä tutkittavien kokemukset pääsevät parhaiten esiin, kun tutkimuskohteena ovat tutkittavien omat kertomukset ja kertominen eli se, millä tavalla irtautuneet kuvaavat omia kokemuksiaan. Jos haastatteluaineistoa ei analysoidaisi kokonaisina kertomuksina, se saattaisi kaventaa tutkimustuloksia ja jättää pois jotakin oleellista tutkittavien sosiaalisen tuen kokemuksista.

Narratiiviseen tutkimukseen liittyvät olennaisesti käsitteet tarina ja kertomus. Tyypillisesti narratiivisessa tutkimuksessa tarina määritellään joukoksi peräkkäisiä tapahtumia, joista luodaan tulkinta. Kertomus on tarina esitetyssä muodossa.¹⁰⁰ Tarina on yksi, mutta se voidaan esittää eri tavalla, jolloin siitä voi muodostua erilaisia kertomuksia.¹⁰¹ Käytän omassa tutkimuksessani haastatteluaineistosta käsitettä kertomus, sillä siinä tutkittavat kertovat oman elämänsä kulusta. Erottaakseni tutkittavien kertomukset ja aineistosta muodostamani uudet kuvaukset, käytän jälkimmäisistä termiä tarina.

⁹⁶ Heikkinen 2002, 188–189.

⁹⁷ Ronkainen et al. 2011, 82.

⁹⁸ Heikkinen 2002, 188.

⁹⁹ Heikkinen 2015, 151.

¹⁰⁰ Hänninen 2015, 169.

¹⁰¹ Heikkinen 2015, 151–153.

Toinen laadullisen tutkimuksen viitekehys, johon tämän tutkimuksen analyysi sisältyy, on aineistolähtöisyys. Aineistolähtöisessä analyysissä merkityksiä ei jäsennetä ennalta muotoillun teorian pohjalta, vaan aineiston analyysi ja luokittelu lähtevät aineistosta itsestään. Periaatteena on dialogisuus ja tutkijan avoimuus aineistosta nouseville merkityksille.¹⁰² Aineistolähtöistä tutkimusta lähdetään tekemään ilman ennakkomääritelmiä.¹⁰³ Valitsin tähän tutkimukseen aineistolähtöisen analyysin, sillä irtautuneiden omat kokemukset pääsevät selkeämmin esiin, kun niitä ei luokitella valmiiksi määrättyihin luokkiin, vaan luokittelu nousee itse aineistosta.

Amia Lieblich et al. tarkastelevat narratiivista analyysiä kahden vastaparin avulla. Ensimmäinen vastapari on holistis-kategorinen. Kategorinen analyysi poimii kertomuksesta yksittäisen ongelman tai ilmiön, johon se keskittyy, kun taas holistinen analyysi käsittelee koko kertomusta. Toinen vastapari on sisällöllis-muodollinen, jossa muodollinen analyysi keskittyy kertomuksen muotoon ja rakenteeseen, kun taas sisällöllinen analyysi keskittyy kertomuksen sisältöön. Näistä vastapareista voidaan Lieblich et al. mukaan muodostaa neljä analyysitapaa, holistis-sisällöllinen, holistis-muodollinen, kategoris-sisällöllinen ja kategoris-muodollinen. Lieblich et al. korostavat kuitenkin, että jako on teoreettinen ja analyysiä tehdessä kategoriat usein sekoittuvat toisiinsa.¹⁰⁴ Tässä tutkimuksessa käytän holistis-sisällöllistä analyysitapaa, sillä tutkimuksen kohteena ovat tutkittavien koko elämäkertomukset ja niiden sisältö.

Holistis-sisällöllisessä analyysissä aineistoa analysoidaan kiinnittämällä huomiota tutkittavan elämäntarinan keskeisiin teemoihin, siihen millainen kertomuksen yleinen sävy on, elämäntarinan huippu- ja pohjakohtiin ja kertomuksessa esiintyviin henkilöhahmoihin. Vaikka elämänekertomusta tarkastellaan kokonaisuutena, keskitytään analyysissä kuitenkin tutkimuksen kannalta oleelliseen pääteemaan.¹⁰⁵ Tässä tutkimuksessa se on irtautumisprosessiin liittyvän sosiaalisen tuen kokemukset.

Polkinghornen mukaan narratiivisuus aineiston käsittelytapana voidaan jakaa kahteen osaan. Ensimmäinen on narratiivien analyysi (analysis of narratives) ja toinen narratiivinen analyysi (narrative analysis). Narratiivien analyysissä keskitytään kertomusten luokitteluun ja narratiivisessa analyysissä tuotetaan uutta

¹⁰² Hänninen 2000, 34; Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.

¹⁰³ Eskola & Suoranta 2000, 19.

¹⁰⁴ Lieblich et al. 1998, 12–14.

¹⁰⁵ Lieblich et al. 1998, 13; Hänninen 2015, 179.

kertomusta aineiston kertomusten pohjalta. Jälkimmäisessä ei siis enää luokitella aineistoa, vaan yhdistetään ja tuotetaan uutta tarinaa pyrkien tuomaan esiin aineiston kannalta keskeisiä teemoja.¹⁰⁶ Tässä tutkimuksessa olen ensin tehnyt aineistolähtöistä holistis-sisällöllistä narratiivien analyysiä, jonka tuloksena olen jakanut tutkittavat kolmeen ryhmään. Sen jälkeen olen keskittynyt narratiiviseen analyysiin muodostaen kuvauksen jokaisesta kolmesta ryhmästä. Polkinghornen kuvauksen mukaisesti olen luonut aineistosta uusia tarinoita, jotka sopivat alkuperäisiin tutkittavien kertomuksiin, mutta tuovat esiin jotakin uutta.¹⁰⁷

Aineiston analyysissä lähdin liikkeelle avoimella mielellä, kuten Lieblich et al. kannustavat tekemän. He kannattavat aineiston huolellista lukemista useaan kertaan. Tähän vaiheeseen ei ole olemassa tarkkoja ohjeita, vaan tärkeämpää on tarkkailla, mitä tekstissä sanotaan. Holistis-sisällöllisessä narratiivisessa analyysissä oleellista on lukea tekstiä kokonaisuutena ja sen konteksti huomioiden. Tämän jälkeen aineistoa on hyvä lukea tarkemmin, tiettyyn teemaan keskittyen.¹⁰⁸ Luettuani omaa aineistoani useaan kertaan, aloin keskittyä erityisesti sosiaalisen tuen kokemuksiä kuvaavaan kerrontaan. Tein Lieblich et al. esimerkin mukaan merkintöjä ja alleviivauksia tekstin yhteyteen.¹⁰⁹ Merkitsin eri väreillä kokemukset sosiaalisen tuen saannin positiivista ja negatiivisista kokemuksista. Lisäksi tein litteraattien sivuille merkintöjä kerronnan sävystä ja määrästä sekä oleellisilta tuntuvista taustatekijöistä. Huomasin, että aineistossa ilmeni sosiaalisen tuen lisäksi myös muita coping-keinoja, joita tutkittavat olivat irtautumisprosessiinsa käyttäneet, joten merkitsin myös nämä omalla värillään. Luin aineistoa läpi vielä useaan kertaan ja vertailin, olenko tehnyt tasapuolisia havaintoja eri haastatteluista. Jotta pystyin helpommin vertailemaan tutkittavien elämänkertomuksia, kirjoitin tekemieni huomioiden pohjalta jokaisen haastateltavan elämästä ydintarinan. Näistä pystyin helpommin seuraamaan tutkittavien kokemuksia sosiaalisesta tuesta.

Tutkittavien kokemuksiin sosiaalisesta tuesta vaikuttavat heidän elämänsä aikaisemmat kokemukset. Ymmärtääkseni tutkittavien elämänkulkua ja aikaisempien kokemusten vaikutusta tutkimustehtävääni piirsin jokaisen tutkittavan elämästä aikajanan. Jokaiselle aikajanelle merkitsin tutkittavan mainitsemia tapahtumia hänen elämänsä varrelta. Merkitsin esimerkiksi tutkittavan syntymän, vaiheet vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenenä ja elämässä mahdollisesti tapahtu-

¹⁰⁶ Polkinghorne 1995, 5–6, 13–15.

¹⁰⁷ Polkinghorne 1995, 16.

¹⁰⁸ Lieblich et al. 1998, 62–63.

¹⁰⁹ Lieblich et al. 1998, 63.

neet käänteet. Aikajanat ilmaisivat selkeästi myös sitä, kuinka paljon haastateltava kuvasi elämäänsä irtautumisprosessin aikana. Osalla prosessiin liittyi paljon asioita ja tarkkoja aikamääreitä, kun taas toisilla janelle tuli vain muutamia merkintöjä.¹¹⁰

Seuraavaksi luin aineistoani käyttäen apuna ydintarinoita ja aikajanoja. Yhtäläisyydet ja erot tutkittavien kertomusten välillä alkoivat hahmottua selkeämmin. Tutkimustehtävän kannalta oleellisinta olivat erot ja yhtäläisyyden sosiaalisen tuen kokemuksissa, joten kiinnitin huomioni erityisesti niihin. Tiivistin ydintarinat ja aikajanat vielä lyhyiksi listoiksi, joihin oli merkitty jokaisen haastateltavan kohdalle erilleen kokemukset sosiaalisesta tuesta, jota hän oli irtautumiseensa saanut, tuesta, jota hän ei ollut saanut sekä tuesta, jota hän ei kokenut haluavansa tai josta, hän tiesi, ettei tule saamaan. Esimerkki listasta löytyy liitteistä.¹¹¹

Tutkittavien kokemuksia vertailtuani aineistosta alkoi erottua kolme erilaista ryhmää suhteessa sosiaalisen tuen kokemuksiin. Ensimmäinen ryhmä erottui aineistosta kaikkein selvimmin. Tähän ryhmään kuuluvat eivät juuri kuvanneet halunneensa sosiaalista tukea irtautumiseensa. Heillä oli joitakin kokemuksia sosiaalisen tuen saannista ja sen puutteesta, mutta he eivät antaneet näille kokemuksille suurta painoarvoa. Tämän ryhmän jäsenillä myös korostui muiden copingkeinojen käyttö irtautumisprosessissa. Tähän ryhmään kuuluu kolme tutkittavaa: Liisa, Tuomas ja Birgitta. Nimesin ryhmän itsenäisiksi.

Toiseen ryhmään luokittelin tutkittavat, jotka olivat saaneet hyvin tukea irtautumisprosessiinsa. Myös heillä oli negatiivisia kokemuksia sosiaalisen tuen saannista, mutta positiivisten kokemusten määrä oli selvästi suurempi. Ryhmään kuuluu neljä tutkittavaa: Pekka, Aada, Outi ja Tuuli. Tämän ryhmän nimesin tue-
tuiksi. Kolmanteen ryhmään kokosin tutkittavat, joilla oli paljon kokemuksia sosiaalisen tuen puutteesta. Kaikki heistä olivat saaneet jotakin tukea irtautumisprosessiinsa, mutta kertomuksia sävytti sosiaalisen tuen puutteesta kärsiminen. Tähän ryhmään kuuluu kolme tutkittavaa: Eerik, Vilma ja Antti. Tämän ryhmän nimesin tarvitseviksi.

¹¹⁰ Aikajanat ja ydintarinat ovat tutkijan hallussa. Esimerkkiä näistä ei ole tutkimuksen liitteenä, sillä se vaarantaisi tutkittavien anonymiteetin.

¹¹¹ Liite 3.

Taulukko 1. Tutkittavien jakautuminen ryhmiin

1. Itsenäiset	Liisa, Tuomas, Birgitta
2. Tuetut	Pekka, Aada, Outi, Tuuli
3. Tarvitsevat	Eerik, Vilma, Antti

Kun olin muodostanut nämä kolme ryhmää, tein jokaiselle ryhmälle taulukon, johon kirjasin ylös jokaisen haastateltavan kokemukset sosiaalisesta tuesta. Taulukkoa tehdessäni luin aineistoa ja siitä tekemiäni sosiaalisen tuen kokemuksia kuvaavia listoja ja sijoitin taulukoihin kullekin ryhmälle oleelliset pääteemat ja niiden perään jokaisen haastateltavan sarakkeeseen hänen omat kokemuksensa. Taulukot löytyvät liitteistä.¹¹²

Tämän jälkeen siirryin analyysin viimeiseen vaiheeseen. Siinä tutkimusaineistosta rakennetaan uusi tarina.¹¹³ Analyysiluvussa esitän jokaisesta ryhmästä oman tyyppitarinan. Tyyppitarina kuvaa tutkittavien elämää painottuen sosiaalisen tuen kokemuksiin. Tyyppitarina ei noudata suoraan yhdenkään yksittäisen tutkittavan kokemuksia, vaan se on yhdistelmä ryhmän jäsenten kokemuksista. Tyyppitarinoita tehdessäni käytin Polkinghornen luomaa mallia uuden tarinan rakentamisesta.¹¹⁴

Polkinghornen narratiivisen analyysin mallissa määritellään ensin kertomuksen loppu.¹¹⁵ Tässä tutkimuksessa loppuratkaisuna ovat kolmeen ryhmään (itsenäiset, tuetut, tarvitsevat) kuuluvien tutkittavien kuvaamat kokemukset sosiaalisen tuen odotuksista ja saamisesta. Toisessa vaiheessa Polkinghorne järjestää aineiston aikajärjestykseen.¹¹⁶ Tässä vaiheessa kiinnitin huomiota siihen, missä vaiheessa elämää erilaiset tapahtumat olivat tutkittaville tapahtuneet. Aikaisemmin tekemieni aikajanojen ja ydinkertomusten avulla pystyin seuraamaan tutkittavien elämäkertomusten ajallista etenemistä. Kolmannessa vaiheessa Polkinghornen mukaan kootaan elementit, jotka ovat vaikuttaneet loppuratkaisun syntymiseen. Tässä oleellisia ovat tutkittavien kertomuksista nousevat teemat ja tapahtumat.¹¹⁷ Tässä vaiheessa apunani toimivat ryhmistä tekemäni taulukot. Näiden

¹¹² Liite 4.

¹¹³ Polkinghorne 1995, 15.

¹¹⁴ Polkinghorne 1995, 15–18.

¹¹⁵ Polkinghorne 1995, 17–18.

¹¹⁶ Polkinghorne 1995, 18.

¹¹⁷ Polkinghorne 1995, 18.

avulla pystyin tutkimaan, kuinka paljon samoja ja erilaisia asioita eri tutkittavat kertoivat sekä vertailemaan sitä, kuinka tutkittavat painottivat mitäkin asioita.

Neljännessä vaiheessa tutkitaan Polkinghornen mallin mukaan asioiden syy- ja seuraussuhteita.¹¹⁸ Luin aineistoa läpi ja tein huomioita siitä, mitä yhteisiä ja erottavia syitä tutkittavien kokemuksille aineistosta löytyi. Keskiössä oli pohtia, miksi sosiaalisen tuen saanti eri lähteistä oli joko onnistunut tai epäonnistunut kunkin tutkittavan kohdalla. Oleellista oli myös miettiä sitä, miksi kukin tutkittava halusi tai ei kokenut haluavansa sosiaalista tukea eri lähteistä. Jotta syy-seuraussuhteet tulisivat mahdollisimman selvästi esiin, oli tärkeää tutkia myös tutkittavien aikaisempia elämäkokemuksia. Tässä apuna toimivat aikajanat sekä ydinkertomukset.

Viimeisenä, viidentenä vaiheena Polkinghornen mallissa on tarinan kirjoittaminen.¹¹⁹ Muodostin valmiit tyyppitarinat yhdistelemällä ryhmään kuuluvien tutkittavien kokemuksia. Jokaisen tyyppitarinan eteneminen pyrkii noudattamaan ryhmään kuuluvien enemmistön kokemuksia. Jos ryhmästä ei löytynyt enemmistön näkemystä, käytin tyyppitarinassa jokaisesta ryhmästä valitsemaani pohjakertomusta. Pohjakertomukseksi valitsin jokaisesta ryhmästä haastateltavan, jonka kertomus kuvasi ryhmän kokemuksia kaikkein laajimmin. Tyyppitarinoissa käytän suoria lainauksia tutkittavien puheesta, jotta tutkittavien kokemukset ja ajatukset pääsevät aidommin esille.

Kuvio 1. Analyysin eteneminen

1. Aineiston lukeminen useita kertoja
2. Aineiston tarkempi lukeminen tutkimuskysymysten näkökulmasta
3. Huomioiden kirjaaminen
4. Ydintarinan muodostaminen jokaisesta haastattelulitteraatista
5. Aikajanojen ja sosiaalisen tuen kokemuksia kuvaavien listojen tekeminen
6. Tutkittavien jakaminen kolmeen ryhmään
7. Tutkittavien sosiaalisen tuen kokemusten kirjaaminen ryhmien taulukoihin
8. Ryhmän yhdistävien ja erottavien tekijöiden etsiminen taulukoiden avulla
9. Uuden tarinan kirjoittaminen

¹¹⁸ Polkinghorne 1995, 18.

¹¹⁹ Polkinghorne 1995, 18.

Luvuissa 4 ja 5 esitän narratiivisen analyysin tulokset. Luku 4. jakautuu kolmeen alalukuun tutkittavista muodostamieni kolmen ryhmän mukaan (itsenäiset, tuetut, tarvitsevat). Jokaisen alaluvun alussa on johdanto, joka kertoo, mistä ryhmästä on kyse. Tämän jälkeen tulee tyypitarina, jonka olen Polkinghornen mallin mukaisesti muodostanut.¹²⁰ Tutkimuksen liitteistä löytyvät sosiaalista tukea kuvaavat taulukot, joista voi seurata, kuinka tarinat muodostuivat ja miten tyypitarina suhteutuu kunkin haastateltavan kertomukseen.¹²¹ Olen antanut jokaisen tyypitarinan minä-hahmolle sukupuolineutraalin nimen selkeyttämään tarinan ymmärrettävyyttä. Nimet eivät viittaa haastateltaviin, vaan olen keksinyt ne itse.

Tyypitarinoiden jälkeen kuvaan tarkemmin jokaisen tutkittavan henkilökohtaisia kokemuksia sosiaalisesta tuesta ja muista coping-keinoista. Vertailen ryhmän sisäisiä yhtäläisyyksiä ja eroja, jotta jokaisen tutkittavan ainutlaatuisen kertomuksen erityispiirteet pääsevät esiin. Tuon esiin, mistä tutkittavat saivat sosiaalista tukea ja kuinka tuen odotukset ja saatu tuki kohtasivat kunkin tutkittavan kohdalla. Peilaan myös tutkittavien kokemuksia aikaisempaan tutkimukseen. Uskonnollisista yhteisöistä irtautumista ei ole aikaisemmin tutkittu sosiaalisen tuen näkökulmasta. Tästä syystä tutkimukset, joihin analyysini tuloksia vertaan, käsittelevät sosiaalista tukea muissa yhteyksissä.

Luvussa 5 käsittelen aineistoa yhtenä kokonaisuutena ja vastaan tutkimuskysymyksiin koko aineiston tasolla. Tällöin yksittäisen tutkittavan kokemuksia pystytään vertaamaan koko tutkimusaineistoon ja sosiaalisen tuen kokemuksista saadaan laajempaa tietoa.

3.4. Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullista tutkimusta arvioitaessa keskiössä on tutkimusprosessin luotettavuus. Luotettavuuden keskeisin kriteeri on tutkija itse, sillä hän on tutkimuksessaan keskeinen tutkimusväline. Näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia ja kaikkia tutkijan tekemiä ratkaisuja. Tutkimuksen arvioinnin ytimessä on kysymys tutkimuksen sisältämien väitteiden perusteltavuudesta ja totuudenmukaisuudesta. Tutkijan on hyvä tarjota riittävä kuvaus tutkimuksen tekemisestä, jotta tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida.¹²²

Tutkimuksen luotettavuutta kuvattaessa on perinteisessä tutkimuksessa käytetty termejä reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetin ja validiteetin käsitteet

¹²⁰ Polkinghorne 1995, 18.

¹²¹ Liite 4.

¹²² Eskola & Suoranta 2000, 210–212.

perustuvat ajatukselle siitä, että tutkija voi päästä käsiksi objektiiviseen todellisuuteen ja totuuteen. Lisäksi niitä on yleensä käytetty mittaamisesta puhuttaessa. Nämä mittarit sopivat paremmin määrälliseen tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa on ehdotettu näistä luotettavuutta arvioivista termeistä luopumista tai kehitetty termeille uudenlaisia määritelmiä.¹²³ Laadullisessa tutkimuksessa käytettäessä nämä termit kietoutuvat usein vahvasti toisiinsa ja ero niiden välillä kaventuu.¹²⁴ Laadullisessa tutkimuksessa voidaan ajatella, että reliaabelius koskee enemmän tutkijan toimintaa kuin haastateltavan vastauksia. Arvioinnin kohteena on siis se, kuinka luotettavaa tutkijan tekemä analyysi on.¹²⁵ Oleellista on, että aineistoa luokitellaan johdonmukaisesti ja tarkasti. Tutkijan on luokiteltava aineistonsa systemaattisesti samanlaisella logiikalla.¹²⁶ Validiteetti-käsitettä voidaan käyttää laadullisessa tutkimuksessa jakamalla se ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen sisäistä logiikkaa ja johdonmukaisuutta. Ulkoisella validiteetilla taas tarkoitetaan sitä, miten hyvin tutkimuksessa saatuja tuloksia voidaan siirtää muihin yhteyksiin.¹²⁷

Tätä tutkimusta ei ole tehty minkään tahon tilauksesta, vaan aiheen valinnan taustalla on henkilökohtainen kiinnostukseni aiheita kohtaan, aiheita käsittelevän tutkimuksen puute ja halu korjata tämä tilanne. Lähtökohtani tämän tutkimuksen tekemiseen on ulkopuolisen kiinnostus. En itse ole, enkä ole koskaan ollut vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen jäsen. Minulla ei myöskään ole läheistä suhdetta vanhoillislestadiolaisuuteen esimerkiksi sukujuurten kautta. Vaikka tutkija ei voi koskaan täysin luopua ennako-oletuksistaan, ulkopuolisuus on voinut edesauttaa minua tutkijana suhtautumaan neutraalimmin tutkittavaan aiheeseen ja toisaalta auttaa tutkittavia kertomaan kokemuksistaan neutraalimmin. Toisaalta se, että itselläni ei ole henkilökohtaista kokemusta tutkittavasta aiheesta vaikuttaa siihen, että ymmärrykseni tutkittavien kokemuksista on rajallinen. Vanhoillislestadiolainen tausta vaikuttaa kontekstina tutkittavien kerronnassa samalla, kun minulta haastattelijana tämä konteksti puuttuu. Ennen jokaista haastattelua kerroin haastateltaville, että itselläni ei ole siteitä vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen. Näin tutkittavat pystyivät halutessaan suhteuttamaan oman kertomuksensa tähän asetelmaan. Tutkimuksen luotettavuutta lisätäkseen olen esitellyt oman ase-

¹²³ Hirsjärvi & Hurme 2008, 185; Heikkinen 2015, 163.

¹²⁴ Ronkainen et al. 2011, 133.

¹²⁵ Hirsjärvi & Hurme 2008, 189; Ronkainen et al. 2011, 133.

¹²⁶ Ronkainen et al. 2011, 132.

¹²⁷ Eskola & Suoranta 2000, 213; Ronkainen et al. 2011, 130.

mani suhteessa tutkittavaan aiheeseen ja kuvannut tarkasti tutkimuksen kulkua ja analyysin toteutusta.

Tutkimuksen eettisyyttä koskeissa kysymyksissä tutkimus voidaan jakaa kahteen osaan. Eettisyyttä voidaan tarkastella tiedon hankinnan ja toisaalta tiedon käytön piirissä.¹²⁸ Helsingin Yliopiston Ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin toimikunnan laatimissa eettisissä ohjeissa sanotaan, että tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja sen lisäksi perustua riittävään tietoon. Tutkittaville on kerrottava tutkimuksen aihe, se mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa eli kuinka aineisto kerätään ja kauanko siihen menee aikaa.¹²⁹ Nämä asiat olivat näkyvillä haastattelupyynnössäni¹³⁰ ja kertosin ne vielä jokaisen haastateltavan kanssa ennen haastatteluiden aloittamista. Kehotin tutkittavia myös tarvittaessa esittämään tutkimusta koskevia kysymyksiä itse haastattelutilanteessa tai jälkeen päin sähköpostilla. Kaikki haastateltavat valikoituivat mukaan oman yhteydenottonsa kautta ja olivat täysi-ikäisiä. Tutkimuslupaa tässä tutkimuksessa ei tarvittu.

Kuten luvussa 3.2. mainitsen, en kokenut tarpeelliseksi rajata haastatteluun osallistumista muuten kuin, että haastateltavan tuli olla irtautunut vanhoillisesta-diolaisesta herätysliikkeestä. Valitsin haastateltavat yhteydenottojärjestyksessä sukupuolijakauman huomioiden. En myöskään käyttänyt lumipallo-otantaa, vaan jokainen haastateltava tuli mukaan oman yhteydenottonsa kautta. Otanta tutkimusjoukosta oli siis sattumanvaraista, sillä tutkittavien valinta ennakkotietojen perusteella olisi voinut kaventaa tutkimustulosta.

Haastattelupyyntöni julkaistiin useassa kohteessa, jolloin se on mahdollisesti tavoittanut eri kohderyhmiä. Kuitenkin kaikki julkaisukanavat Vantaan Lauria lukuun ottamatta olivat internet-sivustoja. Tämä on voinut vaikuttaa siihen, millaisia haastateltavia tutkimukseen hakeutui. Toisaalta internet ja sosiaalinen media ovat nykyisin hyvin yleisiä ja laajasti käytettyjä tiedonvälityskanavia.

Tutkimuksessa saadun tiedon käsittelyssä kaksi keskeistä käsitettä ovat luotamuksellisuus ja anonymiteetti.¹³¹ Etsiessäni haastateltavia tähän tutkimukseen kirjoitin haastattelupyyntöön, että haastattelumateriaalia käytetään ainoastaan tutkimukseen. Kirjoitin myös, että haastateltavien henkilöllisyys säilyy anonymina koko tutkimuksen ajan eikä osallistujia ole mahdollista tunnistaa valmiista tutki-

¹²⁸ Eskola & Suoranta 2000, 52.

¹²⁹ Tenkperiaatteet.

¹³⁰ Liite 1.

¹³¹ Eskola & Suoranta 2000, 56.

muksesta. Tämän saman kerroin jokaiselle haastateltavalle vielä ennen haastattelun aloitusta. Kerroin, että en tule mainitsemaan valmiissa tutkielmassa haastateltavan omaa nimeä tai asuinpaikkaa, enkä myöskään haastateltavan mainitsemia muiden ihmisten nimiä. Kerroin myös, että pyrin olemaan julkaisematta muitakaan piirteitä kuten ammattia, joista haastateltava olisi mahdollista tunnistaa. Lisäksi kerroin, että pidän haastattelumateriaalit itselläni, enkä luovuta niitä kenenkään muun käyttöön. Aineisto on perusteltua pitää vain yhden tutkijan käsissä, eikä luovuttaa sitä arkistokantaan, jos aineistoa ei pystytä anonymisoimaan ja tunnistellisen aineiston arkistointi jatkotutkimuksia varten olisi mitä ilmeisimmin haitallista tutkittaville.¹³² Näiden syiden, sekä tutkimusaiheen arkaluontoisuuden vuoksi aineistoa ei ole arkistoitu arkistokantaan.

Annoin haastateltaville myös mahdollisuuden kysyä anonymiteetin suojaamisesta ja muista mietittyväistä asioista haastattelun yhteydessä sekä jälkikäteen sähköpostin välityksellä. Kerroin jokaiselle haastateltavalle myös, että he voivat olla minuun yhteydessä jälkeen päin, jos haluavat muuttaa tai täydentää jotakin haastattelussa kertomaansa asiaa. Kukaan haastateltavista ei kuitenkaan ottanut minuun yhteyttä haastattelun jälkeen.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointia helpottaa selkeä kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen olosuhteet on hyvä kertoa selvästi ja totuudenmukaisesti. Haastattelututkimuksessa oleellista on myös tutkijan itsearviointi haastattelutilanteesta.¹³³ Haastatteluissa kerroin tutkittaville, että nauhoitan haastattelut sekä kerroin, milloin käynnistin ja sammutin nauhurin. Pohdin etukäteen, kuinka suhtaudun mahdollisiin tunnekuohuihin haastattelutilanteissa. Valmistauduin siihen, että tutkijana minun on etäännyttävä itseni ja osoitettava empatiaa sopivissa määrin, niin että haastateltavalla on tilanteessa hyvä olo, mutta että käytökseni ei vaikuttaisi haastateltavan kertomukseen. Vaikka tutkimusaihe on arkaluontoinen, haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja suuria tunnekuohuja ei niissä ilmennyt. Aloitin haastattelut pienellä lämmittelykeskustelulla, jotta tunnelma rentoutuisi. Tämän jälkeen siirryin varsinaisiin kysymyksiin. Olin rakentanut haastattelurungon niin, että lopuksi kysyin haastateltavalta, oliko hänellä vielä jotakin sanottavaa, joka ei tullut aikaisemmissa vastauksissa ilmi. Tämän jälkeen kysyin vielä perustietoja.

¹³² Tenkperiaatteet.

¹³³ Hirsjärvi et al. 2009, 232.

Näin sain raskaita aiheita käsittelevän haastattelutilanteen neutralisoitua ja pystyin aistimaan, millaiselle mielelle haastateltava jäi.

Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisesta oli tutkittavilla haastatteluhetkellä aikaa puolesta vuodesta 16 vuoteen. Iältään haastateltavat olivat 21–44-vuotiaita ja kotoisin eri puolilta Suomea. Tutkittavien nimimerkeistä, joilla heidät tutkimuksessa esitän, käy ilmi heidän sukupuolensa. Tämän tarkemmin en haastateltavia kuvaa. En löytänyt yhteneväisyyksiä siitä, että tiettyyn ryhmään luokittelemillani tutkittavilla olisi yhteneväisyyksiä iän, irtautumisajankohdan tai asuinpaikan suhteen, joten en koe tarpeelliseksi esitellä näitä tekijöitä tutkimustuloksissa. Koska tämä tieto ei ole tutkimuksen kannalta välttämätöntä, näen perustelluksi parantaa tutkittavien anonymiteetin suojaa ja olla erittelemättä edellä mainittuja henkilötietoja.

Haastateltavista muutama oli minulle entuudestaan tuttuja, mutta en koe tämän vaikuttaneen aineistoon. Osalla haastateltavista on vain yksi tai muutama sisarus ja he ovat itse kuvanneet olevansa siinä mielessä poikkeus vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Anonymiteetin varmistamiseksi puhun kaikkien haastateltavien kohdalla sisaruksista monikossa, vaikka kyseessä olisi ollut vain yksi sisarus.

Tutkimustuloksia julkaistaessa luottamuksen säilyttämisestä ja anonymiteetisuojausta tulee huolehtia. Jos tietoja hankittaessa on luvattu nimettömyys, tuloksia julkistettaessa on huolehdittava siitä, että tutkittavien henkilöllisyys ei paljastu. Mitä arkaluontoisemmasta aiheesta on kysymys, sitä tiukemmin anonymiteettiä on suojattava. Periaatteena on oltava, että henkilöllisyyden paljastuminen tehdään mahdollisimman vaikeaksi.¹³⁴ Olen vielä lopuksi lukenut tutkimustani läpi ja pyrkinyt varmistamaan, että tekstissä ei mainita asioita, joista haastateltavat voitaisiin tunnistaa.

Koska narratiivinen tutkimus perustuu tulkinnalliseen lähestymistapaan, tutkimuksen luotettavuutta on pohdittava myös tulkinnallisuus huomioiden.¹³⁵ Tarinnallisen lähestymistavan eettistä arvoa perustellaan sillä, että se antaa tutkittaville äänen. Periaatteena on dialogisuus ja tutkijan avoimuus aineistosta nouseville merkityksille. Äänen antaminen on kuitenkin aina suhteellista, kun kyse on tutkimuksesta. Analysoidessaan ja esittäessään aineistoa tutkija aina valikoi ja pelkistää aineiston rikkautta. Tulkinnassa ja esityksessä on aina esillä tutkijan ääni. Täl-

¹³⁴ Eskola & Suoranta 2000, 56–57.

¹³⁵ Heikkinen 2015, 163.

laisessa tulkinnallisessa tutkimuksessa, joka kohdistuu ihmisten muodostamaan sosiaaliseen todellisuuteen, on mahdotonta erotella tutkijaa todellisuudesta erilliseksi olennoksi. Päinvastoin, tutkijan mahdollisuus ymmärtää kohdettaan perustuu siihen, että hänen tulkintansa syntyy merkityksellisessä vuorovaikutuksessa tutkimuskohteen kanssa.¹³⁶ Tutkijan on kuitenkin pidettävä huoli siitä, ettei hänen oma tulkintakehyksensä tai omat käsityksensä syrjäytä aineistoa ja tutkittavien käsityksiä.¹³⁷ Jotta omien käsitysteni suhde tutkittavien käsityksiin tulisi esiin mahdollisimman selvästi, olen Hirsjärvi et al. ohjeen mukaan kuvannut tutkimuksessa analyysin luokittelun syntymisen perusteet ja vaiheet ja lisännyt analyysiin tutkittavien suoria lainauksia.¹³⁸ Seuraavissa luvuissa esitän tekemäni analyysin tulokset.

4. Kolme tyyppitarinaa sosiaalisesta tuesta irtautumisprosessissa

4.1. Itsenäiset

Olen jakanut tutkittavat kolmeen ryhmään sosiaalisen tuen kokemusten perusteella. Ensimmäisen ryhmän olen nimennyt itsenäisiksi. Kuten kaikilla tutkittavilla, myös kaikilla itsenäisten irtautujien ryhmään kuuluvilla oli sosiaalisen tuen kokemuksia, joita he kuvaavat tärkeiksi. Itsenäisten ryhmälle oli kuitenkin tunnusomaista oman ajattelun korostus sekä muiden coping-keinojen käyttö irtautumisprosessissa. Itsenäisten irtautujien ryhmään kuuluu kolme tutkittavaa: Liisa, Tuomas ja Birgitta. Tyypillistä ryhmään kuuluville oli kertoa, mistä he eivät halunneet sosiaalista tukea. Ryhmän kaikki tutkittavat kuvasivat tehneensä irtautumisprosessia merkittävän itsenäisesti.

Seuraavaksi esitän ryhmän tyyppitarinan, jossa kuvaan itsenäisten ryhmälle tyypillisiä piirteitä kuvitteellisen hahmon, Ilja Itsenäisen avulla. Tyyppitarinassa olen seurannut ryhmän enemmistön kokemuksia. Niiltä osin, kun yhteneviä kokemuksia ei ole ollut löydettävissä, olen noudattanut Birgitan kertomusta, sillä hänen kertomuksensa kuvaa laajimmin ryhmään kuuluvien kokemuksia. Tyyppitarinan muodostumista voi seurata sosiaalisen tuen kokemuksia kuvaavasta taulukosta.¹³⁹ Taulukossa näkyvät itsenäisten ryhmään kuuluvien tutkittavien kokemukset irtautumisprosessiin liittyvästä sosiaalisesta tuesta sekä muista coping-

¹³⁶ Heikkinen 2015, 163–165.

¹³⁷ Ronkainen et al. 2011, 131.

¹³⁸ Hirsjärvi et al. 2009, 232–233.

¹³⁹ Liite 4.

keinoista. Tyypittarinan jälkeen avaan vielä tarkemmin tutkittavien henkilökoh-
taisia kokemuksia.

Ilja Itsenäisen tarina

Ilja on syntynyt vanhoillislestadiolaiseen perheeseen. Osa hänen sisaruksistaan on irtautunut vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä ennen häntä ja osa sisaruksista ja vanhemmat ovat yhä vanhoillislestadiolaisia. Iljan lapsuudessa vanhemmat olivat melko liberaaleja kasvattajia. Kotona kuitenkin noudatettiin vanhoillislestadiolais-
ta elämäntapaa ja osallistuttiin vanhoillislestadiolaisten tapahtumiin, kuten seuroi-
hin.

Iljan irtautumisprosessi oli lähtenyt liikkeelle jo lapsena. Jo silloin hän oli pohtinut, miksi jotkut asiat ovat vanhoillislestadiolaisuudessa niin kuin ne ovat ja toisaalta tuntenut ulkopuolisuuden tunnetta vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Ennen irtautumistaan Ilja olisi halunnut käydä keskustelua liikkeen opista ja löy-
tää perusteluja ja vastauksia kysymyksiinsä, mutta sitä ei sallittu. Keskustelemat-
tomuus sysäsi Iljan irtautumista eteenpäin. Hän irtautui, koska ei enää uskonut
kuten vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä uskotaan. Aktiivinen prosessi ennen
lopullista irtautumispäätöstä kesti kolme vuotta. Ilja ei määrittele irtautumiselleen
tiettyä hetkeä, vaan kuvaa irtautumista pitkänä prosessina. Iljan irtautumiseen ja
irtautumisprosessin käsittelyyn vaikutti hänen akateeminen koulutuksensa.

Ja tota, mut jotenki sen jälkeen, kun mä aloitin opiskelut yliopistossa ja siellä jotenki mun
ajattelu itsestäni ja ylipäättään ihmisenä olemisesta alko kehittyä sillä tavalla, että mä aloin
nähdä sen lestadiolaisuuden jotenki semmosena, enemmän vahingoittavana ja sitten kun
opin tuntemaan itseä niin huomasin, että se ei oo ollenkaan sitä, mikä edustaa minua se les-
tadiolaisuus.¹⁴⁰

Iljan irtautumisprosessissa tärkeintä tukea oli vertaistuki. Ilja osallistui ak-
tiivisesti keskusteluun sosiaalisessa mediassa entisille vanhoillislestadiolaisille
suunnatussa vertaistukiryhmässä. Sieltä hän myös löysi ihmisiä, joita tapasi kas-
votusten ja joista tuli tärkeitä ihmisiä hänen elämänsä. Iljan tukena irtautumises-
sa oli myös vanhoillislestadiolainen puoliso, jonka kanssa hän keskusteli, vaikka
Ilja korostaakin, että hänen prosessinsa oli erillinen ja henkilökohtainen. Van-
hempiensa kanssa Ilja ei ole irtautumisestaan keskustellut, mutta isä osoitti hyväk-
syntää Iljan kertoessa irtautumispäätöksestään. Tämä riitti Iljalle, eikä hän koe
tarvetta keskustella vanhempiensa kanssa. Aikaisemmin irtautuneiden sisarustensa
kanssa Ilja on keskustellut ja he ovat myös toimineet esimerkkinä irtautumispro-

¹⁴⁰ Birgitta.

sessissa. Vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä Ilja ei saanut tukea. Häntä yritettiin käännyttää takaisin ja lopulta monet käänsivät selän. Ilja ei kuitenkaan koe kärsineensä vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön kuuluvien tuen puutteesta. Lähinnä häntä harmittaa heidän negatiivinen suhtautumisensa.

Ja sitten jonkun verran tuli niitä sellaisia viestejä, että mä oon tosi surullinen ja sitten se, että ei se haittaa vaikka ois tehny jotakin pahaa, että senkin saa uskoa anteeksi. Että sellasia aika tai oikeestaan tosi paljon ärsyttäviä viestejä, että just sellasia mielensäpahoittamisviestejä tuli, mutta että ei. -- Että tosi tämmösiä, että joo, ei sieltä oikeestaan silleen tukea tullu. -- No kyllä se, että sieltä liikkeen sisältä tuli sellaista negatiivista, sellasta voivottelua ni ne kyllä häiritsi sitä omaa toipumista siitä, että tuntu että ne lisäs sitä omaa katkeruutta, että ne kylvi sellasta katkeruuden siementä.¹⁴¹

Ilja ei anna suurta painoarvoa vanhoillislestadiolaisen yhteisön ulkopuolisten tuttavien kanssa keskustelulle. Hän on kuitenkin keskustellut heidän kanssaan jonkin verran ja saanut siitä vähän etäisyyttä asian käsittelyyn. Ilja on luterilaisen kirkon jäsen ja käynyt joskus kirkon tilaisuuksissa. Hän ei oikein tiedä, mihin uskoo, mutta asia ei vaivaa häntä. Ilja ei ole kokenut tarvetta keskustella papin tai muun seurakunnan työntekijän kanssa.

Et tietyllä tavalla se evankelisluterilainen usko on ollu sellanen siirtymävaihe mulle. Et se jotenki, et kun tavallaan, kun siin puhuttiin vaikka armosta ja anteeksiantamuksesta ilman sitä, et siinä oli se, et sit sun pitäs olla tämmönen ja käyttäytyä näin ni se oli jotenki tosi, no mä en tykkää siitä voimauttava sanasta, mut et okei on myös tällasia ihmisiä, et ne puhuu tästä uskosta näin ja se on ihan ok ja että täällä käy näitä ihmisiä ja ne kaikki uskoo, että ne pääsee taivaaseen, vaikka ne ei oo vanhoillislestadiolaisia tai mitään. Mut et en silleen varsinaisesti ajatellu, et mä oisin käyny jonkun papin kanssa keskustelemassa. Ja sit mä oon harrastanu klassista musiikkia. Ni tietyssä mielessä sit sitä kautta mä oon pystyny tai uskonnollisen musiikin kautta tai niinku vaikka joku Bach tai joku ni käsittelee kaikkee sellasta uskonnollistakin puolta.¹⁴²

Ilja ei myöskään koe tarpeelliseksi keskustella irtautumisestaan psykologin kanssa. Vertaistuki on antanut hänelle riittävää tukea.

Ja mä sainkin sitten sieltä vertaistuesta ihan älyttömän paljon apua, siis siitä oli niinku niin, jos sitä ei ois ollu, niin varmasti se psykologin juttu ois sitten ollu aiheellisempi, mut että ainakaan nyten mulla ei oo ollu sillai, että mä oikeestaan sitä ite teen ja sitten niitte vertaisihmisten kanssa oon prosessoinu sitä asiaa. Että en oo kokenu, että sitä ammattilaisapua kuitenkaan, ainakaan tässä vaiheessa, mutta ei se oo poissuljettua kuitenkaan.¹⁴³

Kokonaisuudessaan Ilja kuvaa keskustelleensa irtautumisesta muiden kanssa enemmän asiatasolla kuin tuentatarvitsijana.

Mutta ehkä ei oo semmosia niinku en mä tiää, se ei oo ehkä se asetelma ollu kovinkaan usein sellanen, että mä oisin pitäny itseäni tai että muut ois pitäny mua jotenki avun etsijänä tai objektina. Että se on ollu enemmän sellasta subjekti-tyyppistä keskustelua.¹⁴⁴

Vaikka Ilja ei kuvaa tarvinneensa paljon tukea, irtautumisprosessi ei silti ole ollut helppo.

Et jos olis voinu olla siinä yhteisössä mukana, ni mä oisin ollu. Et mun mielestä se on kuitenkin niinku, se on ihan hirveen jotenkin iso juttu ja siin joutuu käymään, tekee ihan hir-

¹⁴¹ Birgitta.

¹⁴² Liisa.

¹⁴³ Birgitta.

¹⁴⁴ Tuomas.

veen duunin et sen eroamisen pystyy tekee rauhallisesti ja silleen jotenki vankalla pohjalla, et mut se pysyminen nyt ei ollu mahdollista.¹⁴⁵

Tällä hetkellä Ilja ei enää koe tarvitsevansa tukea, vaan kokee käsitelleensä asian.

Etä oon kuitenkin ehkä silleen aika analyttinen tai jotenkin, et silleen mun mielestä mä oon onnistunu tekee tosi hyvän prosessin jotenki siinä omassa kasvamisessa ja siinä identiteetin löytämisessä. Et en mä tällä hetkellä koe et mä tarviisin mitään sellasta erityistä tukea siihen mun olemiseen ja elämiseen.¹⁴⁶

Ilja teki irtautumisprosessiaan hyvin itsenäisesti. Oma ajattelu, itsenäinen prosessointi ja muut coping-keinot olivat hänelle ensisijaisia. Hän tiesi, mistä halusi ja saisi sosiaalista tukea ja koki tämän tärkeäksi. Muu sosiaalinen tuki tai sen puute eivät olleet merkittävässä roolissa hänen irtautumisessaan.

Tarkempi kuvaus

Itsenäisten ryhmä oli muodostamistani ryhmistä kaikkein yhtenäisin. Ryhmään kuuluvilla oli paljon yhteneviä kokemuksia sosiaalisesta tuesta ja coping-keinoista. Kaikille itsenäisten irtautujien ryhmään kuuluville tärkeintä sosiaalista tukea irtautumisprosessissa oli vertaistuki.

Vertaistuki määritellään usein tutkimuksessa sosiaalisen tuen vastavuoroiseksi jakamiseksi samankaltaisessa elämäntilanteessa olevan ihmisen kanssa, jolloin molemmat ovat sekä tukea antavan, että vastaanottavan henkilön roolissa. Vertaistuen tarkoituksena on auttaa yksilöä löytämään omat voimavaransa ja tukea häntä aktiivisessa toimijuudessa. Vertaistuessa korostuu omakohtaiseen kokemukseen perustuvan asiantuntijuuden ajatus ja se painottaa tasa-arvoisuutta henkilöiden kesken.¹⁴⁷ Kaikilla itsenäisten ryhmään kuuluvilla oli ajatus siitä, että he eivät itse, eivätkä muutkaan kokeneet heitä avuntarvitsijoina. Kaikki heistä kuvasivat omaa ajatteluaan ja omaa vahvaa ja aktiivista rooliaan irtautumisprosessin käsittelyssä. Vertaistuki nousi itsenäisillä kaikkein tärkeimmäksi sosiaalisen tuen muodoksi, sillä se sopi parhaiten heidän tapaansa käsitellä irtautumista. Vertaistuen piirissä itsenäiset saivat sosiaalista tukea ja samalla saivat itse toimia aktiivisina toimijoina. Itsenäiset myös löysivät oman aktiivisen toimintansa avulla haluamaansa vertaistukea helposti.

Sosiaalinen media on luonut vertaistuelle uusia muotoja. Samalla kun internetin ja sosiaalisen median käyttö on yleistynyt ja integroitunut arkielämään, myös verkossa tapahtuvan vertaistuen määrä on kasvanut. Keskustelupalstat ja sosiaalisen median palvelut mahdollistavat vertaistuen antamisen ja saamisen kel-

¹⁴⁵ Liisa.

¹⁴⁶ Liisa.

¹⁴⁷ Laimio & Karnell 2010, 13, 16.

lonajasta tai maantieteellisistä etäisyyksistä riippumatta. Lisäksi ne mahdollistavat uusien tuttavien löytämisen ja sosiaalisen verkoston laajentamisen.¹⁴⁸ Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuville kollektiivista vertaistukea on saatavilla sosiaalisessa mediassa erityisesti Facebookin erilaisissa suljetuissa vertaistukiryhmissä. Aikaisemmin keskustelua käytiin enemmän nimettömänä eri keskustelualustoilla, erityisesti Suomi24-palvelussa sekä Mopin palstalla¹⁴⁹, mutta Facebookin myötä näiden kanavien merkitys on vähentynyt. Tuomas antaa erityisen painoarvon sosiaalisen median vertaistukiryhmille omassa irtautumisprosessissaan. Hän luuli olevansa yksin ajatustensa kanssa, mutta sosiaalisessa mediassa huomasi, että monet ovatkin samaa mieltä vanhoillislestadiolaisuuden epäkohdista. Sosiaalisen median vertaistukiryhmien kautta hän on saanut ympärilleen monia irtautuneita, jotka ovat olleet korvaamaton tuki irtautumisprosessissa. Myös Birgitta korostaa sosiaalisen median vertaistukiryhmän merkitystä. Myös hän on osallistunut siellä aktiivisesti keskusteluihin ja on saanut sitä kautta tärkeitä ihmisiä elämäänsä.

Liisa kuvaa saaneensa sosiaalista tukea parhaiten ystäväporukasta, jossa kaikki ovat tehneet irtautumisprosessia vanhoillislestadiolaisuudesta samaan aikaan. Tässä ryhmässä Liisa on saanut keskustella irtautumisprosessista ja kaikesta siihen liittyvästä. Tämä on ollut hänelle riittävää, eikä hän ole kokenut tarvetta keskustella muiden kanssa. Toisin kuin muut itsenäisten irtautujien ryhmään kuuluvat, Liisa on liittynyt sosiaalisen median vertaistukiryhmään vasta myöhemmin ja kuvaa, että ainoastaan tukee siellä muita, eikä tarvitse tukea itselleen. Tutkimuksessa on kuitenkin osoitettu, että myös toisten auttaminen voi olla tärkeä keino kriisistä selviytymisessä.¹⁵⁰

Tuomas ja Birgitta ovat olleet irtautumisen aikaan naimisissa vanhoillislestadiolaisen puolison kanssa ja molemmilla puoliso on ollut tukena irtautumisessa. Liisa on alkanut irtautumisen loppuvaiheessa seurustella ei-vanhoillislestadiolaista taustaa omaavan henkilön kanssa, mutta ei kuvaa tätä tuen näkökulmasta. Vanhempien, jotka kaikilla olivat yhä vanhoillislestadiolaisia, tuelle tai sen puutteelle tutkittavat eivät anna suurta painoarvoa. Liisa kertoo, että ei saanut tukea vanhemmiltaan, mutta ei kuvaa tätä negatiivisesti, sillä he eivät olleet keskustelleet uskosta aikaisemminkaan. Liisa kuitenkin sanoo toivoneensa vanhempiensa sanovan jo aikaisemmin, että lapset saavat itse valita mihin uskovat. Tällöin irtautumi-

¹⁴⁸ Lamerichs 2003, 24.

¹⁴⁹ Mopin palsta ei ollut tutkimuksen aikana enää toiminnassa.

¹⁵⁰ Brown 1992.

nen olisi ollut helpompaa. Tuomas kuvaa keskustelleensa vähän isänsä kanssa, mutta ei mainitse tässä tukea. Birgitta kuvaa, että ei edes halua keskustella asiasta vanhempiensa kanssa, sillä irtautuminen on hänen oma asiansa. Myös hän kuvaa kuitenkin, että isä osoitti positiivisuutta kuultuaan Birgitan irtautumispäätöksestä ja se riittää hänelle.

Liisa ei ole keskustellut irtautumisestaan sisarustensa kanssa, mutta kuvaa heidän kaikkien olleen koko ajan lähellä, myös silloin, kun vanhemmat eivät olleet tukena. Osa sisaruksista on irtautunut ennen häntä ja osa hänen jälkeensä. Aikaisemmin irtautuneet sisarukset ovat myös toimineet esimerkkinä irtautumisesta. Heidän kauttaan Liisa on nähnyt, kuinka irtautumista ei kannata tehdä. Tuomas on keskustellut yhden irtautuneen sisaruksen kanssa paljon ja jonkin verran yhden vanhoillislestadiolaisen sisaruksen kanssa. Muiden sisarusten kanssa, joista osa on irtautuneita ja osa vanhoillislestadiolaisia, hän on keskustellut vain vähän. Birgitta on saanut tukea sisaruksiltaan, joista kaikki ovat irtautuneet ennen häntä.

Vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenten tuelle itsenäisten irtautujien ryhmään kuuluvat eivät anna suurta painoarvoa. Kukaan heistä ei ole saanut tukea vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä, mutta kukaan ei myöskään koe kärsineensä yhteisön tuen puutteesta. Liisa kuvaa rakentaneensa omaa elämäänsä vahvasti omalle pohjalleen, joten hänelle ei tullut mieleen, että vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä voitaisiin edes hylätä hänet. Birgitta sai irtautuessa yhteisöstä suruviestejä ja kohtasi käännytystä. Lisäksi monien vanhojen tuttavien välille tuli muuri. Hän ei kuitenkaan koe tarvetta keskustella irtautumisesta vanhoillislestadiolaisten kanssa. Hän kokee, että ei saanut tukea, mutta se ei haitannut. Sen sijaan negatiivinen kohtaaminen tuntui hänestä kurjalta. Tuomas kertoo, että hänelle järjestettiin yhteisössä hoitokokous ja tarjottiin hengellistä ohjausta. Kun nämä eivät autaneet, monet käänsivät selän ja sosiaaliset suhteet katkesivat. Tuomas ei myöskään kerro kokeneensa tuen puutetta, vaan kuvaa edellä mainittuja asioita inhottavina irtautumisprosessiin liittyvinä asioina.

Kukaan itsenäisten irtautujien ryhmään kuuluvista tutkittavista ei kokenut irtautuessa halua tai tarvetta keskustella papin tai muun seurakunnan työntekijän kanssa. Liisa kuvaa, että ne muutamat jumalanpalveluskäynnit, jotka hän on irtautumisen aikaan kokenut, olivat tärkeitä. Jumalanpalvelusten avara armon julistus oli hänelle voimaannuttavaa. Toisaalta Liisa kuvaa, että kirkko olisi voinut etsiä ja

kohdata sekä itse tarjota tukea irtautumiseen. Tuomas kuvaa keskustelleensa uskon asioista muiden irtautuneiden kanssa. Lisäksi hän on myöhemmin keskustellut muutamien pappien kanssa, mutta ei avuntarvitsijana vaan tasavertaisena keskustelukumppanina. Keskusteluiden aiheina ovat olleet lähinnä opilliset kysymykset. Birgitta kuvaa heti irtautumisen jälkeen osallistuneensa mielellään kirkon tilaisuuksiin, mutta nykyään hän ei enää juuri osallistu. Hän kuitenkin rukoilee ja hänestä tuntuu, että hänen ja Jumalan väliltä on lähtenyt jotakin hankalaa pois. Kaikki itsenäisten irtautujien ryhmään kuuluvat kuitenkin kuvaavat, että usko ei ole heille erityisen tärkeää ja heitä ei häiritse se, että he eivät tiedä mihin ja miten uskovat.

Liisa on käynyt keskustelemassa psykologin kanssa kaksi kertaa ja kokee tämän riittäväksi. Hän sai sieltä keinoja käsitellä irtautumista itsenäisesti. Hänestä on myös hyvä tietää, että tarvittaessa hänellä on mahdollisuus mennä uudestaan psykologin vastaanotolle. Liisa ajattelee, että kirkon lisäksi myös oppilashuollossa pitäisi kohdata vanhoillislestadiolaisia yksilöinä paremmin, jotta mahdollisuus keskusteluun olisi tarjolla jo nuorena. Tuomas ja Birgitta eivät ole kokeneet tarvetta ammatilliseen psykologiseen tukeen, koska vertaistuki on ollut heille riittävää tukea.

Kokemukset vanhoillislestadiolaisen yhteisön ulkopuolisten kanssa keskustelusta ovat itsenäisillä irtautujilla toisistaan poikkeavia. Ulkopuolisella tarkoitan henkilöä, jolla ei ole taustaa vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Liisa kuvaa, että hänellä oli aina ollut paljon kontakteja yhteisön ulkopuolelle, koska hän oli kasvanut alueella, jossa ei ollut paljon vanhoillislestadiolaisia. Tämä oli hänelle todella helpottava tekijä irtautumisprosessissa. Tuomas taas kuvaa, että ei ole keskustellut liikkeen ulkopuolisten kanssa, koska he eivät voi ymmärtää, mitä on olla vanhoillislestadiolainen. Birgitta ei ollut aikaisemmin ollut paljon tekemisissä yhteisön ulkopuolisten ihmisten kanssa, mutta alkoi vähitellen keskustella myös heidän kanssaan. Birgitta on kokenut tämän yllättävän tärkeäksi, sillä se on auttanut käsittelemään irtautumista ja vanhoillislestadiolaisuutta etäämmältä ja neutraalimmin.

Birgitta kuvaa, että ennen varsinaista irtautumispäätöstään hän ei halunnut keskustella asiasta juuri yhtään, jotta irtautumispäätös olisi varmasti hänen oman. Hän myös kuvaa, että kokonaisuudessaan hän on tehnyt prosessia yksin ja vertaistuen avulla. Tämä käsittelytapa näkyy vahvasti myös Liisan ja Tuomaksen haastatteluissa. Saamansa sosiaalisen tuen itsenäiset kuitenkin kokivat hyvin tar-

keäksi ja sillä oli iso merkitys irtautumisprosessissa. Itsenäiset myös kuvaavat kaikkein selvimmin hyväksyneensä vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisen osaksi elämänsä kulkuaan. Liisa kuvaa, että tällä hetkellä hän ei tarvitse tukea, koska asia on jo käsitelty. Birgitta kuvaa, että hänen elämässään on tällä hetkellä meneillään paljon muuta, joten hän ei juurikaan ajattele irtautumista. Tuomas ei suoraan sanoita nykyistä tuen tarvetta, mutta kuvaa sosiaalista tukea ja sen pohdintaa vain menneessä aikamuodossa.

Itsenäisten ryhmään kuuluvilla tuen odotukset ja saatu tuki vastasivat toisiinsa paremmin kuin muilla tutkittavilla. Toisin kuin kaikki tuettujen ja tarvitsevien ryhmään kuuluvat, itsenäisten irtautujien ryhmään kuuluvat eivät kuvaa yhtään kokemusta, jossa he eivät olisi saaneet halumaansa sosiaalista tukea. Toisaalta itsenäiset eivät myöskään odottaneet saavansa tukea kovin monelta taholta. Heistä kukaan ei odottanut saavansa tukea vanhemmiltaan tai vanhoillislestadiolaiselta yhteisöltä, joiden tuen osalta useimmilla muilla tutkittavilla oli negatiivisia kokemuksia. Itsenäisillä näyttää olleen vahva kokemus siitä, keneltä sosiaalista tukea on saatavilla eikä irtautumisprosessin aikana näytä tapahtuneen yllätyksiä tuen odotusten ja saadun tuen välillä.

Itsenäiset kuvasivat muita tutkittavia vähemmän sitä, millaisia muutoksia heidän tukiverkostossaan tapahtui irtautumisen myötä ja vaikuttaa siltä, että jo aikaisemmin heidän selviytymisensä nojautui muita vähemmän ympäröivään tukiverkostoon. Verrattuna Niemelän ja Kumpusalon määrittelemiin tukiverkostorakenteisiin itsenäisten tukiverkostot ovat osin yhteneviä ja osin erilaisia. Niemelän ja Kumpusalon malleissa perhe ja läheiset muodostavat primaarin tukiverkoston.¹⁵¹ Itsenäisillä primaariverkostoon kuuluu vaihtelevasti sisarusia, puoliso ja vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisia ystäviä. Vanhemmat taas eivät itsenäisten ryhmällä kuuluneet primaariverkostoon irtautumisprosessin aikana. Itsenäisten sosiaalisen tuen kokemuksista voidaan myös päätellä, että heillä ei juuri ollut tarvetta lähteä etsimään tukea ulommilta tukiverkoston tasoilta, sillä he saivat tarvitsemansa sosiaalisen tuen vertaistuesta ja primaariverkostoltaan.

Vertaistuki, jonka nostan tässä tutkimuksessa omaksi tukiverkostokseen, nousi itsenäisillä kaikkein tärkeimmäksi tukiverkostoksi, ohi primaariverkoston. Vertaistuki tarjosi itsenäisille kaikkein hyödyllisintä sosiaalista tukea sekä mahdollisuuden toimia itse aktiivisina toimijoina prosessissa.

¹⁵¹ Kumpusalo 1991, 15; Niemelä 1991, 13.

Sosiaalisen tuen merkitys itsenäisten irtautumisprosesseissa ei ollut yhtä merkittävä kuin muilla tutkittavilla. Sen sijaan itsenäiset toivat esiin muita irtautumisprosessissa käyttämiään coping-keinoja. Coping-keinot ovat jatkuvasti muuttuvia kognitiivisia ja toiminnallisia yrityksiä hallita tilanteita, joiden arvioidaan verottavan tai ylittävän henkilön voimavarat. Copingiin kuuluvat sekä hyvät, että huonot ajatukset ja teot, joilla henkilö pyrkii selviämään hankalasta tilanteesta.¹⁵²

Liisa ja Tuomas kertoivat kirjallisuuden ja lukemisen olleen heille tärkeä keino käsitellä irtautumista. Tuomas on käsitellyt irtautumistaan myös kirjoittamalla. Luonnossa liikkuminen on ollut hänelle myös tärkeä apu irtautumiseen liittyvien asioiden pohtimisessa. Myös huumori, erityisesti toisten irtautuneiden kanssa ja huumorisivusto OHO! Siioni¹⁵³ ovat auttaneet Tuomasta irtautumisprosessin käsittelyssä. Myös suhdettaan uskonnollisuuteen Tuomas kuvaa käsitelleensä kirjallisuuden kautta. Liisa kuvaa käsitelleensä uskonnollisuutta uskonnollisen ja klassisen musiikin kautta. Kaikki kolme ryhmään kuuluvaa kuvaavat oman ajattelun olleen oleellinen osa prosessia. Itsenäinen prosessointi on ollut kaikilla hyödyllinen keino käsitellä irtautumisprosessia. Kaikki tähän ryhmään kuuluvat tutkittavat kuvaavat myös akateemisen koulutuksen vaikuttaneen irtautumisprosessiinsa ja sen käsittelyyn.

4.2. Tuetut

Toisen tutkittavista muodostamani ryhmän olen nimennyt tuetuiksi. Tuettujen ryhmään kuuluu neljä tutkittavaa: Pekka, Aada, Outi ja Tuuli. He ovat saaneet hyvin sosiaalista tukea irtautumisprosessiinsa. Myös tähän ryhmään kuuluvilla oli kokemuksia, joissa tarvittavaa tukea ei ollut saatavilla, mutta kaikilla ryhmän jäsenillä tuen positiivisia kokemuksia oli negatiivisia enemmän. Tuettujen ryhmä muodostuu tutkittavista, joilla on hyvin erilaisia kokemuksia sosiaalisesta tuesta. Tyypittarinään, kuvitteelliseen Tuomi Tuetun tarinaan, olen kirjoittanut kokemukset, jotka vastaavat tuettujen ryhmän enemmistön kokemuksia. Jos enemmistön kantaa ei ollut löydettävissä olen seurannut pohjakertomukseksi valitsemani Outin kertomusta, sillä se kuvaa ryhmän kokemuksia laajimmin. Tyypittarinan muodostumista ja ryhmän jäsenten omia kokemuksia voi seurata sosiaalisen tuen kokemuksia kuvaavasta taulukosta.¹⁵⁴ Tyypittarinan jälkeen esittelen tutkittavien

¹⁵² Lazarus & Folkman 1984, 141–142.

¹⁵³ OHO! Siioni – Huumorilla vanhoillislestadiolaisesta elämäntapaliikkeestä.

¹⁵⁴ Liite 4.

välillä vallitsevia oleellisia yhtäläisyyksiä ja eroja suhteessa sosiaalisen tuen kokemuksiin.

Tuomi Tuetun tarina

Tuomi Tuettu on syntynyt vanhoillislestadiolaiseen perheeseen. Tuomin kotona noudatettiin vanhoillislestadiolaista elämäntapaa ja osallistuttiin seuroihin ja muihin vanhoillislestadiolaisten tapahtumiin. Vanhoillislestadiolainen usko näkyi ja vaikutti selvästi Tuomin elämässä. Hänen ympärillään oli paljon vanhoillislestadiolaisia, mutta jo lapsena Tuomilla oli myös vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisia kavereita.

Tuomin muutettua pois vanhempiansa luota, hän alkoi pohtia, voiko hän uskoa, kuten vanhoillislestadiolaisuudessa uskotaan. Tuomin kyseenalaistavat ja ristiriitaiset ajatukset vanhoillislestadiolaisuutta kohtaan kasvoivat. Hän pohti irtautumista pitkään. Tuomi ei olisi halunnut irtautua tutusta yhteisöstä, mutta lopulta hänellä ei ollut muuta vaihtoehtoa, sillä hänellä ei enää ollut vanhoillislestadiolaista uskoa. Irtautumiseensa asti Tuomi eli vanhoillislestadiolaista elämää noudattaen liikkeeseen kuuluvia elämäntapoja. Ennen irtautumistaan hän olisi halunnut keskustella vanhoillislestadiolaisen liikkeen opista, mutta tätä ei yhteisössä sallittu. Irtautumisen jälkeen Tuomi oli hyvin ahdistunut.

Irtautumiseen Tuomi sai vertaistukea toisilta irtautuneilta.

Mulla on onnellinen tilanne sillä tavalla, koska mulla on niin paljon ystäviä, jotka on lähtenyt, jotka on kokenu saman ja mä niitten kanssa tosi paljon puhuin -- Sit ku ehkä uskalsi omat ajatukset hyväksyä, että en mä kehtaa kellekään sanoo, et mulla tämmöstä pyörii päässä. Mut sit kun niinku alko uskaltaakin puhua ja silleen huomasi, että ne kaikki on käynyt niinku jollain muotoa sen saman asian läpi ja jollekin se on ollu voimakkaampi ja jollekin joku toinen.¹⁵⁵

Tuomi on lukenut muutamia irtautuneiden blogeja, mutta ei ole kokenut näitä kovin hyödyllisiksi itselleen. Sosiaalisen median vertaistukiryhmissä Tuomi ei ole ollut mukana. Terapiassa hän on käynyt ja käy edelleen. Siitä on ollut Tuomille apua irtautumisprosessissa ja oman identiteetin pohdinnassa.

Et mä kävin semmosen lyhyen, miksi sitä nyt kutsutaan, sellanen psykodynaaminen lyhyt-terapiajakso, mistä oli tosi paljon apua tän niinku identiteetin ja minäkuvan ja ehkä sen niinku hakemista, semmosen tyhjyyden täyttämistä sitten. Sit ku huomasi et ei ookaan kauheesti mitään sanottavaa tai se tuli sellanen niinku kriisi sitten aika myöhässä vaiheessa vasta sitten, mihin tietenkin vaikutti sellaset henkilökohtaiset elämänvaiheet, mutta se [irtautuminen] on niinku siinä isoimpana.¹⁵⁶

Vanhemmiltaan Tuomi ei saanut tukea irtautumiseensa. Sisaruksilta, sekä vanhoillislestadiolaisilta, että irtautuneilta hän sen sijaa sai tärkeää sosiaalista tu-

¹⁵⁵ Aada.

¹⁵⁶ Outi.

kea. Vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä Tuomia tukivat hänen hyvät ystävänsä, mutta muuten hän ei saanut yhteisöstä tukea. Toisaalta hän ei odottanutkaan yhteisön tukea, sillä hän tiesi, että joko irtautuva vedetään takaisin yhteisöön tai tämä lähtee yhteisöstä kokonaan. Hänen omakin ajatuksensa oli tällainen. Toisaalta Tuomi olisi kuitenkin toivonut, että vanhoillislestadiolaiset olisivat kohdanneet hänet ja keskustelleet hänen kanssaan.

No se on vähän silleen kakspiippunen juttu, että tietää sen, tai on niin paljon niitä esimerkkejä niistä henkilöistä, jotka on irtaantunu aika kivuliaasti ja on niinkun menny välejä ihmisiin ja näin. Niin mä en hirveesti odottanu, et liikkeen parista sais mitään tukea, mutta ehkä oisin kaivannu enemmän semmosta avoimuutta ja et ois rohkeesti tultu enemmän juttelemaan. Et se jakautuminen tavallaan, et sit mä astuin sen liikkeen ulkopuolelle ja sen jälkeen se oli sitten siinä.¹⁵⁷

Tuomi sai sosiaalista tukea vanhoillislestadiolaisen yhteisön ulkopuolisilta ystäviltään, vaikka he eivät täysin ymmärrä, mistä vanhoillislestadiolaisuudessa on kyse.

Sitten tavallaan jonkun verran ehkä myös semmosia kavereita, jotka ei oo mihinkään uskonnolliseen liikkeeseen, ikinä ollukkaan, niin kyllä mä sieltäkin sain jonkinlaista tukea. Mutta heidän ymmärrys tietenkin on vähän erilainen.¹⁵⁸

Tuomi ei itse osannut ottaa yhteyttä seurakuntaan, jotta olisi päässyt keskustelemaan irtautumisesta papin kanssa. Hän kuitenkin kokee, että tällainen keskustelu olisi voinut olla hyödyllistä.

Siis kyllä mä uskon, että voi olla tavallaan sen -- hengellisen tuen puute, että mä en oo ollu, ei oo ollu mitään seurakuntaa, minkään tommosen, ni ei oo semmosta tukea ollu, ni mä luulen, et se on muokannu sitä, et tavallaan on tommonen vähän estynyt näkökulma tai et ei oo kauheen selvästi pystyny ajattelemaan asioita. Et jos ois vaan voinu tai käyny keskustelussa jonkun kanssa ni vaikka seurakunnan työntekijän tai muun kanssa ni se ois voinu itellekki kirkastuu ne ajatukset eri tavalla, että mitä uskoo ja mihin.¹⁵⁹

Toisaalta uskonasiat eivät vaivaa Tuomia.

Tuomi kuvaa irtautumisprosessiaan kokonaisvaltaiseksi prosessiksi, johon hän on tarvinnut monenlaista tukea. Hän kokee myös saaneensa tukea hyvin ja monesta suunnasta. Tällä hetkellä oleelliselta tuntuu muiden irtautuneiden sekä yhteisön ulkopuolisten ystävien tarjoama sosiaalinen tuki vanhoillislestadiolaisen yhteisön ja sen jäsenten tarjoaman sosiaalisen tuen jäädessä taakse. Irtautumisprosessi on Tuomilla vielä kesken.

Tarkempi kuvaus

Tuetut kuvasivat muita tutkittavia tarkemmin historiaansa ja irtautumistaan vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä. Tuettujen ryhmän jäsenten elämänculussa on melko paljo eroavaisuuksia. Pekka ja Tuuli ovat irtautuneet vanhoillislestadiolai-

¹⁵⁷ Outi.

¹⁵⁸ Pekka.

¹⁵⁹ Tuuli.

sesta liikkeestä kaksi kertaa. Ensimmäisen kerran molemmat irtautuivat noin 17-vuotiaana, mutta palasivat vielä takaisin yhteisöön ennen lopullista irtautumistaan. Aadan ja Outin irtautumiset ovat olleet lopullisia, eivätkä he ole irtautumisensa jälkeen palanneet yhteisöön.

Tuuli, joka oli ensimmäisen kerran irtauduttuaan vain vähän aikaa poissa yhteisöstä, kuvaa, että hänen ympärillään on lopulliseen irtautumiseen asti ollut vain tiiviisti vanhoillislestadiolaisuudessa mukana olevia ihmisiä. Vanhemmat eivät halunneet hänen olevan tekemisissä muiden kuin vanhoillislestadiolaisten kanssa, joten irtautuessaan hän ei tuntenut muita kuin liikkeeseen kuuluvia. Näin ollen iso osa hänen irtautumisprosessinsa tukijoista oli vanhoillislestadiolaisia. Pekka oli ensimmäisen kerran irtauduttuaan pitkään poissa vanhoillislestadiolaisuudesta ja palattuaan takaisin hän oli yhteisössä mukana noin viisi vuotta. Tämän seurauksena hänellä oli tuttavien vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä, ja ystäviä yhteisön ulkopuolella. Pekka kertoo tienneensä jo etukäteen, mistä tukea saa ja mistä ei ja näin olleensa tyytyväinen hakemansa tuen saantiin. Outi kuvaa juurtuneensa lapsesta asti vahvasti myös luterilaiseen kirkkoon ja olleensa paljon tekemisissä myös muiden kuin vanhoillislestadiolaisten kanssa. Aadan elämässä oli aina ollut sekä vanhoillislestadiolaisia, että liikkeen ulkopuolisia läheisiä. Hän kuvaa Outin tavoin, että kotona on ollut selvästi yhteisön normia väljempi erottelu vanhoillislestadiolaisten ja muiden ihmisten välillä. Aada ja Outi kuvaavat saaneensa tukea hyvin monesta eri lähteestä.

Aada, joka kuvasi saaneensa tukea kaikkialta, sai hyvin tukea irtautumiseensa myös vanhemmiltaan. Sen sijaan Pekka, Outi ja Tuuli eivät saaneet vanhemmiltaan tukea. Tuuli sanoo, että tuen olisi pitänyt lähteä siitä, että vanhemmat olisivat antaneet jo lapsena hänen olla vanhoillislestadiolaisen yhteisön ulkopuolisten kanssa. Pekka ei odottanutkaan tukea vanhemmiltaan. Outi kertoo, että on saanut myöhemmin vähän tukea ja ymmärrystä vanhemmiltaan, mutta kertoo aluksi olleensa se, joka tuki vanhempiaan.

Outi on seurustellut ei vanhoillislestadiolaista taustaa olevan kumppanin kanssa jo ennen irtautumistaan ja kumppani on ollut Outin prosessissa hyvänä tukena. Kaikilla tuettujen ryhmään kuuluvilla sisarukset tukivat heitä irtautumisprosessissa. Aadan ja Outin sisarukset ovat toimineen myös esimerkkeinä irtautumiselle ja heidän kauttaan haastateltavat ovat nähneet, kuinka irtautumiseen on omassa perheessä suhtauduttu. Peggy Thoits määrittelee kahdeksi sosiaalisen tuen

tärkeimmäksi lähteeksi merkitykselliset toiset ja kokemuksellisesti samankaltaiset toiset. Edellisiltä tärkeintä sosiaalista tukea on emotionaalinen ja välineellinen tuki ja jälkimmäisiltä empatia, aktiivinen selviämistuki ja roolimallin saaminen.¹⁶⁰ Erityisesti irtautuneet sisarukset voivat tarjota vanhoillislestadiolaisuudesta irtautujalle näitä kaikkia ja heidän voidaan nähdä kuuluvan molempiin ryhmiin. Sen kautta irtautuneiden sisarusten tarjoamansa sosiaalinen tuki on erittäin hyödyllistä ja on ymmärrettävästi ollut merkittävä positiivinen tekijä tuettujen irtautumisessa.

Aada ja Tuuli saivat koko tutkimuksen ainoina tutkittavina tukea vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä. Vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä oli useita, joiden kanssa he pystyivät keskustelemaan irtautumisestaan. Vanhoillislestadiolaiset kohtasivat heidät kuten ennenkin, lukuun ottamatta muutamaa henkilöä, jotka eivät enää halunneet olla tekemisissä heidän kanssaan. Pekka ja Outi olisivat halunneet ennen irtautumistaan keskustella vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä opista ja uskosta ja saada vastauksia heitä mietityttäviin asioihin, mutta yhteisössä ei annettu siihen mahdollisuutta. Irtautuessaan Pekka tiesi, että hän ei tule saamaan tukea vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä, joten hän ei sitä etsinyt tai odottanutkaan. Kuten hän oli ajatellut, vanhoillislestadiolaiset yrittivät ensin käännyttää häntä takaisin ja lopulta hylkäsivät. Näin ollen hän itsekkin halusi eroon heistä ja hakeutui etsimään sosiaalista tukea muualta. Outin läheiset vanhoillislestadiolaiset ystävät pysyivät tukemassa häntä, mutta heitä oli vähän. Muuten hän ei juurikaan saanut yhteisöstä tukea, vaan häntäkin yritettiin käännyttää takaisin. Toisaalta hänkään ei odottanut yhteisöstä tukea, sillä tiesi, että yhteisössä joko pyritään vetämään irtautuva takaisin tai hylätään tämä, mutta toisaalta hän toivoi, että vanhoillislestadiolaiset olisivat kohdanneet hänet.

Outi kertoo, että heti irtautumisen jälkeen hän ei tottumuksesta puhunut ihmisille, joilla ei ollut vanhoillislestadiolaista taustaa, mutta myöhemmin alkoi keskustella heidän kanssaan ja sai tästä tukea. Tuulilla oli irtautuessa ainoastaan yksi vanhoillislestadiolaisuuden ulkopuolinen ystävä ja hän ajattelee, että mahdollisesti kuormitti tätä paljon. Hän olisi kaivannut yhteyksiä muuhunkin kuin vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön, jotta olisi voinut saada enemmän tukea irtautumiseensa. Pekka ja Aada saivat tukea vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisilta ystäviltä ja ovat hyöttyneet siitä, vaikkakin kuvaavat, että liikkeen ulkopuolisten ymmärrys irtautumisesta on vajavaista.

¹⁶⁰ Thoits 2011, 145.

Vertaistuesta tuetuilla on hyvin eriäviä kokemuksia. Pekka ja Tuuli eivät tunteneet juuri ketään vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneita tai irtautumassa olevia, joten vertaistuki jäi heiltä puuttumaan lähes kokonaan. Aada ja Outi sen sijaan kuvaavat saaneensa paljon vertaistukea. Outi, jolla oli irtautuneita ystäviä, kertoo, että vertaistuki oli hänelle kaikkein hyödyllisintä tukea. Hän on kokenut aikaisemmin irtautuneiden tuen hyödyllisemmäksi, kuin niiden, jotka tekivät samaan aikaan omaa, kipeää irtautumistaan. Aada ei halunnut ennen irtautumistaan keskustella muiden kuin vanhoillislestadiolaisten ja aivan parhaimpien irtautuneiden ystäviensä kanssa. Hän tiesi, että tulee olemaan irtautumispäätöksensä kanssa epävarma, eikä halunnut, että kukaan irtautunut vaikuttaa hänen päätökseensä. Irtautumispäätöksen jälkeen Aada kuvaa keskustelleensa paljon muiden irtautuneiden kanssa ja lukeneensa aktiivisesti sekä vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden blogeja, että sosiaalisen median entisille vanhoillislestadiolaisille suunnattua vertaistukiryhmää. Hän on tätä kautta tavannut monia uusia ihmisiä ja saanut paljon vertaistukea.

Muut tuettujen ryhmään kuuluvat eivät kuulu sosiaalisen median vertaistukiryhmiin, eivätkä ole kokeneet muiden irtautuneiden blogeja hyödyllisiksi itselleen. Sosiaalisen median vertaistukiryhmissä on paljon hyvää ja ne voivat tarjota sellaista tukea, erityisesti nimettömyyden suojassa, jota muuten ei olisi tarjolla. Kääntöpuolena on kuitenkin se, että suoran kontaktin puuttuessa tai anonymiteetin suojissa on helpompi esittää terävämpiä mielipiteitä tai asioita, jotka eivät ole totta.¹⁶¹ Pekka ja Tuuli toivat esiin, että heidän lukemissaan blogeissa vanhoillislestadiolaisuus tuotiin esiin negatiivisessa valossa, eivätkä blogeissa esitetyt näkemykset liikkeestä vastanneet heidän käsityksiään. Näin ollen he eivät enää halunneet lukea blogikirjoituksia. Internetin välityksellä tapahtuvalle kommunikaatiolle on myös tyypillistä, että siitä puuttuvat aidot sosiaaliset suhteet.¹⁶² Tuettujen ryhmän jäsenillä oli riittävästi tukiverkostoja, joista he saivat sosiaalista tukea irtautumisprosessiinsa ja Aadaa lukuun ottamatta he eivät kokeneet tarvetta hakea tukea sosiaalisen median kautta.

Aada ainoana tutkittavana kuvaa saaneensa kaiken mahdollisen tuen. Hänen ainoa negatiivinen kokemuksensa on muutama vanhoillislestadiolainen, jotka suhtautuivat irtautumiseen negatiivisesti. Kaikilla muilla, myös tämän ryhmän tutkitavilla, on useampia kokemuksia tuen puutteesta. Kuitenkin positiivisia kokemuk-

¹⁶¹ Mäkinen 2006, 187–188.

¹⁶² Mäkinen 2006, 188.

sia saadusta sosiaalisesta tuesta on negatiivisia enemmän. Tukiverkostot ovat olleet tuetuilla hyvin erilaiset ja eri laajuiset. Kuitenkin heistä kaikki ovat saaneet melko hyvin tukea primaari- ja sekundaariverkostoiltaan. Sisarukset ovat olleet kaikilla tuetuilla oleellinen osa primaariverkostoa. Sisarusten lisäksi tärkeitä tukijoita Aadalla ja Tuulilla ovat olleet vanhoillislestadiolaiset ja Aadalla ja Outilla vertaistuen tarjoajat. Toisaalta toisilla tuettujen ryhmään kuuluvilla näistä kahdesta ryhmästä saatava tuki muodosti isoimmat puutteet sosiaalisen tuen saannissa. Näitä, kuten myös vanhempien tuen puutetta, on tuettujen ryhmässä paikattu sekundaariverkoston, kuten vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisten ystävien tuella.

Toisin kuin muissa ryhmissä, kaikki tuettujen ryhmään kuuluvat ovat halunneet ja saaneet irtautumisprosessiinsa psykologista tukea. He ovat kokeneet sen tärkeäksi irtautumisprosessissaan. Outi ei enää käy terapiassa, mutta kaikki muut ryhmän jäsenet käyvät edelleen psykologin tai psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolla. Ainoastaan Pekka kokee hieman hankalaksi uskosta keskustelun psykologin kanssa, sillä psykologi ei oikein voi ymmärtää, mitä vanhoillislestadiolainen tausta tarkoittaa.

Kirkko kuuluu psykologisen tuen lisäksi viralliseen auttamisjärjestelmään. Outi kertoo, että hengellisyys on hänelle tärkeää. Koska hän on lapsesta asti juurtunut myös luterilaiseen kirkkoon, hän ei kohdannut hengellistä tyhjiötä irtautuessaan vanhoillislestadiolaisuudesta. Hän kävi useita kertoja keskustelemassa papin kanssa ja osallistuu usein jumalanpalveluksiin. Nämä ovat olleet tärkeää tukea irtautumisprosessissa. Aada kuvaa, että voisi mennä jumalanpalvelukseen tai keskustelemaan papin kanssa, mutta ei ole mennyt. Toisaalta hän kuvaa, että prosessissa on vielä paljon muuta meneillään, joten hän ei jaksakaan nyt pohtia uskoa. Pekka ja Tuuli kertovat, että eivät tiedäneet, kuinka olisivat voineet ottaa yhteyttä seurakuntaan. Pekka ajattelee, että toisaalta tämä ei haittaa, sillä papilla ei olisi tietoa vanhoillislestadiolaisuudesta, joten keskustelusta ei välttämättä olisi ollut hyötyä. Tuuli taas ajattelee, että olisi voinut olla hyvä keskustella irtautumisesta papin kanssa. Hän kuvaa, että ei saanut hengellistä tukea, eikä hänellä ole ollut kontaktia seurakuntaan, joten hän ei tiedä, mihin uskoo ja hänen näkökulmansa uskonasioissa on estynyt. Jos hän olisi keskustellut seurakunnan työntekijän kanssa, uskonasiat olisivat voineet selkiytyä. Toisaalta tämä ei vaivaa häntä. Kirkon tuki näyttäytyy tuetuilla niin, että kirkko ei tarjonnut tukea, mutta jos itse etsi ja löysi tukea, sitä sai.

Kumpusalo ja Niemelä määrittelevät virallisen auttamisjärjestelmän ihmisen tertiääriseksi tukiverkostoksi, josta yksilö hakee tukea vasta, jos tukea ei ole saatavilla tärkeämmistä tukiverkostoista tai niiden tarjoama tuki ei ole riittävää.¹⁶³ Vaikka puutteitakin on ollut, tuetut ovat saaneet sosiaalista tukea sekä primaarista, että sekundaarista tukiverkostosta. Tuetuilla on ollut kyky tunnistaa omat tarpeensa ja etsiä psykologian ammattilaisilta sitä tukea, jota muut verkostot eivät ole voineet tarjota. Tuen etsiminen tertiääriverkostosta ei siis tuetuilla merkitse, että sosiaalista tukea ei olisi ollut saatavilla tärkeämmistä tukiverkostoista. Tuetuilla psykologinen tuki, kuten muukin sosiaalinen tuki, jota he ovat irtautumiseensa saaneet, on ollut merkittävää ja hyödyllistä. Oma aktiivisuus ja kyky tunnistaa omat tarpeensa ovat edesauttaneet oikeanlaisen sosiaalisen tuen saamista. Oleellista tuettujen ryhmässä on se, että heillä oli jo valmiiksi monipuolisia tukiverkostoja, joista lähteä etsimään tukea. Tämä on hyvä asia, sillä mitä heterogeenisempi tukiverkosto on, sitä varmemmin sosiaalista tukea on yksittäisessä tilanteessa saatavilla.¹⁶⁴

Outi kuvaa Pekan tavoin, että tiesi, mistä tukea saa ja mistä ei, joten hakeutui keskustelemaan heidän kanssaan, keneltä tiesi saavansa tukea. Tuettujen ryhmällä tuen odotusten ja saadun tuen vastaavuus ei kuitenkaan ole yhtä suuri kuin itsenäisten ryhmään kuuluvilla. Toisaalta tuetuilla on myös ollut itsenäisiä enemmän odotuksia sosiaalisesta tuesta. Heillä on myös ollut laajemmat sosiaaliset verkostot, joista he ovat odottaneet saavansa tukea. Tuetut ovatkin saaneet irtautumiseensa enemmän tukea kuin muut tutkittavat. Toisaalta osa odotetusta tuesta on myös jäänyt irtautumisen yhteydessä toteutumatta. Tuettujen ryhmään kuuluvat kuvaavat saadulla sosiaalisella tuella olleen merkittäviä positiivisia vaikutuksia irtautumisprosessin käsittelyyn. Toisaalta kokemuksilla, joissa saatu tuki ei ole vastannut odotettua tukea, on ollut merkittäviä negatiivisia vaikutuksia.

Tuetut kuvasivat laajasti kokemuksiaan sosiaalisesta tuesta, eivätkä juuri tuoneet esiin muita coping-keinoja, joita käyttivät irtautumisprosessissaan. Ainoastaan Aada ja Outi kertoivat, että huumori on toiminut heillä keinona käsitellä irtautumista. Sosiaalinen tuki ollut tärkeä coping-keino tuettujen irtautumisprosesseissa. Se on myös ollut hyödyllistä ja riittävää, joten tuetuilla ei ole ollut tarvetta käyttää korvaavia coping-keinoja.

¹⁶³ Kumpusalo 1991, 15; Niemelä 1991, 13.

¹⁶⁴ Vahtera & Uutela 1994.

Aada ja Outi kuvasivat, että haluavat keskustella tällä hetkellä ennen kaikkea yhteisön ulkopuolisten ystävien ja muiden irtautuneiden kanssa ja jättää vanhoillislestadiolaisten tarjoaman tuen taakseen. Vanhoillislestadiolaisten tuki on ollut hyödyllistä, mutta uudenlaisen elämän rakentamisessa muu tuki tuntuu heistä nyt tärkeämmältä. Tuuli puolestaan kertoo, että hänelle olisi ollut hyväksi etsiä rohkeammin tukea vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolelta. Vaikka oli hyvä, että tukea yhteisöstä oli tarjolla reilusti, olisi ulkopuolisten tuki ollut hänelle hedeelmällistä. Hänellä ei kuitenkaan yhteyksien puuttuessa ollut rohkeutta tai voimavaroja tällaiseen. Hyvästä sosiaalisesta tuesta huolimatta Tuulilla oli irtautuessa yksinäinen ja ahdistunut olo. Hänestä tuntui väärältä osallistua vertaistukea antaviin tilaisuuksiin. Hän olisi tarvinnut apua yksinäisyyden kanssa, mutta ei tiennyt mistä tällaista saisi, tai olisiko se edes mahdollista.

Kokonaisuudessa tuetut ovat kuitenkin saaneet hyvin tukea irtautumisprosesseihinsa. Heillä on ollut hyvät tukiverkostot ja he ovat itse tiedostaneet omat tarpeensa. Täysin ilman negatiivisia kokemuksia sosiaalisesta tuesta he eivät Aadaa lukuun ottamatta kuitenkaan selvinneet, vaan sosiaalisessa tuessa on ollut myös puutteita.

4.3. Tarvitsevat

Tarvitsevien ryhmään kuuluu kolme tutkittavaa: Eerik, Vilma ja Antti. Tarvitsevien ryhmään kuuluville on yhteistä se, että irtautumisprosessiin liittyvän sosiaalisen tuen saannissa oli selviä puutteita. Myös tähän ryhmään kuuluvilla oli kokemuksia siitä, että he olivat saaneet jotakin tarvitsemastaan sosiaalisesta tuesta, mutta tuen kokemusten kuvaus kaikilla ryhmään kuuluvilla oli negatiivisesti painottunutta. Ryhmän tyypitarina, kuvitteellinen Talvi Tarvitsevan tarina, noudattaa ryhmän enemmistön kokemuksia. Niiltä osin, kun enemmistön kantaa ei ollut löydettävissä, Antin kertomus toimii tyypitarinan runkona, sillä hänen kertomuksensa kuvaa ryhmän kokemuksia laajimmin. Tyypitarinan muodostumista voi seurata tuen kokemuksia kuvaavasta taulukosta.¹⁶⁵ Tyypitarinan jälkeen esittelen tarkemmin jokaisen tutkittavan henkilökohtaisia kokemuksia irtautumisprosessiin liittyvästä sosiaalisesta tuesta ja muista coping-keinoista.

¹⁶⁵ Liite 4.

Talvi Tarvitsevan tarina

Talvi ei ole syntynyt vanhoillislestadiolaiseen perheeseen, mutta hän on kääntynyt alakouluikäisenä lapsena äitinsä mukana vanhoillislestadiolaiseksi. Kääntymisen jälkeen Talvin perheessä noudatettiin vanhoillislestadiolaista elämäntapaa ja osallistuttiin vanhoillislestadiolaisten tapahtumiin. Nuorena Talvi alkoi elää kaksoiselämää, hän oli mukana vanhoillislestadiolaisuudessa, mutta teki salaa asioita, jotka eivät kuulu vanhoillislestadiolaisen liikkeen tapoihin. Hän esimerkiksi kävi salaa elokuvissa ja kuunteli maallista musiikkia. Talvi alkoi kyseenalaistaa vanhoillislestadiolaisen liikkeen oppeja ja sääntöjä, joille ei hänen mielestään ollut perusteluja. Hän olisi halunnut keskustella opista, mutta sitä ei yhteisössä sallittu. Hän pohti irtautumistaan muutamaa vuoden ja lopulta ristiriidan kasvaessa liian suureksi, hänellä ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin irtautua.

Irtautuessaan Talvi ei saanut tukea vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä. Häntä syyllistettiin ja yritettiin käännättää takaisin vanhoillislestadiolaiseksi. Lopulta lähes kaikki vanhoillislestadiolaiset laitoivat välit poikki Talvin kanssa. Toisaalta Talvi ei odottanutkaan tukea vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä, mutta syyllistäminen ja hylkääminen tuntuivat pahalta.

No siis sehän, että sieltä painostettiin, enkä mä nyt odottanutkaan sieltä minkäänlaista tukea, ni kyllähän mä olin ihan romuna sen vuoden. Mä olin ihan kappaleina, mul tuli, no masennuskin tuli silloin syksyllä, sain lääkityksenkin siihen ja mä en nukkunu niinku kuu-kausiin kunnolla. Pahinta siinä oli se, et vaikka oli vahvasti irrottautunu, ni ei silti ollu riittävän vahva niinku sulkemaan korvia kaikelta. Se syyllistäminen niinku kalvo ja vaivas. Eli psyykinen hyvinvointi oli kyllä todella surkee.¹⁶⁶

Talvi ei saanut myöskään vanhemmiltaan tukea irtautumiseen.

En oo heiltä hakenu tukea ja ehkä just tuntus, että ei siihen oikeen voikaan heiltä tukea hakea. Tai ehkä ylipäänsä tuntuu, että ei voi hakea tukea sellaselta ihmiseltä, joka tuntee sen vääräks. Että se on se haaste, että välillä tuntuu, että on pitäny miettiä sitä.¹⁶⁷

Hänen aikaisemmin irtautuneet sisaruksensa sen sijaan toimivat sekä tukena, että esimerkkinä irtautumisessa. Tämä oli Talville tärkeää. Vertaistukea Talvi sai huonosti, vaikka olisi sitä kaivannut. Hän ei juurikaan tuntenut muita irtautuneita, eikä sosiaalisen median vertaistukiryhmiä ollut olemassa vielä silloin, kun hän irtautui.

No ois voinu sanoo aikaisemminkin ääneen useammalle ihmiselle, jotka oli irtaantunu siitä. Just sitä niinku sitä varottelua ja vertaisjuttua ois tarvinnu siinä paljon, mut eihän sitä ollu tarjolla oikein mistään.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Eerik.

¹⁶⁷ Vilma.

¹⁶⁸ Eerik.

Myöhemmin Talvi on päässyt mukaan sosiaalisen median vertaistukiryhmiin ja on voinut keskustella useampien irtautuneiden kanssa. Tästä on ollut hänelle paljon apua.

Vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisilta ystäviltä ja tuttavilta Talvi sai tukea, mutta saatu tuki oli vajavaista. Haasteena tässä oli se, että ulkopuoliset eivät ymmärtäneet vanhoillislestadiolaisuutta ja näin heiltä ei voinut sada sellaista tukea, jota Talvi olisi tarvinnut.

Mulla oli onneks paljon kavereita, niinku ollu koko ajan. Mä pidin huolen et kavereita on myös sen porukan ulkopuolelta -- Et sieltä mä sain sitten niinku semmosta, tokikaan ne ei voinu antaa semmosta tukea, mitä ois ehkä tarvinnu, koska niillä ei ollu itsellä kokemusta siitä, mutta kyllä ne niinku tsemppas pysymään päätöksessä ja näin pois päin.¹⁶⁹

Kirkko ei ole pystynyt tarjoamaan Talville sellaista tukea, jota hän olisi kaivannut.

Ehkä jos ois ollu tarjolla jotain keskusteluapua siinä muodossa, että siihen ois osannu tarttua ni ehkä oisin varmaan tarttunu, mutta se minun oma kyhäelmä, että yritin ottaa sinne [seurakuntaan] yhteyttä, että haluaisin jutella tällasesta ni siihen ei nyt varmaan vaan sattunu oikea henkilö. Varmaan ois löytynytkin joku, mutta se, kuka sieltä löyty, ni ei ollu kyllä oikea henkilö siihen. Ei hänellä ollu mitään tietämystä tästä tällasesta taustasta ja hän halus mulle tarjota suoraan seuraavaa vaihtoehtoa, että rupeeppa käymään tollasissa tilaisuuksissa, että jos helpottas.¹⁷⁰

Psykologista apua Talvi ei ole irtautumiseensa hakenut. Kirjallisuus sen sijaan on tukenut Talvin irtautumisprosessia. Lukemisen kautta hän on löytänyt sanat irtautumisesta keskustelulle.

Sit mä aloin lukemaan tosi paljon ylimääräistäkin, luin kaikkia irtautuneiden kokemuksia jne. Et se oli tosi mielenkiintoisia, et oli paljon asioita, joista mä en tiennyt, kun ei niistä oo ollenkaan puhuttu, kuten hoitokokouksista tai muista epäkohdista. Et se oli tosi mielenkiintoista, et tääkin oli varmaan sitä omaa prosessia.¹⁷¹

Kokonaisuudessaan Talvi kokee, että hänen irtautumisensa aikaan tukea oli saatavilla huonosti, mutta myöhemmin sitä on ollut saatavilla paremmin.

Ei oikeestaan, et ihan nyt sit viime vuosina vasta, kun on ollu sosiaalisessa mediassa noita ryhmiä ni siellä sitten, mutta sen irtautumisen jälkeen oli varmaan 10 vuoden hiljaisuus aika lailla, että kun ei oikein ollu mitään tommosta somereittiä ni ei sitä sitten oikein muualtaakaan tullu. Ehkä ihan yksittäisiä keskusteluja sen 10 vuoden aikana. -- Ja toisaalta tullu vähän ajatuksia, että no harmi, kun ei sillon irtautumisaikoihin tällasta ollu.¹⁷²

Talvin sosiaalisen tuen kokemukset ovat negatiivisesti painottuneet. Sosiaalista tukea ei ollut saatavilla riittävästi ja osa tuesta oli jopa haitallista. Kuitenkin Talvi sai sosiaalista tukea joistakin lähteistä ja se oli hänelle tärkeää.

¹⁶⁹ Eerik.

¹⁷⁰ Antti.

¹⁷¹ Vilma.

¹⁷² Antti.

Tarkempi kuvaus

Toisin kuin kaikki muut tämän tutkimuksen tutkittavista, Eerik ja Antti, jotka molemmat kuuluvat tarvitsevien ryhmään, eivät ole syntyneet vanhoillislestadiolaiseen perheeseen, vaan ovat kääntyneet vanhoillislestadiolaisiksi äitinsä mukana alakouluikäisinä. Kääntymisen jälkeen Eerikin elämään kuului tiukka uskonnollinen kontrolli ja aktiivinen osallistuminen vanhoillislestadiolaisten tapahtumiin. Antin kotona alettiin kääntymisen jälkeen noudattaa vanhoillislestadiolaista elämäntapaa ja osallistua vanhoillislestadiolaisten tapahtumiin. Hänen kotiolonsa myös rauhoittuivat kääntymisen myötä. Kolmas tarvitsevien ryhmään kuuluva, Vilma, on syntynyt vanhoillislestadiolaiseen perheeseen. Vilman perhe kuitenkin muutti lapsuudessa monta kertaa, joten hän ei kokenut juurtuvansa mihinkään vanhoillislestadiolaiseen Rauhanyhdistykseen. Hänen perheessään ei myöskään osallistuttu kovin ahkerasti vanhoillislestadiolaisten tapahtumiin.

Sekä Eerik, että Vilma alkoivat nuorena elää kaksoiselämää, eli olivat vanhoillislestadiolaisia, mutta toisaalta tekivät salaa asioita, jotka eivät olisi olleet sallittuja. Eerikille kaksoiselämä aiheutti pelkoa, jonka vuoksi hän aluksi pyysi anteeksi tekemiään kiellettyjä asioita. Myöhemmin anteeksipyyttäminen jäi. Vilma kertoo, että ei koskaan kunnolla sopeutunut vanhoillislestadiolaisuuteen. Hän kertoo vieneensä elämänsä nuoresta asti toiseen suuntaan. Vilma ei ajatellut vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumista, mutta ei oikeasti ajatellut elävänsä elämänsä vanhoillislestadiolaiseen tapaan ja siksi kaksoiselämän eläminen alkoi jo nuorena. Hänellä oli sekä vanhoillislestadiolaisia, että liikkeen ulkopuolisia ystäviä, mutta hän ei oikein tuntenut kuuluvansa kumpaankaan porukkaan. Antti ei kuvannut haastattelussa lapsuuden jälkeistä aikaansa liikkeen jäsenenä.

Yhteistä tarvitsevien ryhmälle on heikko sitoutuminen vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön. Vanhoillislestadiolaisuuden kaltaisen sisäänpäin kääntyneen liikkeen elinehtona on jäsenten sosiaalistaminen yhteisöön ja selvien rajojen vetäminen ulkopuoliseen maailmaan. Sosiaalistuminen tapahtuu jokapäiväisen toiminnan ja hengellisen opetuksen muodossa. Lapsi sosiaalistuu yhteisöön kotona ottaessaan mallia vanhempiensa ja muiden läheistensä toiminnasta. Tämän lisäksi sosiaalistaminen tapahtuu yhteisön virallisten toimintojen, kuten pyhäkoulun ja leirien kautta. Sosiaalistaminen on jatkuva prosessi, mutta erityistä huomiota kiinnitetään nuoriin, sillä nuoruus on kriittinen vaihe sen suhteen jääkö henkilö yhteisön jäse-

neksi vai irtautuuko hän siitä.¹⁷³ Tarvitsevien kohdalla sosiaalistaminen ei ole onnistunut, vaan liike on jäänyt heille etäiseksi. Näin ollen heille ei ole löytynyt tukiverkostoa yhteisön sisältä, eikä sen ulkopuolelta, jolloin tukiverkostot ovat olleet harvat jo ennen irtautumista. Harvassa tukiverkostossa tuen saannin mahdollisuudet sitä tarvitessa ovat selvästi huonommat kuin tiheässä verkostossa.¹⁷⁴

Eerik ja Antti kertovat kyseenalaistaneensa ennen irtautumistaan vanhoillislestadiolaisen liikkeen oppeja, joille ei heidän mielestään löytynyt perusteluja. He olisivat halunnut keskustella opista, mutta sitä ei yhteisössä sallittu. Antti pyrki kieltämään kriittiset ajatuksensa suhteessa vanhoillislestadiolaisuuteen, mutta lopulta hänen oli pakko myöntää, että hän ei voi hyväksyä yhteisöön kuuluvia sääntöjä ja hänen täytyy irtautua. Eerik kertoo voineensa pahoin yhteisössä. Irtautumispäätöksen sanominen ääneen vaati häneltä kahden vuoden aktiivisen pohdiskelun. Irtautumisen jälkeen hän oli todella hajalla ja lamaantunut ensimmäisen vuoden. Hänelle puhkesi myös masennus. Vilmalle muutto pois vanhempien luota oli merkittävä edellytys irtautumispäätöksen tekemiselle, vaikka toisaalta hän oli jo nuoresta asti vienyt elämänsä kauemmas vanhoillislestadiolaisuudesta.

Kukaan tarvitsevien ryhmään kuuluvista ei saanut irtautumisprosessissaan tukea vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä. Eerik ja Antti kertovat, että heitä puhuteltiin ja yritettiin käännättää takaisin irtautumisen jälkeen. Tämän jälkeen lähes kaikki suhteet yhteisöön katkesivat. Antilla säilyi muutamia vanhoillislestadiolaisia kontakteja, lähinnä sukulaisiin. Eerik kertoo, että on myös itse joutunut katkaisemaan suhteita vanhoillislestadiolaisiin, sillä hän ei jaksanut kohdata syyllistämistä. Vilma kertoo, että hän ei hakenut, eikä saanut tukea vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä, koska hän ajattelee, että ihminen ei voi tukea sellaista, minkä kokee vääräksi. Kun Vilma kertoi irtautumisestaan, hän ei myöskään halunnut keskustella yhdenkään vanhoillislestadiolaisen kanssa, jotta kukaan ei yritä käännättää häntä takaisin. Vilmalla on säilynyt yksi vanhoillislestadiolainen ystävä. Vilman sukulaiset ovat syyllistäneet häntä ja rukoilleet hänen takaisin kääntymisensä puolesta, mutta ovat kuitenkin pitäneet yhteyttä. Kaikkien tarvitsevien kertomuksessa on nähtävissä ajatus, että he eivät odottaneet tukea vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä, mutta kohtaamattomuus ja syyllistäminen ovat olleet kaikille haavoittavia.

¹⁷³ Linjakumpu 2015, 99–107.

¹⁷⁴ Vahtera & Uutela 1994.

Sosiaalisen tuen vaikutukset voivat olla sekä positiivisia, että negatiivisia. Sopimaton tai pyytämätön sosiaalinen tuki voi aiheuttaa vastaanottajalle negatiivisen kokemuksen. Tuki voidaan kokea ahdistavaksi tai haitalliseksi. Se voi saada vastaanottajan tuntemaan itsensä kahlituksi tai liian riippuvaiseksi. Tällöin sosiaalinen tuki kääntyy itseään vastaan.¹⁷⁵ Toiminta itsessään voi myös olla tahallisen negatiivista vuorovaikutusta, kuten vihaista kritiikkiä tai riitelyä. Tällöin kyse ei kuitenkaan ole sosiaalisesta tuesta.¹⁷⁶ Tarvitsevilla, kuten osin muillakin tutkittavilla, on kokemuksia sosiaalisen tuen puutteesta, mutta vielä vahingollisempaa näyttäytyvät sosiaalisen tuen aikaan saamat negatiiviset vaikutukset sekä negatiivinen vuorovaikutus, jota ennen kaikkea tarvitsevat ovat kohdanneet lähinnä vanhoillislestadiolaisten toimesta.

Antti on tehnyt irtautumistaan yhdessä puolisonsa kanssa ja on voinut keskustella hänen kanssaan irtautumisestaan. Tästä on ollut apua hänen irtautumisprosessissaan. Eerik on myös ollut irtautumisen aikaan naimisissa vanhoillislestadiolaisen puolison kanssa, mutta tehnyt irtautumista yksin. Puoliso, joka pysyi vanhoillislestadiolaisena, yritti väkisin käännättää häntä takaisin ja syyllisti Eerikkiä myös heidän lastensa kautta. Pian vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisen jälkeen Eerik erosi puolisostaan. Vilma ei ole irtautuessaan ollut parisuhteessa. Vilma ei myöskään ole hakenut tai saanut vanhemmiltaan sosiaalista tukea irtautumiseensa, sillä ajattelee heidän kohdallaan samoin kuin koko vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenten kohdalla, että he eivät voi tukea sellaista, jonka kokevat vääräksi. Vilman vanhemmat ovat kuitenkin viestittäneet, että hän on edelleen heille rakas. Eerikin vanhemmat ottivat irtautumisen raskaasti, eikä hän saanut heiltä tukea. Antti on myöhemmin keskustellut aikaisemmin vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneen äitinsä kanssa omasta irtautumisestaan, mutta irtautumisen aikaan hän ei saanut tukea äidiltään.

Vilma on enemmän tehnyt asioita yhdessä kuin puhunut irtautumisestaan aikaisemmin irtautuneiden sisarustensa kanssa. Näin on yhdessä luotu uudenlaista sisarussuhdetta ja tämä on ollut hänelle tärkeää. Sisarukset ovat myös toimineet esimerkkinä irtautumisessa ja heidän kauttaan Vilma on tiennyt, että hänen ei tarvitse pelätä hylkäämiskokemusta omassa perheessään. Eerik on keskustellut ja saanut paljon tukea aikaisemmin irtautuneilta sisaruksiltaan. Sisarukset myös kertoivat etukäteen, millaisia asioita irtautumiseen liittyy. Tämä on ollut hänelle tär-

¹⁷⁵ Cohen & Syme 1985, 3; Thoits 2011, 150–151.

¹⁷⁶ Heaney & Israel 2002, 186.

keää tukea. Vanhoillislestadiolaisten sisarustensa kanssa hän ei ole aiheesta keskustellut. Antin sisarukset ovat vanhoillislestadiolaisia, eikä hän ole keskustellut asiasta heidän kanssaan.

Vertaistuen saanti on kaikilla tarvitsevin ryhmään kuuluvilla tutkittavilla ollut puutteellista. Eerik ja Antti ovat irtautuneet ennen sosiaalisen median aikakautta ja jääneet siitä syystä aluksi ilman sosiaalisen median vertaistukiryhmistä saatavaa tukea. Eerik kertoo, että hän olisi tarvinnut enemmän vertaistukea. Hän kuvaa myös, että olisi tarvinnut jonkun kutsumaan avun piiriin, sillä hän oli lamaan-tunut ensimmäisen vuoden. Tätä ei kuitenkaan ollut tarjolla, eikä hän tuntenut sisarustensa lisäksi ketään vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneita. Eerikille kaikkein hyödyllisintä vertaistukea olisi ollut tuki tutuilta ihmisiltä. Hyödyllistä olisi myös ollut jokin vertaistukijärjestö, joka olisi ollut helposti löydettävissä. Nämä kaikki jäivät kuitenkin puuttumaan. Nykyään Eerik kuuluu sosiaalisen median vertaistukiryhmiin ja osallistuu niissä keskusteluihin päivittäin. Hän on saanut näistä paljon tukea. Lisäksi hän lukee vanhoillislestadiolaisuutta ja siitä irtautumista käsitteleviä blogeja, joista on myös saanut tukea.

Myös Antti kertoo olevansa nykyään mukana sosiaalisen median vertaistukiryhmässä ja saavansa sieltä paljon vertaistukea. Sekä Eerik, että Antti ovat harmistuneita siitä, että tällaista mahdollisuutta ei ollut silloin, kun he irtautuivat. Antin vertaistukeen kuulu nykyään satunnaisesti myös blogikirjoitusten tai muiden aihetta käsittelevien juttujen lukeminen. Antti kuvaa, että hänellä oli oman irtautumisensa aikaan monia ystäviä, jotka irtautuivat samaan aikaan, mutta hänellä ei ollut tuolloin sanoja keskustella irtautumisesta. Tähän vaikutti se, että hän oli tottunut, että keskustelu tällaisista aiheista on väärin ja syntiä. Keskustelut jäivät näin ollen hyvin vähäisiksi. Tuohon aikaan tuen olisi pitänyt olla jotakin muuta kuin keskustelua, mutta hän ei tiedä, mitä se olisi voinut olla. Myöhemmin Antti on keskustellut ystäviensä kanssa enemmän.

Vilma on irtautunut sosiaalisen median aikakautena, mutta hän ei ole löytänyt sosiaalisesta mediasta vertaistukiryhmiä, vaikka on yrittänyt niitä etsiä. Blogeja hän on lukenut paljon ja niistä on ollut hänelle hyötyä. On kuitenkin myös useita blogeja, joista Vilma on nähnyt mainintoja, mutta joita hän ei ole löytänyt. Vilmasta olisi ollut hyvä, jos ympärillä olisi ollut enemmän vertaistukea. Hän on keskustellut lähinnä yhden irtautuneen tuttavien kanssa. Vertaistuessa sosiaalista tukea jaetaan ja saadaan samankaltaisessa elämäntilanteessa olevan henkilön

kanssa.¹⁷⁷ Tarvitsevien ryhmään kuuluvat ovat kokeneet tarvitsevansa tällaista tukea, jota on vaikea korvata muilla sosiaalisen tuen muodoilla. Erityisesti sosiaalinen media tarjoaa mahdollisuuden hakea vertaistukea aiheista, joista yksilö ei välttämättä haluaisi puhua kasvotusten. Anonymiteetti helpottaa vaikeista aiheista puhumista. Internet tarjoaa myös mahdollisuuden saada vertaistukea vain lukiemalla keskusteluja tai tekstejä, eikä se edellytä aktiivista osallistumista.¹⁷⁸ Yksi sosiaalisen median tärkeimmistä ominaisuuksista onkin matala kynnys. Lisäksi se toimii alustana uusien ihmissuhteiden luomiselle.¹⁷⁹ Vertaistuen, erityisesti sosiaalisen median vertaistuen puuttuminen tarvitsevien ryhmässä on vaikuttanut negatiivisesti tarvitsevien psyykkiseen hyvinvointiin ja irtautumisprosessin käsittelyyn.

Vilmalla oli muutama läheinen vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolinen ystävä ja hän sai heiltä paljon tukea. Hän keskusteli heidän kanssaan paljon, mutta häntä huolestuttaa kuormittiko hän heitä liikaa. Vilma oli ollut niin vahvasti kahden maailman välissä, että hänellä ei ollut enempää läheisiä, joiden kanssa hän olisi voinut keskustella. Hänen mielestään olisi ollut hyvä, jos ympärillä olisi ollut isompi joukko yhteisön ulkopuolisia. Eerikillä oli aina ollut myös vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisia kavereita ja hän sai heiltä sosiaalista tukea ja tsemppausta irtautumiseensa. Tuki, jota hän sai, ei kuitenkaan ollut sellaista, jota hän olisi tarvinnut, koska liikkeen ulkopuoliset eivät voi ymmärtää vanhoillislestadiolaisuutta. Yksi hänen ystävänsä oli opiskellut uskontojen uhreista ja häneltä sai sen vuoksi hyödyllisintä tukea. Antti ei ole halunnut keskustella vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisten kanssa, sillä heidän kanssaan joutuisi ainoastaan selittelemään heidän vääriä käsityksiään vanhoillislestadiolaisuudesta. Jotta hän voisi keskustella jonkun yhteisön ulkopuolisen kanssa, täytyisi tilanteen olla hyvin luotettava.

Psykologisesta tuesta tarvitsevien ryhmällä on erilaisia kokemuksia. Eerik on käynyt kahdessa eri terapiassa ja vaikka terapeuteilla ei ole ollut kokemusta vanhoillislestadiolaisuudesta, hän on silti saanut näistä tukea. Vilma on miettinyt olisiko syytä mennä juttelemaan terapeutille, mutta ei ole vielä ainakaan kokenut sitä tarpeelliseksi. Antti ei halua mennä terapiaan, koska toisaalta hän ei ole irtautumisen kanssa poissa raiteiltaan ja toisaalta hän ei halua mennä selittämään terapeutille ilmiötä, josta tämä ei tiedä mitään. Hän myös ajattelee, kuten muidenkin

¹⁷⁷ Laimio & Karnell 2010, 13.

¹⁷⁸ Lamerichs 2003, 25; Huuskonen 2010, 71–72.

¹⁷⁹ Kari 2011, 158–162.

ulkopuolisten kanssa, että joutuisi korjaamaan terapeutin vääriä käsityksiä vanhoillislestadiolaisuudesta.

Vilma on käynyt keskustelemassa irtautumisesta papin kanssa. Hän halusi mennä juuri papin luokse, koska tällä on ymmärrystä uskonnosta. Pappi oli tärkeä ja hyödyllinen tuki hänen irtautumisprosessissaan. Vilma on myös käynyt irtautumisen jälkeen paljon luterilaisissa jumalanpalveluksissa. Vilma sanoo, että ne ovat tuntuneet hyvältä, sillä siellä saa olla vapaasti, eikä kukaan kyseenalaista omaa uskoa. Vapauttavaa on myös se, että voi osallistua niihin tilaisuuksiin, joihin itse haluaa. Hän kokee, että on kaivannut tällaista hengellistä toimintaa, mutta kuvaa harmikseen olevansa ulkona luterilaisuudesta, koska ei ole aikaisemmin tottunut käymään jumalanpalveluksissa tai muissa kirkon tilaisuuksissa.

Myös Antti hakeutui keskustelemaan paikallisseurakuntansa papin kanssa. Hänelle tämä oli huono kokemus. Pappi ei kuunnellut eikä ymmärtänyt lainkaan, mistä Antti halusi puhua. Pappi ainoastaan tarjosi heti toista herätysliikettä ja sen tapahtumia. Antti kuvaa, että tämä oli ainoa paikka, mistä hän osasi hakea apua. Antti kuvaa, että jos kirkosta olisi ollut tarjolla apua, johon hän olisi osannut tarttua, hän olisi ottanut sen vastaan. Hän kuuluu luterilaiseen kirkkoon, mutta osallistuu toimintaan harvoin. Uskon suhteen hänellä on levollinen ja vakaa olo, tosin entiseen verrattuna usko on passiivista. Toisaalta hän ei haluakaan määritellä uskoaan, sillä vanhoillislestadiolaisuudessa hän on tottunut uskon todella tarkkaan määrittelyyn. Irtautuneista, joiden kanssa hän on myöhemmin keskustellut, monet ovat olleet teologeja, joten hän on myöhemmin voinut käsitellä hengellisiä asioita heidän kanssaan.

Eerik mietti monesti, että menisi keskustelemaan papin kanssa, mutta ei saanut mentyä, sillä hän pelkäsi papin kokevan hänet kirkko- tai uskontovastaiseksi, kun hän on irtautunut vanhoillislestadiolaisuudesta. Myöhemmin hän on ajatellut tämän olevan turha pelko. Vanhoillislestadiolaisen taustan vuoksi kirkkoon meneminen ahdistaa häntä. Hän myös kuvaa, että on vaikea enää uskoa mihinkään, koska aika vanhoillislestadiolaisena oli niin voimakkaasti määriteltyä. Myöhemmin hän on sattumalta tavannut muutamia pappeja ja keskustellut irtautumisesta heidän kanssaan. Tästä on ollut apua, vaikka akuutista irtautumisvaiheesta on jo ollut aikaa.

Tarvitsevat kuvaavat jonkin verran myös muita coping-keinoja, jotka ovat osin olleet korvaamassa sosiaalisen tuen puutetta heidän irtautumisprosesseissaan. Antti kertoo, että kirjallisuus on ollut hänelle tärkeä tuki irtautumisessa. Hänen

irtautuessaan sitä ei vielä ollut, mutta viime vuosina on julkaistu paljon vanhoillislestadiolaisuutta ja siitä irtautumista käsittelevää kirjallisuutta, jonka Antti kokee antaneen sanat irtautumisesta keskustelulle. Sen seurauksena puhekulttuuri on muuttunut ja keskustelulle on ollut mahdollisuus. Tämä keskusteluun tarvittavien sanojen oppiminen on mahdollistanut hänelle keskustelujen käymisen muiden irtautuneiden kanssa. Kirjallisuus on tukenut myös Vilman irtautumisprosessia. Lukeminen on auttanut häntä ymmärtämään irtautumiseen liittyviä asioita. Hänen irtautumisessaan huumori, erityisesti huumorisivusto OHO! Siioni¹⁸⁰, on ollut myös tärkeä keino käydä asioita läpi. Eerikin tukena irtautumisessa on ollut uudenlaisen musiikin kuuntelu. Tämä oli avuksi jo ennen kuin hän osasi puhua irtautumisestaan muille.

Eerik ja Antti kokevat, että sosiaalista tukea oli aikaisemmin erittäin vähän ja tukea ei tarjottu tai ollut helposti löydettävissä, vaikka he olisivat sitä tarvinneet. Myöhemmin he ovat saaneet paremmin tukea. Eerik kokee, että kaikesta tuesta, jota hän nyt saa, on edelleen hyötyä ja sille on yhä tarvetta. Vilma, joka on irtautunut myöhemmin, on myös saanut vain vähän tukea irtautumisprosessiinsa. Kaikkein haitallisinta tuen puutetta tarvitsevien ryhmässä on ollut vertaistuen puute. Kaikki tutkittavat olisivat halunneet sitä enemmän. Tarvitsevilla tuen odotukset ja saatu tuki vastaavat toisiaan huonommin kuin muilla tutkittavilla. Odotukset ja tarpeet irtautumisprosessiin liittyvästä sosiaalisesta tuesta ovat täyttyneet huonosti ja tuen saannissa on ollut suuria puutteita.

5. Sosiaalinen tuki ja muut coping-keinot irtautumisprosessissa

Tässä luvussa käsittelen tutkimusaineistoa yhtenä kokonaisuutena ja vastaan tutkimuskysymyksiin koko aineiston tasolla. Taulukko 2 kokoaa yhteen lähteet, joista irtautuneet saivat ja eivät saaneet sosiaalista tukea sekä sen, mistä he eivät halunneet tukea tai tiesivät, että tukea ei ole saatavilla.

¹⁸⁰ OHO! Siioni – Huumorilla vanhoillislestadiolaisesta elämäntapaliikkeestä.

Taulukko 2. Irtautumisprosessiin saatu tuki

Sosiaalisen tuen lähde	Sai tukea	Ei saanut tukea	Ei halunnut tai tiesi ettei saa tukea
Vanhemmat	Aada	Outi Eerik Tuuli Antti	Pekka Liisa Vilma Birgitta Tuomas
Irtautuneet sisarukset	Pekka Aada Outi Liisa Eerik Vilma Birgitta		Tuuli Tuomas
Vanhoillislestadiolaiset sisarukset	Pekka Aada Tuuli	Antti	Eerik Tuomas
Puoliso tai kumppani	Outi Antti Tuomas Antti Birgitta	Eerik	
Vanhoillislestadiolainen yhteisö	Aada Tuuli	Outi Eerik Antti	Pekka Liisa Tuomas Birgitta Vilma
Ulkopuoliset ystävät	Pekka Aada Outi Liisa Eerik Vilma Birgitta	Tuuli	Antti Tuomas
Psykologisen tuen ammattilaiset	Pekka Aada Outi Eerik Tuuli Liisa		Vilma Antti Tuomas Birgitta
Kirkko	Outi Vilma	Pekka Eerik Tuuli Antti	Aada Liisa Tuomas Birgitta
Vertaistuki	Aada Outi Liisa Birgitta Tuomas	Pekka Eerik Vilma Antti Tuuli	
Sosiaalisen median vertaistuki	Aada Tuomas Birgitta	Eerik ¹⁸¹ Vilma Antti ¹⁸²	Pekka Outi Liisa Tuuli

¹⁸¹ Aluksi kärsinyt sosiaalisen median vertaistuen puutteesta, mutta saanut tätä myöhemmin.

¹⁸² Aluksi kärsinyt sosiaalisen median vertaistuen puutteesta, mutta saanut tätä myöhemmin.

Kaikkein vähiten sosiaalista tukea tutkittavat odottivat saavansa vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä ja omilta vanhemmiltaan. Tutkittavista viisi kuvasi, että joko he eivät halunneet tukea tai tiesivät, että vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä ja omilta vanhemmilta ei tukea voi saada.¹⁸³ Kolme tutkittavaa¹⁸⁴ toivoivat saavansa tukea vanhoillislestadiolaiselta yhteisöltä ja neljä¹⁸⁵ vanhemmiltaan, mutta eivät sitä saaneet. Sen sijaan kaksi tutkittavaa¹⁸⁶ saivat sosiaalista tukea vanhoillislestadiolaiselta yhteisöltä ja toinen heistä¹⁸⁷ myös vanhemmiltaan. He kuitenkin kuvaavat, että irtautumisen edetessä he etsivät sosiaalista tukea mieluummin muualta, sillä muiden kuin vanhoillislestadiolaisten tarjoama sosiaalinen tuki tuntuu hyödyllisemmältä. Tutkittavista viisi olisi halunnut ennen irtautumistaan keskustella vanhoillislestadiolaisesta opista, mutta tähän ei yhteisössä annettu mahdollisuutta.¹⁸⁸

Liisa kuvaa, että hänen sosiaalinen tukiverkostonsa oli ollut vahvasti liikkeen ulkopuolella jo ennen irtautumista, joten hänen ensisijaisessa tukiverkostossaan ei tapahtunut muutosta. Pekan ensisijainen tukiverkosto olivat aina olleet sisarukset ja he säilyivät tärkeimpänä myös irtautuessa. Sen sijaan loput kahdeksan tutkittavaa kuvasivat, että ennen irtautumista he saivat tarvitessaan sosiaalista tukea ensisijaisesti vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäseniltä sekä vanhoillislestadiolaiselta perheeltään.¹⁸⁹ Heistä kaksi kertoi, että aikaisempi tuki oli tullut pääosin vanhoillislestadiolaisilta vanhemmilta.¹⁹⁰ Näillä kahdeksalla tutkittavalla irtautumisprosessissa vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenet eivät enää toimineet ensisijaisena tukiverkostona.¹⁹¹

Monesti kriisin kokeneen henkilön läheiset järkyttyvät tapauksesta itsekkin ja kriisi kuormittaa myös heitä. Tällaisessa tilanteessa on yleistä, että läheiset eivät kykene antamaan tarvittavaa sosiaalista tukea.¹⁹² Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuminen on kriisi myös irtautujan läheisille. Erityisesti vanhoillislestadiolaisuuden vahva eksklusiivisuus eli käsitys siitä, että vain omaan liikkeeseen kuuluvat, oikein uskovat jäsenet pelastuvat ja muut joutuvat kadotukseen, on näyttänyt

¹⁸³ Pekka, Liisa, Vilma, Tuomas, Birgitta.

¹⁸⁴ Outi, Eerik, Antti.

¹⁸⁵ Outi, Eerik, Tuuli, Antti.

¹⁸⁶ Aada, Outi.

¹⁸⁷ Aada.

¹⁸⁸ Pekka, Outi, Eerik, Tuomas, Birgitta.

¹⁸⁹ Aada, Outi, Eerik, Vilma, Tuuli, Antti, Tuomas, Birgitta.

¹⁹⁰ Vilma, Tuuli.

¹⁹¹ Aada, Outi, Eerik, Vilma, Tuuli, Antti, Tuomas, Birgitta.

¹⁹² Janoff-Bulman 1992, 155–157.

tekevän tutkittavien tukemisen monille vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenille hankalaksi.

Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuminen on siis vaatinut tutkittavilta samaan aikaan sekä oman irtautumisprosessin läpikäynnin, että sosiaalisen tukiverkoston uudistamisen. Mitä useammalla elämänalueella ihminen kohtaa kriisin myötä muutoksia ja selviytymishaasteita, sitä haastavampaa on kriisistä selviytyminen.¹⁹³ Vaikka tutkittavista monet kuvaavat tienneensä etukäteen, että sosiaalista tukea irtautumisprosessiin ei ole saatavilla vanhemmilta tai vanhoillislestadiolaiselta yhteisöltä, tuen puute oli haittaava tekijä irtautumisprosessissa.

Kun tukea vanhemmilta, aikaisemman primaariverkoston tärkeimmiltä henkilöiltä, ei ollut saatavilla tai sitä ei haluttu vastaanottaa on tutkittavien täytynyt etsiä sosiaalista tukea muista verkostoista tai selvittää prosessista muilla keinoilla. Vertaistuki nousi tutkimuksessa kaikkein tärkeimmäksi sosiaalisen tuen lähteeksi. Vertaistuki oli ainoa sosiaalisen tuen lähde, josta kaikki tutkittavat kokivat halunneensa ja tarvinneensa sosiaalista tukea. Seitsemän tutkittavaa kertoo saaneensa sosiaalista tukea ja vertaistukea aikaisemmin irtautuneilta sisarusiltaan.¹⁹⁴ Irtautumisessa primaariverkoston tuki koostui suurimmalla osalla tutkittavista juuri aiemmin irtautuneiden sisarusten tuesta. Tämä tuki oli samalla vertaistukea. Muilta irtautuneilta vertaistukea kertoo saaneensa viisi tutkittavaa.¹⁹⁵ Myös sosiaalisen median kautta vertaistukea kuvaa saaneensa viisi tutkittavaa.¹⁹⁶ Vertaistukea saaneet tutkittavat kokivat vertaistuen irtautumisprosessissaan erittäin hyödylliseksi ja tärkeäksi. Samaan aikaan tutkittavat, jotka eivät saaneet vertaistukea, kokivat sen puutteen kaikkein haitallisimmaksi tuen puutteeksi. Haastateltavista viisi kertoo halunneensa vertaistukea, mutta sitä ei ole ollut saatavilla tai he saivat sitä liian vähän.¹⁹⁷

Vertaistuki on tärkeää, sillä sen avulla irtautujan on mahdollista sekä saada sosiaalista tukea, että laajentaa sosiaalista verkostoaan.¹⁹⁸ Vertaistuessa oleellista on samankaltaisen kokemuksen merkityksellisyys ja kokemustieto, jota ei voi saada muista tukiverkostoista. Vertaistukea voi saada ja antaa monella tavalla ja eri muodoissa. Se voi olla kahdenvälistä tai ryhmissä tapahtuvaa.

¹⁹³ Taskinen 1994, 49.

¹⁹⁴ Pekka, Aada, Outi, Liisa, Eerik, Vilma, Birgitta.

¹⁹⁵ Aada, Outi, Liisa, Tuomas, Birgitta.

¹⁹⁶ Aada, Eerik, Antti, Tuomas, Birgitta.

¹⁹⁷ Pekka, Eerik, Vilma, Tuuli, Antti.

¹⁹⁸ Lamerichs 2003, 26.

Vertaistukisuhde voi muodostua spontaanisti tai toisen ihmisen välityksellä.¹⁹⁹ Vertaistukisuhteet muodostuivat tutkittavilla vaihtelevasti eri tavoilla ja vertaistukijat olivat monella henkilöitä, joita tutkittavat eivät tunteneet aikaisemmin.

Uskonnollisesta yhteisöstä irtautumiseen liittyy usein monenlaisia paineita. Irtautujassa herää helposti epäilyksiä luopumisen mielekkyydestä ja hän voi tuntea yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden tunteita. Näitä lisää se, että usein irtautuja määritellään yhteisössä luopioiksi, eikä sosiaalista tukea yhteisöstä ole tarjolla. Näin ollen irtautumisprosessissa on tärkeää luoda uusi rooli, joka auttaa löytämään paikan uudessa tilanteessa.²⁰⁰ Vertaistuki toimii tässä merkittävässä roolissa torjuessaan yksinäisyyttä ja tarjotessaan tietoa ja mallia uudelta elämästä.²⁰¹

Tämän tutkimuksen tutkittavista ainoastaan Eerik kuuluu organisoituun, Uskontojen uhrien tuki UUT Ry:n suljettuun Facebook-ryhmään ja osallistuu siellä keskusteluihin. Hän ei kuitenkaan ole osallistunut UUT Ry:n tapahtumiin tai muuhun vertaistoimintaan. Muut tutkittavat eivät ole osallistuneet mihinkään ammatillisesti ohjattuihin tai muuten organisoituihin vertaistukiryhmiin. UUT Ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton yhdistys, joka tarjoaa vertaistukea uskonnollisissa yhteisöissä vaikeuksiin joutuneille ja näiden läheisille, toimii asiantuntijana ja tuo julkisesti esiin uskonnollisten yhteisöjen epäkohtia. UUT Ry järjestää vertaistukitoimintaa eri puolilla Suomea ja hallinnoi erilaisia suljettuja vertaistukiryhmiä internetissä.²⁰² UUT Ry on Suomessa tällä hetkellä ainoa taho, joka tarjoaa organisoitua, valtakunnallista vertaistukitoimintaa uskonnollisista yhteisöistä, kuten vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneille.

Monissa sairastuneen tai avioeron kokeneen sosiaalista tukea käsittelevissä tutkimuksissa vertaistuki tulee esiin nimenomaan ammatillisesti ohjattujen vertaistukiryhmien kautta.²⁰³ Tämän tutkimuksen tutkittavat sen sijaan saivat Eerikkiä lukuun ottamatta kaiken vertaistuen ammatillisesti ohjattujen ja organisoitujen vertaistukiryhmien ulkopuolelta. Sosiaalisen median vertaistukiryhmät olivat monille tutkittaville tärkeitä. Niitä ovat perustaneet yksittäiset ihmiset ja myös niissä keskustelu on vapaata, eikä toiminta ole organisoitua.

¹⁹⁹ Nylund 2005, 203–204.

²⁰⁰ Rothbaum 1988, 213–214, 227.

²⁰¹ Mikkonen 2009, 155–159.

²⁰² Uskontojen uhrien tuki UUT Ry.

²⁰³ Ks. esim. Hyväri 2005; Nylund 2005; Mikkonen 2009.

Sosiaalisen tuen tarjoajina sisaruksilla oli tutkittavien irtautumisessa erityinen rooli. Vertaistuen lisäksi monella tutkittavalla aikaisemmin irtautuneet sisarukset antoivat myös esimerkin siitä, mitä irtautumisessa tapahtuu ja kuinka siihen omassa perheessä suhtaudutaan. Kolme tutkittavaa sai tukea myös vanhoillislestadiolaisilta sisaruksiltaan²⁰⁴ ja usealla tutkittavalla, jolla vanhemmat eivät tarjonneet sosiaalista tukea, sisarukset, riippumatta siitä, olivatko he vanhoillislestadiolaisia vai irtautuneita, olivat tukena ja läsnä tutkittavien sitä tarvitessa.

Viidellä tutkittavalla oli irtautumisen aikaan puoliso tai seurustelukumppani ja heistä neljä kuvasi saaneensa sosiaalista tukea puolisoltaan.²⁰⁵ Hyvässä parisuhteessa puoliso onkin usein tärkein sosiaalisen tuen antaja.²⁰⁶ Kaikki neljä tutkittavaa kuvasivat kumppaniensa antamaa sosiaalista tukea tärkeäksi. Eerik, jolla myös oli puoliso, ei saanut tältä sosiaalista tukea ja hän kuvaakin, että hänellä ei ollut puolisonsa kanssa muuta yhteistä kuin usko ja pian irtautumisen jälkeen hän erosi puolisostaan.

Vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuoliset ystävät ja tuttavat nousivat tutkimuksessa esiin tärkeinä sosiaalisen tuen lähteinä. Ainoastaan Antti ja Tuomas eivät halunneet sosiaalista tukea yhteisön ulkopuolisilta. Tuuli puolestaan ei tuntenut ulkopuolisia ja jäi siksi ilman ulkopuolisten tukea, kun taas loput seitsemän tutkittavaa saivat sosiaalista tukea vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisilta.²⁰⁷ Liikkeen ulkopuolisilta saatu sosiaalinen tuki koettiin tärkeäksi ja hyödylliseksi. Toisaalta tutkittavat toivat esiin myös, että ulkopuolisilta saatavaa sosiaalista tukea heikensi se, että he eivät voi ymmärtää, mistä vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisessa on kyse ja mitä kaikkea tähän prosessiin liittyy.

Tutkittavista kuusi²⁰⁸ hakeutui psykologisen tuen piiriin käsittelemään irtautumistaan, kun taas neljä tutkittavaa²⁰⁹ ei kokenut tätä tarpeelliseksi. Merkittävää on, että kaikki, jotka halusivat psykologista tukea, myös saivat sitä. Ammattilaisena psykoterapeutti voi tarjota sellaista tukea kriisin käsittelyyn, jota ei ole saatavilla muualta. Hän voi auttaa jumiutuneen tilanteen eteenpäin viemisessä ja uusien näkökulmien löytämisessä.²¹⁰ Aiemmassa tutkimuksessa on nostettu esiin, että psykoterapiassa ei ole ohjeellista linjaa uskonnon käsittelyyn ja aina terapeuteilla

²⁰⁴ Pekka, Aada, Tuuli.

²⁰⁵ Outi, Antti, Tuomas, Birgitta.

²⁰⁶ Pearlin et al. 1981, 347.

²⁰⁷ Pekka, Aada, Outi, Liisa, Eerik, Vilma, Birgitta.

²⁰⁸ Pekka, Aada, Outi, Liisa, Eerik, Tuuli.

²⁰⁹ Vilma, Antti, Tuomas, Birgitta.

²¹⁰ Janoff-Bulman 1992, 162–165.

ei ole kykyä käsitellä asiakkaan kokemuksia uskonnollisessa viitekehyksessä. Psykoterapeutti voi olla haluton puuttumaan uskonnollisesti värittyneiden ongelmallisten emootioiden sisältöön ja tällöin on mahdollista, että emootiot eivät tule terapiassa hoidetuiksi. Tällöin apu voi jäädä saamatta ja asiat, jotka olisi tärkeä käsitellä oikeassa kontekstissa, voivat jäädä käsittelemättä.²¹¹ Antin oletus terapeutin tietämättömyydestä vanhoillislestadiolaisuuteen liittyvistä asioista oli merkittävä syy, miksi hän ei hakeutunut psykologisen tuen piiriin. Pekka ja Eerik kokivat haastavana sen, että heidän terapeuttinsa eivät ymmärtäneet vanhoillislestadiolaisuutta ja se heikensi heidän terapiasta saamansa tuen laatua. Muut neljä psykologista tukea saaneista tutkittavista kuvasivat, että psykologisesta tuesta oli merkittävää hyötyä heidän irtautumisprosessissaan.²¹²

Kirkon tarjoama tuki ei ollut yhtä tavoittavaa kuin psykologinen tuki. Tutkittavista neljä ei kokenut tarvetta keskustella papin kanssa tai hakea muuta tukea kirkosta.²¹³ Outi ja Vilma kävivät useamman sielunhoitokeskustelun papin kanssa. He saivat näistä hyvin tukea irtautumisprosessiinsa. Kolme tutkittavaa olisi halunnut sosiaalista tukea kirkosta. He olisivat kaivanneet keskustelua papin kanssa, mutta eivät osanneet hakeutua kirkon tuen piiriin.²¹⁴ Antti kävi keskustelemassa papin kanssa, mutta tästä oli hänelle enemmän haittaa, kuin hyötyä. Pappi ei osannut kohdata hänen asiaansa, eikä osannut tarjota hänelle sosiaalista tukea.

Sosiaalisen tuen lisäksi tutkittavat toivat esiin myös muita irtautumisprosessissa käyttämiään coping-keinoja. Neljä tutkittavaa nosti esiin vanhoillislestadiolaisuutta ja siitä irtautumista käsittelevän kirjallisuuden lukemisen.²¹⁵ Vanhoillislestadiolaisuudesta ja siitä irtautumisesta on viime vuosina julkaistu paljon kirjallisuutta. Lukeminen aiheesta on ollut merkittävä positiivinen tekijä tutkittavien irtautumisprosessissa. Myös Sirpa Taskisen toimittamassa, miesten avioerosta selviytymistä käsittelevässä tutkimuksessa kriisin aiheesta kirjoitetun kirjallisuuden lukeminen nousi merkittäväksi keinoksi eroprosessista selviämiseksi. Lukeminen voi auttaa ymmärtämään omaa kokemusta ja toisaalta voi tarjota vertaistukea ja laajempaa näkökulmaa omaan tilanteeseen.²¹⁶

²¹¹ Lange 2008, 176–179, 202.

²¹² Aada, Outi, Liisa, Tuuli.

²¹³ Aada, Liisa, Tuomas, Birgitta.

²¹⁴ Pekka, Eerik, Tuuli.

²¹⁵ Liisa, Vilma, Antti, Tuomas.

²¹⁶ Taskinen 1994, 73–74.

Neljä tutkittavaa kuvasi huumorin auttaneen heitä irtautumisprosessissa.²¹⁷ Myös Jouko Kiiskin tutkimuksessa avioerosta selviytymisessä huumori koettiin hyödylliseksi coping-keinoksi.²¹⁸ Laajemminkin tutkimuksessa on osoitettu, että huumorin avulla ihminen saa etäisyyttä ongelmiinsa, jolloin ne usein näyttäytyvät siedettävimpinä. Huumorin avulla ihminen voi myös löytää uusia näkökulmia ongelmiansa voittamiseen, joten se toimii hyvänä coping-keinona monessa tilanteessa.²¹⁹ Vilma ja Tuomas mainitsivat huumorin yhteydessä itselleen tärkeänä internetsivusto OHO! Siionin, jossa käsitellään vanhoillislestadiolaisuuden oppeja huumorin kautta.²²⁰

Kenneth Pargamentin tutkimuksen mukaan ihminen hakee uhkaavissa ja kriittisissä elämäntilanteissa helposti apua uskonnosta. Erityisesti ihmiset, jotka ovat ennestään uskonnollisia kääntyvät elämänkriiseissä usein uskonnon puoleen.²²¹ Tässä tutkimuksessa uskonto coping-keinona tuli esiin ennen kaikkea papin, teologin tai muiden henkilöiden kanssa keskustelemisen kautta. Neljä tutkittavaa kertoi myös alkaneensa irtautumisprosessin aikana käydä jumalanpalveluksissa tai muissa kirkon tilaisuuksissa.²²² Lisäksi Birgitta kertoi rukoilevansa aiempaa enemmän ja Liisa käsitelleensä irtautumistaan uskonnollisen ja klassisen musiikin kautta.

Oma ajattelu ja itsenäinen prosessointi olivat coping-keinoja, joita kolme tutkittavaa kertoi käyttäneensä irtautumisprosessinsa käsittelyyn.²²³ Eerikin tukena irtautumisessa oli uudenlaisen musiikin kuuntelu. Tämä oli avuksi jo ennen kuin hän osasi puhua irtautumisestaan muille. Tuomas on käsitellyt irtautumistaan myös kirjoittamalla. Luonnossa liikkuminen on ollut hänelle myös tärkeä apu irtautumiseen liittyvien asioiden pohtimisessa

6. Tulosten yhteenveto ja pohdinta

Tässä tutkimuksessa olen tutkinut vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneiden kokemuksia sosiaalisesta tuesta irtautumisprosessissa. Tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys on, mistä vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneet saivat sosiaalista tukea irtautumisprosessiinsa. Tutkimuksen holistis-sisällöllinen narratiivinen analyysi osoittaa, että tutkittavat saivat sosiaalista tukea irtautumi-

²¹⁷ Aada, Outi, Vilma, Tuomas.

²¹⁸ Kiiski 2011, 158–159.

²¹⁹ Lefcourt 2001, 71.

²²⁰ OHO! Siioni – Huumorilla vanhoillislestadiolaisesta elämäntapaliikkeestä.

²²¹ Pargament 1997, 142–146.

²²² Outi, Liisa, Vilma, Birgitta.

²²³ Liisa, Tuomas, Birgitta.

seensa ennen kaikkea irtautuneilta sisaruksiltaan, vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisilta ystäviltään ja psykologisen tuen ammattilaisilta, kuten psykoterapeuteilta. Suurimmat ja haitallisimmat tuen puutteet olivat nähtävissä vertaistuesssa sekä tutkittavien vanhempien ja evankelis-luterilaisen kirkon tarjoamassa sosiaalisessa tuessa. Esiin nousi myös sosiaalisen tuen lähteitä, joista tutkittavat eivät joko halunneet tukea tai tiesivät, että tukea ei ole saatavilla. Näistä merkittävimpiä olivat omat vanhemmat ja muut vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenet.²²⁴

Muodostin tutkittavista narratiivisen analyysin avulla kolme ryhmää: itsenäiset, tuetut ja tarvitsevat. Ensimmäiseen, itsenäisten ryhmään kuuluvat tutkittavat tekivät irtautumisprosessia itsenäisesti ja korostivat oman ajattelun merkitystä irtautumisprosessissa. Itsenäiset saivat irtautumisprosessissaan hyvin vertaistukea ja kokivat sen tärkeäksi. Muuten itsenäisten ryhmään kuuluvat kuvasivat vain vähän haluamaansa sosiaalista tukea.

Tuettujen ryhmään kuuluvat tutkittavat, jotka saivat irtautumisprosessiinsa laajasti tukea monesta eri lähteestä. Muun sosiaalisen tuen lisäksi kaikki tuettujen ryhmään kuuluvat halusivat ja saivat irtautumiseensa myös psykologista tukea.

Kolmanteen ryhmään, tarvitseviin, kuuluvat tutkittavat, joiden sosiaalisen tuen saannissa oli isoja puutteita. Kaikkein haitallisinta tarvitsevien ryhmään kuuluville oli vertaistuen puute. Heistä kaikki olisivat halunneet vertaistukea reaali-maailmassa ja sosiaalisessa mediassa, mutta eivät juurikaan saaneet tukea kummastakaan. Vaikka kaikki tarvitsevien ryhmään kuuluvat saivat jotakin haluamastaan sosiaalisesta tuesta, tuen puutteen kokemukset hallitsivat ryhmään kuuluvien kertomuksia.

Analyysin perusteella näyttää siltä, että vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden saama sosiaalinen tuki vaihtelee suuresti. Yksilöinä irtautujilla on erilaisia tarpeita ja odotuksia sosiaaliselle tuelle. Toisena tutkimuskysymyksenä käsitelen sitä, miten tuen odotukset ja saatu tuki kohtaavat tutkittavien kokemuksissa. Tulokset osoittavat, että myös tuen odotusten ja saadun tuen kohtaaminen vaihtelevat suuresti.

Odotukset tuen saatavuudesta ja irtautumisessa saatu sosiaalinen tuki vastasivat toisiaan parhaiten itsenäisten ryhmällä. He saivat tukea kaikkialta, mistä halusivatkin. Toisaalta heillä oli myös kaikkein vähiten odotuksia siitä, mistä tukea on saatavilla. Yhdelläkään itsenäisten ryhmään kuuluvalla ei ollut kokemusta sii-

²²⁴ Liite 5.

tä, että sosiaalista tukea ei olisi ollut saatavilla sieltä, mistä tutkittavat sitä halusivat. Tuetuilla tuen odotukset ja saatu tuki vastasivat toisiaan melko hyvin. Heillä oli paljon odotuksia sosiaalisesta tuesta ja he saivat tukea monesta eri lähteestä, vaikka kärsivät myös tuen puutteesta. Tarvitsevilla tuen odotukset ja saatu tuki vastasivat toisiaan kaikkein huonoiten. Tarvitsevilla oli monipuolisia odotuksia sosiaalisesta tuesta, mutta näiden täyttymisessä oli merkittäviä puutteita.

Kolmas tutkimuskysymys on, mitä muita coping-keinoja irtautuneet käyttivät irtautumisprosessissaan. Coping-keinoista eniten esiin nousivat jumalanpalveluksiin tai muihin kirkon tilaisuuksiin osallistuminen, vanhoillislestadiolaisuutta ja siitä irtautumista käsittelevän kirjallisuuden lukeminen sekä huumori. Itsenäisten ryhmään kuuluvista kaikki korostivat myös oman ajattelun ja itsenäisen prosessin tärkeyttä. Tämän lisäksi yksittäiset tutkittavat mainitsivat käyttämäänsä coping-keinoina kirjoittamisen, rukoilun, musiikin sekä luonnossa liikkumisen.

Hyvin sosiaalista tukea saaneet tuetut toivat vähemmän esiin muita coping-keinoja, kun taas tarvitsevat ja ennen kaikkea itsenäiset kertoivat enemmän muista coping-keinoista, joita he irtautumisprosessissaan käyttivät. Tarvitsevilla coping-keinot näyttävät olleen ainakin osittain korvaamassa sosiaalisen tuen puutetta irtautumisprosessissa. Itsenäisillä muut coping-keinot näyttäytyvät itse valittuina, sosiaalista tukea hyödyllisemmiksi koettuina keinoina.

Eniten tutkittavat kuitenkin kuvasivat sosiaalista tukea. Merkittävintä sosiaalista tukea on primaariverkostolta saatava tuki.²²⁵ Tutkittavien primaariverkoston jäsenistä vanhemmat eivät yhtä tutkittavaa lukuun ottamatta pystyneet tarjoamaan sosiaalista tukea irtautumisprosessissa. Sen sijaan tärkeitä primaariverkoston kuuluvia tukijoita olivat osalla tutkittavista vanhoillislestadiolaiset sisarukset ja puoliso tai kumppani sekä irtautuneet sisarukset, jotka toimivat myös vertaistukena.

Vanhoillislestadiolaiselle yhteisölle on tärkeää, että yhteisössä vallitsee yhdenmukainen ääni. Tämän seurauksena keskustelun käyminen ja oman mielipiteen ilmaisu liikkeessä on hankalaa.²²⁶ Tutkittavien kertomuksissa näkyi, että tuki vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä on useimpien kohdalla tarkoittanut ainoastaan tukea oikeassa uskossa ja yhteisössä pysymiselle. Suljetun, tiiviin uskonnollisen yhteisön eristäytyminen myös vaikeuttaa yksilön hakeutumista ul-

²²⁵ Kumpusalo 1991, 15; Niemelä 1991, 13.

²²⁶ Hintsala 2013, 91.

kopuolisen tuen piiriin.²²⁷ Tutkittavilla vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenet, joihin lukeutuvat myös omat vanhemmat, ovatkin aikaisemmin toimineet lähes ainoina tuen lähteinä ja näin ollen tutkittavien tukiverkostot ovat olleet melko yksipuolisia. Tämä yhdistettynä siihen, että irtautumispäätöksestä kertomisen jälkeen tukea vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäseniltä ei useimpien tutkittavien kohdalla ole enää ollut saatavilla, asettaa irtautuvat sosiaalisen tuen kannalta hankalaan tilanteeseen. Irtautujan täytyy etsiä sosiaalista tukea uusista lähteistä. Tämä voi vanhoillislestadiolaisen yhteisön tukeen tottuneelle olla hankalaa ja työlästä.

Sosiaalisen tuen tarjoamisen kyvyttömyys ei kuitenkaan ole ainoa totuus vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä. Sen osoittavat kaksi tutkittavaa, jotka saivat irtautumiseensa hyvin tukea vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön kuuluvilta läheisiltään. Perinteinen vanhoillislestadiolaisuus vaikuttaa lisäksi olevan murroksessa²²⁸ ja voi olla, että yhteisön ja sen jäsenten kyky toimia irtautuvien tukena tulee yhteisön kokemien muutosten myötä parantumaan.

Tutkimuksen analyysin perusteella näyttää kuitenkin siltä, että sosiaalisen tuen saanti irtautumisprosessissa riippuu pitkälti irtautuvan omasta aktiivisuudesta. Osa tutkittavista etsi aktiivisesti tukea eri lähteistä. Heidän tukiverkostonsa oli jo ennestään laajempi, joten tuen etsiminen oli heille luultavasti tuttua jo aikaisemmista tilanteista. Toiset tutkittavat kuvasivat, että tarvittavaa tukea ei ollut saatavilla. Näillä tutkittavilla tukiverkostot olivat kapeampia ja tuen etsiminen näyttäytyi haastavana. Näin ollen näyttää siltä, että jos irtautuja ei pystynyt itse löytämään tukea, sitä ei usein myöskään tarjottu. Tämä ilmiö näkyi ennen kaikkea uloimpien tukiverkostojen tuen kohdalla.

Useat tutkittavat saivat sosiaalista tukea ystäviltä ja tuttavilta, joilla ei ole vanhoillislestadiolaista taustaa. Yhteisön ulkopuolisten tarjoaman tuen heikkous näyttää kuitenkin olevan siinä, että henkilö, jolla ei itsellään ole kokemusta vanhoillislestadiolaisuudesta, ei täysin ymmärrä, mistä irtautumisessa on kyse. Tällöin tuki voi olla sopimatonta tai vajavaista. Tietämättömyys on osin haasteena myös ammattilaisten tarjoamassa tuessa.

Aiemmassa tutkimuksessa on esitetty, että mielenterveyspalveluita on Suomessa väestön tarpeeseen suhteutettuna riittämättömästi.²²⁹ Tämän tutkimuksen kymmenestä tutkittavasta kuusi halusi psykologista tukea irtautumisprosessinsa

²²⁷ Gothoni 2014, 153.

²²⁸ Talonen 2016.

²²⁹ Repo et al. 2004, 19.

käsittelyyn ja kaikki heistä myös saivat sitä joko psykoterapiasta tai psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolta. Tutkittavat kokivat saamansa psykologisen tuen tärkeäksi. Psykologisen tuen tarve voi kertoa siitä, että irtautumisen käsittely vaatii usein ammattilaisen apua. Samaan aikaan se, että tutkittavat ovat päässeet toivomansa psykologisen tuen piiriin, voi kertoa siitä, että vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuminen ilmiönä otetaan terveydenhuollossa riittävän vakavasti.

Sen sijaan evankelis-luterilaisen kirkon tarjoama keskusteluapu ei tavoittanut tutkittavia yhtä hyvin. Kuusi tutkittavaa halusi päästä keskustelemaan irtautumisestaan papin tai muut seurakunnan työntekijän kanssa. Heistä kuitenkin vain kaksi sai keskustella papin kanssa niin, että siitä oli heille hyötyä. Yhden tutkittavan kohdalla pappi ainoastaan tarjosi toisen herätysliikkeen tapahtumia, eikä tutkittava hyötynyt keskustelusta. Kolme tutkittavaa eivät osanneet hakeutua seurakunnan työntekijän luokse ja jäivät sen vuoksi ilman tukea. Tähän on voinut vaikuttaa se, että vanhoillislestadiolaisella yhteisöllä on oma toimintansa ja kirkon tapahtumiin osallistumisessa vanhoillislestadiolaiset ovat passiivisia.²³⁰ Näin ollen tutkittavilla ei ole ollut yhteyttä seurakuntaan.

Vanhoillislestadiolaisen liikkeen jäsenmäärää, kuten myöskään siitä irtautuneiden määrää ei tiedetä tarkasti, mutta irtautuneita on arvioitu olevan Suomessa noin 150 000.²³¹ Tämä on iso määrä ihmisiä ja mahdollisesti evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä, joista tutkimustulosteni perusteella useilla voidaan olettaa olevan halu keskustella hengellisistä kysymyksistä sekä tarve torjua vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisen aiheuttamaa hengellistä tyhjiötä. Kirkon olisi tärkeä tavoittaa ja tukea näitä ihmisiä.

Tiiviistä uskonnollisesta yhteisöstä irtautumiseen liittyy usein tyhjyyden kokemus, sillä irtautuessa henkilö on kahden maailman välissä ja voi tuntea, että ei kuulu oikein mihinkään. On myös tyypillistä, että mallit, joiden avulla irtautuja elää ja tulkitsee maailmaa, rakentuvat edelleen ainakin osittain yhteisön todellisuuskäsityksille. Vaikka irtautuja olisi hylännyt yhteisön opin, voivat käsitykset yhteisöstä ainoana pelastavana yhteisönä ja siitä irtautuminen pahan voimille altistumisena vaikuttaa edelleen.²³² Näin ollen on ymmärrettävää, että vertaistuki nousi tutkimuksessa tärkeäksi sosiaalisen tuen lähteeksi. Analyysi osoitti, että

²³⁰ Salomäki 2010, 212.

²³¹ Valkila 2013.

²³² Timonen 2013, 38, 322, 336.

vertaistuen avulla tutkittavat pystyivät rakentamaan uudenlaista identiteettiään ja elämäänsä entisinä vanhoillislestadiolaisina.

Aikaisemmin vertaistukijoita on pidetty enemmän toisarvoisina, maallikkotiedon jakajina, mutta usein vertaistukijat ovat käsiteltävän asian parhaita ammattilaisia.²³³ Tekemäni analyysin tulokset tukevat tätä ajatusta. Vaikuttaa siltä, että vertaistukea on myös vaikea korvata muulla sosiaalisella tuella. Näin ollen ne tutkittavat, joiden vertaistuen saannissa oli puutteita, näyttävät kärsineen siitä muun tuen puutetta enemmän.

Tutkimuksessa esiin tullut vertaistuki oli itseorganisoitua. Myös sosiaalisen median entisten vanhoillislestadiolaisten vertaistukiryhmät ovat yksittäisten aktiivisten ihmisten luomia ja ylläpitämiä, eikä toiminta niissä ole organisoitua. Näin ollen tukea ei esimerkiksi mainosteta, joka voi osaltaan vaikuttaa siihen, että osa vertaistuen tarvitsijoista jää tuen ulkopuolelle.

Kirkko tavoittaa tukipalveluillaan, kuten vertaistukiryhmillä paljon ihmisiä, myös sellaisia, joilla ei ole kiinteää suhdetta kirkkoon tai seurakuntaan. Kirkon vertaistukiryhmät, kuten läheisensä menettäneiden sururyhmät ovat osoittautuneet erittäin toimiviksi. On siis merkittävää, että kirkko tavoitti vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneita tutkittavia näin heikosti. Tutkimustulosteni perusteella näen tärkeänä, että kirkko alkaisi tarjota vanhoillislestadiolaisuudesta tai laajemmin herätysliikkeistä irtautuneille vertaistukipalveluja sekä pyrkisi tavoittamaan tällaisia henkilöitä tarjotakseen myös henkilökohtaista keskusteluapua. Jotta tähän voidaan päästä, olisi kirkon työntekijöiden tärkeä tuntee ilmiönä kirkon sisällä toimivaa vanhoillislestadiolaisuutta ja siitä irtautumista.

Jussi Vahteran ja Antti Uutelan mukaan miesten ja naisten sosiaalisissa verkostoissa ja sosiaalisessa tuessa on selviä eroja. Heidän mukaansa naiset ovat valmiimpia puhumaan henkilökohtaisista asioista ja saavat enemmän ja laadultaan parempaa tukea.²³⁴ Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan ilmennyt naisten ja miesten välisiä merkittäviä eroja. Molempia sukupuolia kuului jokaiseen ryhmään, eikä tuen määrässä tai lähteissä esiintynyt sukupuolijakaumaa.

Jotta tutkimuksen analyysissä tekemiäni ratkaisuja ja tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida, olen kirjoittanut tutkimuksen kulun tarkasti ylös luvussa 3. Tutkimuksen analyysi olisi ollut mahdollista tehdä myös aineistolähtöisen sisälönanalyysin avulla jättäen narratiivinen analyysi pois. Tällöin analyysin ulkopuo-

²³³ Nylund 2005.

²³⁴ Vahtera & Uutela 1994.

lelle olisi kuitenkin jäänyt tutkittavien elämäntarinat, joilla on selvästi ollut vaikutusta tutkimuskysymyksiin saatuihin vastauksiin. Holistis-sisällöllinen narratiivinen analyysi oli mielestäni tässä tutkimuksessa toimiva ja sisällönanalyysiä parempi analyysimenetelmä. Sen avulla pystyttiin keskittymään aineiston pääteemaan, mutta huomioimaan samalla elämäntarinan keskeiset teemat ja kertomuksessa esiintyvät henkilöhahmot. Tällä analyysimenetelmällä tutkimuskysymyksiin onnistuttiin vastaamaan hyvin.

Tutkimussuunnitelmastani poiketen nostin aineistosta analyysivaiheessa esiin sosiaalisen tuen lisäksi tutkittavien mainitsemat muut coping-keinot. Monipuolisempia tuloksia saadakseni olisin voinut kysyä tutkittavilta haastatteluissa tarkemmin muista heidän käyttämistään coping-keinoista. Pääpaino tässä tutkimuksessa on kuitenkin sosiaalisen tuen kokemuksissa, joten en näe tutkimuksen kannalta ongelmallisena sitä, että coping-keinot tuodaan tuloksissa esiin vain siltä osin, kuin tutkittavat itse teemahaastatteluissa nostivat niitä esiin. Muuten haastatteluaineisto toimi hyvänä ja kattavana aineistona analyysille.

Sain tutkimuksen haastattelupyyntöön 42 vastausta. Halukkaiden osallistujien määrä yllätti minut. Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneilla vaikuttaa olevan halu puhua asiasta ja näyttää, että tällaiselle tutkimukselle on ollut tarvetta. Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuu jatkuvasti paljon ihmisiä. Tämä tutkimus käsitteli vain pientä joukkoa tästä ihmismäärästä. Tuloksia ei voida suoraan yleistää, sillä ne kertovat tutkimukseen osallistuneiden henkilökohtaisista kokemuksista. Tutkittavat edustivat sattumanvaraisella otannalla valittua joukkoa, joten voidaan kuitenkin olettaa, että heidän kokemuksensa edustavat monipuolisesti erilaisia kokemuksia ja antavat viitteitä siitä, millaista sosiaalista tukea vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneet tarvitsevat.

Tässä tutkimuksessa saatiin vastauksia tutkittavien kokemuksista sosiaalisesta tuesta ja muista coping-keinoista heidän irtautumisprosessinsa tähän hetkeen vaiheeseen asti. Heidän tulkintansa ja tarpeensa suhteessa coping-keinoihin voivat ajan kuluessa muuttua. Jatkotutkimusta ajatelle, seurantatutkimus tai tutkimuksen uusiminen myöhemmin antaisivat tietoa siitä, miten sosiaalisen tuen kokemukset ja tutkittavien ajatukset muuttuvat ajan kuluessa.

Median ja erityisesti sosiaalisen median kehityksen myötä vanhoillislestadiolaisuuden on sanottu olevan murroksessa. Talosen mukaan vaikuttaa siltä, että liikkeen jäsenet pystyvät ja monet myös haluavat entistä avoimemmin kohdata

ulkopuoliset ja keskustelussa on aiempaa vähemmän tabuja.²³⁵ Myöhemmin tehtävä tutkimus voisi antaa erilaisia tuloksia myös sosiaalisen tuen tarjoajien, erityisesti vanhoillislestadiolaisen yhteisön näkökulmasta.

Kriisi, kuten uskonnollisesta yhteisöstä irtautuminen, koskettaa aina myös kokijan läheisiä.²³⁶ Tarvetta voisi olla tutkimukselle, jossa selvitetään irtautujan läheisten tarvetta sosiaaliselle tuelle. Saavatko esimerkiksi irtautujan vanhemmat, puoliso tai sisarukset sosiaalista tukea kriisin käsittelyyn. Tärkeä teema on myös se, kuinka lapset, jotka irtautuvat vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä vanhempiensa mukana, käsittelevät irtautumistaan. Saavatko he tarvittavaa sosiaalista tukea ja keskustelua muuttuneessa elämäntilanteessaan?

Nuorin tähän tutkimukseen osallistunut tutkittava oli 21-vuotias. Irtautuminen ja siihen tarvittava sosiaalinen tuki ja muut käytettävät coping-keinot voivat olla erilaisia nuorempana yhteisöstä irtautuneilla. Olisi tärkeää selvittää myös nuorena vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneiden kokemuksia sosiaalisesta tuesta, jotta mahdollisia puutteita sosiaalisessa tuessa voitaisiin korjata. Lisäksi tutkimusta voitaisiin laajentaa käsittelemään muista uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden kokemuksia sosiaalisesta tuesta ja muista coping-keinoista.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että tutkimus on ollut tärkeä. Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuminen näyttäytyy kokonaisvaltaisena prosessina, johon irtautujat tarvitsevat sosiaalista tukea. Tutkimuksen tulokset nostavat esiin epäkohtia, joita vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneiden sosiaalisen tuen saannissa on. Näihin epäkohtiin on tärkeää puuttua, jotta irtautuvat saavat tarvittavaa sosiaalista tukea, jotta tuki tavoittaa kaikki ja näin tekee irtautujien prosesseista edes hieman kevyemmät. Tuloksia voitaisiin hyödyntää kirkossa ja muissa yhteisöissä ja kehittää sosiaalisen tuen tarjoamista ja organisoitua vertais-tukea vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneille.

²³⁵ Talonen 2016.

²³⁶ Thoits 2011, 153.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

Haastattelut. Tehty ajalla lokakuu 2016 – tammikuu 2017. Äänitteet ja litteraatit tekijän halussa.

Kirjallisuus

Aldridge, Alan

2000 The sovereign consumer? Religious allegiance and disaffiliation in a detraditionalised world. – *Joining and Leaving Religion*. Ed. by Francis, Leslie & Katz, Yaacov. Leominster: Gracewing.

Andreassen, Bengt-Ove

2012 From Monthly-Bulletins to eLaestadianism? Exploring Attitudes and Use of Internet within the Laestadian Movement. *Temenos* 48/2.

Antonovsky, Aaron

1987 *Unraveling the mystery of health. How people manage stress and stay well*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Bromley, David. G.

1988 Religious Disaffiliation. A Neglected Social Process. – *Falling From The Faith. Causes and Consequences of Religious Apostacy*. Ed. by Bromley, David G. Newbury Park: Sage.

Brown, George W.

1992 Social support: An investigator-based approach. – *The meaning and measurement of social support*. Ed. by Veiel H. O. F. & Baumann U. New York: Hemisphere.

Cobb, Sidney

1976 Social Support as a Moderator of Life Stress. – *Psychosomatic Medicine* Vol 38.
https://campus.fsu.edu/bbcswebdav/institution/academic/social_sciences/sociology/Reading%20Lists/Mental%20Health%20Readings/Cobb-PsychosomaticMed-1976.pdf. Viitattu 16.12.2017.

Cohen, Sheldon & Syme, Leonard, S.

1985 *Issues in the Study and Application of Social Support. - Social Support and Health*. Ed. by Cohen, Sheldon & Syme, Leonard, S. Orlando: Academic Press.

Cutrona, Carolyn E.

1996 *Social Support in Couples*. London: Sage.

Cullberg, Johan

1980 *Tasapainon järkkyyssä: Psykoanalyttinen ja sosiaalipsykiatrinen tutkielma*. Suom. Rutanen, Mirja. 2. p. Helsinki: Otava.

- Ehkäisykielto loukkaa ihmisoikeuksia
 2009 Ehkäisykielto loukkaa ihmisoikeuksia. Ihmisoikeusliiton taustamuistio 4.3.2009. https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2014/05/IOL_Taustamuistio_vanhalestadiolaisten_ehkai_sykiellosta_2009.pdf. Viitattu 22.9.2017
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha
 2000 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. p. Tampere: Vastapaino.
- Gooren, Henri
 2010 Religious Conversion and Disaffiliation. Tracing Patterns of Change in Faith Practices. New York: Palgrave Macmillan.
- Gothoni, Raili
 2014 Auttava kohtaaminen II: Sielunhoidon menetelmät ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja.
- Hannila, Aija
 2011 Helvetin matkalainen: Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuminen rituaaliteorian näkökulmasta Suomessa 2009–2010. Kulttuuriantropologian pro gradu-tutkielma. Oulun Yliopisto. Humanistinen Tiedekunta.
- Heaney, Catherine A. & Israel, Barbara A.
 2002 Social Networks and Social Support. – Health Behavior and Health Education. Theory, Research, and Practice. Ed. by Glanz, Karen & Rimer, Barbara K. & Lewis, Frances Marcus. San Francisco: Jossey-Bass.
- Heikkinen, Hannu L. T.
 2015 Kerronnallinen tutkimus. – Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. Valli, Raine & Aaltola, Juhani. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heikkinen, Hannu L. T.
 2002 Narratiivisuus – ei yksi vaan monta tarinaa. – Minussa elää monta tarinaa. Kirjoituksia opettajuudesta. Toim. Heikkinen, Hannu L.T. & Syrjälä, Leena. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Hintikka, Kari A.
 2010 Verkkovoima kollektiivisen toiminnan organisoitumismuotona. – Verkkojen liikettä. Toim. Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka. Jyväskylän Yliopisto. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali.
- Hintsala, Meri-Anna
 2013 Tuoreimmat oksat verkossa. – Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Toim. Hintsala, Meri-Anna & Kinnunen, Mauri. Helsinki: Kirjapaja.
- Hintsala, Meri-Anna & Kinnunen, Mauri (toim.)
 2013 Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja.

- Hirsjärvi, Sirkka et al.
2009 Tutki ja kirjoita. 15 p. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena
2008 Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- House, James
1981 Work stress and social support. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Huuskonen, Päivi
2010 Vertaistukea verkossa. – Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. Toim. Laatikainen, Tanja.
http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf. Viitattu 19.12.2017.
- Hyväri, Susanna
2005 Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. – Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Toim. Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta. Jyväskylä: Vastapaino.
- Hänninen, Vilma
2015 Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. – Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. Valli, Raine & Aaltola, Juhani. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hänninen, Vilma
2000 Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Diss. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Janoff-Bulman, Ronnie
1992 Shattered Assumptions. Towards a New Psychology of Trauma. Toronto: Maxwell Macmillan Canada.
- Kajo, Eila
2002 Irtisanomisesta selviytymisen prosessi. – Tutkimus pankista irtisanottujen naisten elämänhallinnasta ja elämänhallinnan voimavaroista vuosina 1995– 1999. Licensiaatin tutkielma. Helsingin Yliopisto. Sosiologian laitos.
- Kari, Matti
2011 Yksinäisenä verkossa. – Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Toim. Heiskanen, Tarja & Saaristo, Liisa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kiiski, Jouko
2011 Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään? Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Koivuniemi, Ville

2015 Uhreja, vallankäyttöä ja vähän yhteisöllisyyttä: Vanhoillislestadiolaisuus Kalevassa ja Helsingin Sanomissa. Tiedeviestinnän pro gradu-tutkielma. Oulun Yliopisto. Humanistinen tiedekunta.

Kumpusalo, Esko

1991 Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. STAKES Raportteja 8/1991.

Kuu-Karkku, Vanamo

2012 Matkalla uuteen todellisuuteen – Eroprosessi vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä ja sen merkitys henkilön spiritualiteettiin ja kokemusmaailmaan. Läntisen käytännöllisen teologian pro gradu-tutkielma. Itä-Suomen Yliopisto. Filosofinen tiedekunta.

Laatikainen, Tanja

2010 Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA.

http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf. Viitattu 18.12.2017.

Laimio, Anne & Karnell, Sonja

2010 Vertaistoiminta – Kokemuksellista vuorovaikutusta. – Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. Toim. Laatikainen, Tanja. http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf. Viitattu 19.12.2017.

Lamerichs, Joyce

2003 Discourse of Support: Exploring Online Discussion on Depression. Diss. Wageningen University.

Lange, Pia M.

2008 Syyllisyys ja uskonto psykoterapian ongelmina. – Uskonto ja ihmismieli. Johdatus kognitiiviseen uskontotieteeseen. Toim. Ketola, Kimmo et al. Helsinki: Gaudeamus.

Lazarus, Richard S. & Folkman, Susan

1984 Stress, appraisal and coping. New York: Springer Publishing Company.

Lefcourt, Herbert M.

2001 The Humor Solution. – Coping with Stress. Effective People and Process. Ed. by Snyder, C.R. Oxford: University Press.

Leppänen, Risto

2013 Raamatullisuuden juurakossa. – Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Toim. Hintsala, Meri-Anna & Kinnunen, Mauri. Helsinki: Kirjapaja.

Lieblich, Amia et al.

1998 Narrative Research. Reading, Analysis and Interpretation. Ed. by Lieblich, Amia & Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar. Thousand Oaks: Sage.

- Linjakumpu, Aini
2015 Uskonnon varjot. Hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä. Tampere: Vastapaino.
- Linjakumpu, Aini
2012 Haavoittunut yhteisö. Hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa. Tampere: Vastapaino.
- Lohi, Seppo
1989 Sydämen kristillisyyys. Lars Levi Laestadius ja lestadiolaisen herätyksen alkuvaiheet. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys.
- Mikkonen, Irja
2009 Sairastuneen vertaistuki. Kuopion yliopiston julkaisuja. Yhteiskuntatieteet 178. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Mäkinen, Olli
2006 Internet ja etiikka. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Nenonen, Heikki
2013 Vanhoillislestadiolaisen etiikan piirteitä. – Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Toim. Hintsala, Meri-Anna & Kinnunen, Mauri. Helsinki: Kirjapaja.
- Niemelä, Kati
2006 Vieraantunut vai pettynyt? Kirkosta eroamisen syyt Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, Pauli
1991 Väestön turvattomuus- ja elämänhallintatutkimuksen käytännölliset ja teoreettiset lähtökohdat – Turvattomuus, sen syyt ja hallintakeinot eri ikävaiheissa. Toim. Niemelä, Pauli. Kuopion Yliopiston julkaisuja. Yhteiskuntatieteet 3/1991. Kuopio.
- Nykänen, Tapio
2012 Kahden valtakunnan kansalaiset. Vanhoillislestadiolaisuuden poliittinen teologia. Diss. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Nylund, Marianne
2005 Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. – Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Toim. Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta. Jyväskylä: Vastapaino.
- OHO! Siioni – Huumorilla vanhoillislestadiolaisesta elämäntapaliikkeestä.
<http://ohosiioni.blogspot.fi/>. Viitattu 27.9.2017.
- Omat polut – etnisten vanhoillislestadiolaisten kertomuksia ja kokemuksia.
<https://freepathways.wordpress.com/>. Viitattu 27.9.2017.
- Pargament, Kenneth I.
1997 The Psychology of Religion and Coping. Theory, Research, Practice. New York: The Guilford Press.

- Pearlin, Leonard I. et al.
1981 The Stress Process. – Journal of Health and Social Behavior Vol 22.
- Polkinghorne, Donald E.
1995 Narrative configuration in qualitative analysis. – Life History and Narrative. Ed. by Hatch, Amos J. & Wisniewski, Richard. London: The Falmer Press.
- Repo, Eija et al.
2004 Psykoterapia kuntoutuksena: Kyselytutkimus hoidon toteutumisesta. Helsinki: Psychiatria Fennica Supplementum 1/2014.
- Rissanen, Jaana
2016 Vanhoillislestadiolaisuudesta eroamisen syitä. Käytännöllisen teologian kandidaatintutkielma. Helsingin Yliopisto. Teologinen tiedekunta.
- Ronkainen, Suvi et al.
2011 Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro.
- Rothbaum, Susan
1988 Between Two Worlds: Issues of Separation and Identity After Leaving a Religious Community. – Falling From The Faith. Causes and Consequences of Religious Apostasy. Ed. by Bromley, David G. Newbury Park: Sage.
- Salomäki, Hanna
2010 Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 113. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Streib, Heinz et al.
2009 Deconversion. Qualitative and Quantitative Results from Cross-Cultural Research in Germany and the United States of America. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Talonen, Jouko
2016 Lestadiolaisuus muuttuvan ajan paineissa. – Perusta 3/2016.
<http://www.perustalehti.fi/2016/05/lestadiolaisuus-muuttuvan-ajan-paineissa/>. Viitattu 21.9.2017.
- Talonen, Jouko
2004 Raamatuntulkinta Suomen herätysliikkeissä. – Raamattu ja kirkon usko tänään. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 87. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Talonen, Jouko
2001 Lestadiolaisuuden hajaannukset. – Lestadiolaisuuden monet kasvot. Toim. Talonen, Jouko & Harjutsalo, Ilpo. Helsinki: Suomen teologinen instituutti.
- Taskinen, Sirpa (toim.)
1994 ”En ole katkera, mutta kuitenkin...” Avioerosta selviytyminen ja perheasiain sovittelu. STAKES Raportteja 166.

Tenkperiaatteet

Ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettiset periaatteet. Helsingin Yliopiston ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin toimikunta.
<https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/tenkperiaatteet.pdf>. Viitattu 24.8.2017.

Thoits, Peggy

2011 Mechanisms Linking Social Ties and Support to Physical and Mental Health. – Journal on Health and Social Behavior. Ed. by American Sociological Association.

Timonen, Jukka

2013 Todellisuudesta toiseen: Identiteetin rakentuminen uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden elämänkertomuksissa. Diss. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

Tuomaala, Ellen

2001 Yhteisön rajamailla: Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisen kerrontaa. Sosiologian pro gradu-tutkielma. Helsingin Yliopisto. Sosiologian laitos.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli

2009 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uskontojen uhrien tuki UUT Ry.

Vertaistuesta voimaa: Tukea uskonnollisissa yhteisöissä vaikeuksiin joutuneille ja näiden läheisille. <http://www.uskontojenuhrientuki.fi/>. Viitattu 29.12.2017.

Uutela, Antti

1998 Sosiaalinen tuki ja terveys. – Sosiaalinen vuorovaikutus. Toim. Lahikainen, Anja Riitta & Pirttilä-Backman, Anna-Maija. Helsinki: Otava.

Vahtera, Jussi & Uutela, Antti

1994 Sosiaaliset verkostot ja sosiaalinen tuki terveysresursseina. – Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 11.
<http://www.duodecimlehti.fi/lehti/1994/11/duo40219>. Viitattu 20.12.2017.

Valkila, Joni

2013 Vanhoillislestadiolaisten ehkäisykiellon eettisyys ja yhteisöstä irtaantuneiden määrä. Uskontojen uhrien tuki UUT Ry. Selvityksiä 1/2013.
http://www.uskontojenuhrientuki.fi/wp-content/uploads/2016/11/tiedote_2013_06_28.pdf. Viitattu 28.12.2017.

Wethington, Elaine & Kessler, Ronald C.

1986 Perceived Support, Received Support, and Adjustment to Stressful Life Events. – Journal of Health and Social Behavior Vol 27.

Liitteet

Liite 1. Haastattelupyyntö

Haastattelupyyntö pro gradu-tutkielmaan - vanhoillislestadiolaisuudesta eroaminen

Oletko eronnut vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä? Teen pro gradu-tutkielmaa Helsingin Yliopiston teologisen tiedekunnan käytännöllisen teologian osastolle ja olen kiinnostunut sinun kokemuksistasi. Kerään tutkimusaineistoa vanhoillislestadiolaisuudesta eronneiden kokemuksista eroprosessiin liittyvästä tuesta. Millaista tukea sinä sait eroprosessissasi ja millainen tuki jäi puuttumaan? Mitä vaikutuksia tuella tai sen puutteella oli?

Etsin tutkimukseen haastateltavia. Iälläsi, sukupuolellasi tai asuinpaikallasi ei ole merkitystä. Tutkimukseen osallistuvien haastattelut suoritetaan yksilöhaastatteluina pääsääntöisesti pääkaupunkiseudulla haastateltavan kanssa sovittavassa paikassa, mutta tarvittaessa myös muualla Suomessa. Haastattelu on myös mahdollista järjestää videopuhelu- tai puhelinhaastatteluna. Haastattelut pidetään loppuvuoden 2016 ja alkuvuoden 2017 aikana. Haastattelun kesto on 1-2 tuntia. Haastattelut nauhoitetaan analysointia varten ja materiaalia käytetään ainoastaan tutkimukseen. Haastateltavien henkilöisyys säilyy anonymyminä koko tutkimuksen ajan eikä osallistujia ole mahdollista tunnistaa valmiista tutkimuksesta.

Mikäli haluat osallistua haastatteluun, ota ystävällisesti yhteyttä osoitteeseen jaana.rissanen@helsinki.fi tai numeroon 041 484 5520. Vastaan myös mielelläni mahdollisiin tutkimukseen liittyviin kysymyksiin.

Jaana Rissanen

Puh. 041 484 5520

jaana.rissanen@helsinki.fi

Liite 2. Haastattelurunko

1. Historia
 - Miten vanhoillislestadiolaiseksi?
 - Aika liikkeen jäsenenä
 - Perhetausta
 - Kuinka usko ja vanhoillislestadiolaisuus vaikuttivat perheessä?
2. Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuminen
 - Miksi?
 - Milloin?
 - Millainen prosessi oli?
3. Tuki, jota irtautumiseen tarvitsi tai halusi
4. Tuen etsiminen
 - Hakeuduitko keskustelemaan irtautumisesta?
5. Tuen tarjoaminen
 - Mistä tarjottiin?
6. Tuen saaminen
 - Millaista tukea sait? Keneltä? (ammattiauttajat, yhteisön sisältä, yhteisön ulkopuolelta, vertaistuki, ystävät, perhe, internet jne.)
 - Millaista tukea et saanut tai mitä jäit kaipaamaan?
 - Oliko joku joka toimi mallina/esimerkkinä tai teki irtautumisprosessia samaan aikaan?
 - Millainen muun perheen suhde vanhoillislestadiolaisuuteen on nykyään?
 - Miten kirkossa kohdattiin?
7. Tuki verrattuna aikaisempiin kokemuksiin
 - Millaisena koet irtautumisprosessiisi liittyvän tuen verrattuna aikaisempiin kokemuksiisi tuesta ja tukemisesta?
 - Oliko näissä jotakin erilaista?
8. Tuen tai sen puutteen vaikutukset/merkitykset
 - Irtautumisprosessiin
 - Nykyiseen suhteeseen vanhoillislestadiolaisuuteen
 - Suhteeseen uskoon ja Jumalaan
 - Oletko luterilaisen kirkon jäsen? Miksi/miksi et?
 - Psyykkiseen hyvinvointiin (Psyykkisellä hyvinvoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi jaksamista, kokemusta mielekkästä elämästä ja itsetunnosta)
9. Tuleeko mieleen jotakin, mitä ei ole vielä käsitelty?
10. Taustatiedot
 - Ikä
 - Asuinpaikka (maaseutu, kaupunki vai pk-seutu)
 - Kuinka sait tiedon tästä tutkimuksesta?
 - Miksi päätit osallistua tähän tutkimukseen?
 - Tutkimuksessa käytettävän nimimerkin keksiminen

Liite 3. Esimerkki sosiaalisen tuen kokemusten listasta

Olen poistanut joitakin kohtia alkuperäisestä listasta, jotta tutkittavan anonymiteetti ei vaarantuisi.

Outi

Tuki, jota sai

- kokonaisvaltainen prosessi, tarvitsi laajaa tukea
- löysi helposti omat väylät
- sisarukset ja liikkeen ulkopuolinen seurustelukumppani tärkeitä
- hengellinen tuki, sai papilta
- aluksi tottumuksesta ei puhunut yhteisön ulkopuolisille, myöhemmin iso apu lyhytterapia
- hyvät vanhoillislestadiolaiset ystävät pysyivät tukemassa, heitä vähän, avarakatseisia ja sinut oman asiansa kanssa olevia
- vertaistuki erityisesti läheisiltä ja ystävilta, parempaa niiltä, jotka olivat jo irtautuneet
- yhteinen kieli loppui lestadiolaisten kanssa, koki oleellisemmaksi irtautuneiden ja ulkopuolisten tuen

Tuki, jota ei saanut

- ei juurikaan saanut yhteisöstä tukea
- toisaalta toivoi, toisaalta ei odottanut yhteisöstä tukea, oli nähnyt muiden kohdalla ja ajatteli itsekin niin, että joko vedetään takaisin tai menee kokonaan ulos
- osa yhteisöstä yritti käännättää takaisin
- vanhemmilta ei saanut tukea, aluksi tuki heitä, myöhemmin saanut vähän

Tuki, jota ei halunnut tai tiesi, että ei saa

- ei tarvinnut UUT, blogit ja nettikeskustelut vertaistukiryhmissä

Liite 4. Sosiaalisen tuen kokemukset ryhmittäin

Taulukko 1. Itsenäiset

Pääteema	Liisa	Tuomas	Birgitta
Vanhoillislestadiolaisen yhteisön tuki	Oma elämä rakentunut omalle pohjalle, ei nojautunut yhteisöön, joten ei kokenut, että sieltä hylättiin.	Ennen irtautumista olisi halunnut keskustella opista, ei onnistunut, järjestettiin hoitokokous. Irtautumisen jälkeen monet tarjosivat hengellistä ohjausta, käänsivät selän, sosiaaliset suhteet muuttuivat, ei kuvaa tuen puutteena, vaan inhottavana asiana.	Ennen irtautumista olisi halunnut keskustella, tulkittiin syyniksi ja epäuskoksi. Irtautumisen jälkeen sai suruviestejä ja käännytystä, ei tukea. Tuen puute ei niin haitannut, vaan negatiivisuus. Ei koe tarpeelliseksi jutella lestadiolaisten kanssa.
Puolison tuki	Irtautumisen loppuvaiheessa ei-lestadiolaista taustaa oleva seurustelukumppani, ei kuvaa tässä tukea.	Puoliso tukena irtautumisessa.	Puoliso tukena, mutta erilliset prosessit. Puolison vanhemmat tukivat.
Perheen tuki	Ei saanut tukea vanhemmilta, ei koe pahana, eivät olleet keskustelleet uskosta aikaisemminkaan. Olisi kaivannut, että vanhemmat olisivat sanoneet, että saa itse valita mihin uskoo. Ei ole keskustellut sisarusten kanssa, mutta he ovat olleet lähellä ja esimerkkinä irtautumisesta.	Keskustellut asiatasolla irtautuneen sisaruksen kanssa sekä lestadiolaisen sisaruksen ja isän kanssa vähän, he osoittivat tukea tulemalla käymään heti irtautumisen jälkeen.	Ei halua keskustella vanhempien kanssa, isä irtautuessa osoitti positiivisuutta, se riittää aikaisemmin irtautuneiden sisarusten kanssa jutellut paljon.
Vertaistuki ja sosiaalisen median tuki	Tiivis kaveriporukka, jossa tehty irtautumista yhdessä. Sosiaalisen median vertaistukiryhmässä vasta myöhemmin, vain tukee muita.	Ympärillä monia irtautuneita. Sosiaalisen median vertaistukiryhmässä aktiivisena.	Sosiaalisen median vertaistukiryhmässä aktiivisena, nähnyt ihmisiä oikeasti, osasta tullut todella tärkeitä.

Pääteema	Liisa	Tuomas	Birgitta
Vanhoillislestadiolaisen yhteisön ulkopuolisten tuki	Ollut aina kontakteja liikkeen ulkopuolelle, koska kasvanut alueella, jossa vähän lestadiolaisia, tämä on ollut apu irtautumisessa.	Ei ole keskustellut ulkopuolisten kanssa, eivät voi ymmärtää mistä on kyse.	Myöhemmin alkanut jutella jonkun verran myös ulkopuolisten kanssa ja saanut tästä tukea.
Kirkon tuki	Vähät jumalanpalveluskokemukset tärkeitä, avara armon julistus voimaannuttavaa. Kirkossa olisi voitu etsiä ja tukea paremmin. Ei tarvetta keskustella papin kanssa.	Jutellut muutamien pappien kanssa, ei avuntarvitsijana vaan tasavertaisena keskustelijana.	Käy joskus kirkon tapahtumissa, hyvä kotiseurakunta. Ei tarvetta keskustella papin kanssa.
Uskonnollisuuden käsittely	Uskonnollisen ja klassisen musiikin kautta.	Kirjallisuuden ja muiden irtautuneiden kanssa keskustelemalla.	
Psykologinen tuki	Kävi psykologilla kaksi kertaa, auttoi, hyvä tietää, että tarvittaessa voi mennä uudelleen. Oppilashuollossa olisi voitu kohdata ja keskustella jo nuorena.	Ei tarvitse, koska on vertaistukea.	Ei tarvitse, koska on vertaistukea.
Muuta	Lukeminen ja kirjallisuus, oma akateeminen ajattelu ja itsenäinen prosessointi tärkeitä. Kuvaa tukea hyvin vähän, enemmän kuvaa kuinka halusi keskustella asioista. Ei tarvitse mitään tukea nyt, asia on käsitelty.	Lukeminen ja kirjoittaminen, itsenäinen prosessointi, luonnossa liikkuminen, oma ajattelu ja huumori (OHO! Siioni sivusto) tärkeitä. Ei kuvaa muuta kuin vertaistukea.	Etukäteen ei paljon halunnut puhua, että on varmasti oma päätös. Enimmäkseen tehnyt yksin ja vertaistuen avulla, ei kauheasti jakanut omaa prosessia muille. Nyt elämässä on paljon muita juttuja meneillään, ei ajattele tätä.

Taulukko 2. Tuetut

Pääteema	Pekka	Aada	Outi	Tuuli
Vanhoillislestadiolaisen yhteisön tuki	Ennen irtautumista olisi halunnut keskustella yhteisössä opista ja sen perusteluista, mutta tätä ei sallittu. Tiesi, että vanhoillislestadiolaisyhteisöstä ei tukea saa, ei edes kysynyt tai odottanut, toisaalta halusikin eroon heistä. Osa yritti käännättää ja sitten hylkäsivät.	Lähes kaikki vanhoillislestadiolaiset hyväksyivät päätöksen, voinut keskustella monen kanssa ja olla avoin. Vain muutama suhtautui negatiivisesti.	Ennen irtautumista olisi halunnut keskustella yhteisössä opista ja sen perusteluista, mutta tätä ei sallittu. Hyvät vanhoillislestadiolaiset ystävät pysyivät tukemassa, heitä vähän. Ei juurikaan saanut yhteisöstä tukea, toisaalta toivoi, toisaalta ei odottanut, oli nähnyt, millaista on ja itsekin ajatteli, että joko vedetään takaisin tai lähtee kokonaan, osa yritti käännättää takaisin, myös sukulaiset. Olisi kaivannut tukea, että voi avoimesti olla rajapinnassa ja keskustella.	Vanhoillislestadiolaisista suurin osa kohtasi kuten ennenkin, tosin näki heitä enää harvoin. Avarakatseisia vanhoillislestadiolaisia ystäviä, joiden kanssa jutteli paljon ennen irtautumista ja alussa, nyt vähemmän tekemisissä. Suuri osa tukijoista oli vanhoillislestadiolaisia. Vain muutama suhtautui negatiivisesti.

Pääteema	Pekka	Aada	Outi	Tuuli
Perheen tuki	<p>Vanhemmilta ei saanut tukea, mutta ei odottanutkaan. Ainoa mistä odotti ja sai tukea, olivat irtautuneet sisarukset, heidän kanssaan keskustellut paljon. Lestadiolaisten sisarusten kanssa ei keskustellut, viestittivät yhä rakastavansa.</p>	<p>Vanhemmat tukivat todella hyvin. Vanhoillislestadiolaiset ja irtautuneet sisarukset tukivat hyvin. Irtautuneilta sisaruksilta sai kovasti tukea. Sisarukset irtautuneet paljon aikaisemmin, voinut peilata esim. vanhempien suhtautumista.</p>	<p>Vanhemmilta ei saanut tukea, aluksi tuki heitä, myöhemmin saanut vähän. Irtautuneet sisarukset tärkeitä tukijoita, irtautuneet aiemmin ja hyvin eri tavalla, saanut näkökulmaa. Ei-lestadiolaista taustaa oleva seurustelukumppani tärkeä tuki.</p>	<p>Vanhemmilta ei saanut tukea. Nyt hyvissä väleissä, mutta eivät ole keskustelleet irtautumisesta. Tuen olisi pitänyt lähteä siitä, että vanhemmat olisivat lapsena antaneet olla myös ei-lestadiolaisten kanssa. Lestadiolainen sisarus oli hyvä tuki, muut nuorempia, ei ole keskustellut.</p>
Vertaistuki	<p>Ei tiennyt ketään, joka olisi tehnyt prosessia samaan aikaan ja irtautuneistakin vain sisarukset.</p>	<p>Paljon irtautuneita ystäviä. Voinut puhua paljon ja kaikesta. Saanut ystävien kautta uusia irtautuneita läheisiä elämään.</p>	<p>Kaikkein tärkeintä tukea erityisesti läheisiltä ja ystäviltä. parempaa niiltä jotka olivat jo irtautuneet, koska jos kesken, niin prosessi saattoi olla niin kipeä, että vaikea saada tukea. Myöhemmin vielä enemmän jutellut ystävien kanssa.</p>	<p>Ei tuntenut irtautuneita, koska oli ollut tekemisissä aina vain "kilttien lestadiolaisten" kanssa, joten ei ollut vertaistukea tai esimerkkiä irtautumisesta. Pian sai yhden vertaistukijan.</p>

Pääteema	Pekka	Aada	Outi	Tuuli
Sosiaalisen median tuki	Lukenut joskus blogeja, joissain asioissa hyödyllistä, pitää suhteuttaa, että ei aina totta.	Aktiivisena sosiaalisen median vertaistukiryhmässä, nähnyt paljon ihmisiä oikeasti, monista tullut tärkeitä. Lukee blogeja.	Ei tarvinnut tueksi UUT, blogit tai nettikeskusteluja.	Aluksi löysi muutamän blogin, niissä katkera sävy vanhoillislestadiolaisuudesta, silloin itse puolusti lestadiolaisuutta, ei tykännyt blogeista, ei ole sen jälkeen lue- nut. Kuuli vasta, että Facebookissa on vertaistukiryhmä, ei ole osannut etsiäkään.
Vanhoillislestadiolaisen yhteisön ulkopuolisten tuki	Sai koko prosessin ajan tukea kavereilta, jotka eivät ole koskaan kuuluneet mihinkään herätysliikkeeseen, mutta heidän ymmärryksensä erilainen, tuki jonkinlaista.	Keskustellut paljon vanhoillislestadiolaisen liikkeen ulkopuolisten kanssa.	Aluksi tottumuksesta ei puhunut ulkopuolisille, myöhemmin hyötyä, voinut paljonkin jutella.	Irtautuessa yksi ei-vanhoillislestadiolainen kaveri. Olisi kaivannut, että olisi ollut kontakteja muuhunkin kuin vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön, kun ei ollut saanut olla muiden kanssa, piti heitä pahoina ja kummallisina.
Kirkon tuki	Ei tiennyt mistä olisi voinut hakea tukea, mietti papia ja kirkkoa, mutta kyse vanhoillislestadiolaisuudesta, papilla ei tietoa tästä, joten ei ehkä olisi ollut hyötyä.	Miettinyt, että menisi jumalanpalvelukseen, olisi mielenkiintoista uudella tavalla kuunnella ja voisi jutella papin kanssa, mutta ei ole tullut tehtyä näitä.	Kävi papin luona keskustelemassa useita kertoja.	Ei osannut itse ottaa yhteyttä seurakuntaan, kuten ei muuallekaan. Seurakunnan työntekijän kanssa olisi voinut olla kannattavaa jutella.

Pääteema	Pekka	Aada	Outi	Tuuli
Uskonnollisuuden käsittely		Paljon muuta mielessä, ei jaksanut pohtia	On käynyt jumalanpalveluksissa, ollut läheisiä, joiden kanssa voinut käydä ja pohtia hengellisyyttä. Juurtunut myös luterilaisuuteen, ei tullut hengellistä tyhjyä.	Ei tiedä mihin uskoo, ei saanut hengellistä tukea, ei kontaktia seurakuntaan, mutta asia ei vaivaa.
Psykologinen tuki	Käynyt erilaisissa terapioissa, mutta kokee, että ei kovin hyvin voi puhua terapeutin kanssa uskon asioista.	Käy psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolla.	Käynyt lyhytterapiassa.	Ystävä järjesti psykiatrisen sairaanhoitajan luo, kävi siellä 4 kk, nyt uudelleen terapiassa. Ei tarvinnut muuta ammattiapua.

Pääteema	Pekka	Aada	Outi	Tuuli
Muuta	<p>Tuen suhteen realististi, tiesi, mistä tukea saa ja mistä ei, eikä lähtenyt sellaisista paikoista kyselemään, joten ei tullut kokemusta, että ei olisi saanut jostakin tukea.</p> <p>Enemmän ajatus, että eroon vanhoillislestadiolaisista, koska siellä ei ole hyvä olla, ei niinkään, että hakisi tukea jostain.</p>	<p>Kuvaa prosessia todella raskaaksi. Ennen irtautumista jutteli vain joidenkin kanssa, tiesi, että tulee olemaan päätöksestä epävarma, ei halunnut, että kukaan irtautunut on vaikuttanut päätökseen.</p> <p>Huumori on ollut tärkeää. Halusi kaiken tuen, mitä oli saatavilla. Saanut paljon tukea eri ihmisiltä ja eri ihmisryhmiltä. Voinut keskustella kaikkien kanssa, itse haluaa eniten irtautuneiden ja ulkopuolisten kanssa.</p> <p>Puhuu irtautumisesta avoimesti kaikille ollut tukiverkoston sisällä ja ulkona. Kuvaa, että prosessi on vielä kesken.</p>	<p>Kokonaisvaltaisen prosessi, tarvitsi monenlaista tukea, löysi helposti omat väylät, sai monipuolista tukea.</p> <p>Yhteinen kieli loppui lestadiolaisten kanssa, koki oleellisemmaksi irtautuneiden ja ulkopuolisten tuen, tiesi etukäteen mitä mistäkin saa, erityisesti liikkeestä, joten haikautui niiden ihmisten luo, keneltä tiesi saavansa tukea. Prosessi jatkuu edelleen, eikä koskaan loppu.</p>	<p>Irtautuessa oli todella yksin ja ahdistunut. Tuntui väärältä osallistua vertaistukea tarjoaviin tilanteisiin. Olisi tarvinnut apua yksinäisyyden kanssa, ei tiedä mitä ja mistä. Asian käsittely vaatii todella pitkän ajan, tämä yksi syy, miksi käy nytkin terapiassa. Suuri osa tukijoista oli lestadiolaisia olisi pitänyt rohkeammin etsiä tukea ja apua ulkopuolelta, esimerkiksi jostain yhteisöstä, jossa on entisiä lestadiolaisia tai seurakunnasta mutta ei rohjennut eikä ollut voimavaroja.</p>

Taulukko 3. Tarvitsevat

Pääteema	Eerik	Vilma	Antti
Vanhoillislestadiolaisen yhteisön tuki	Suhteet yhteisöön katkesivat lähes kokonaan, käännytystä, hoitokokouksia, sitten kaikki käänsivät selän, itsekin joutunut katkaisemaan yhteyksiä syylistämisen vuoksi, toisaalta ei odottanutkaan tukea, yksi ystävä otti myöhemmin yhteyttä, ovat tekemisissä, mutta eivät puhu irtautumisesta.	Ei hakenut, eikä saanut tukea yhteisöstä, kokee etteivät voikaan tukea jotakin minkä kokevat vääräksi, yksi lestadiolainen ystävä säilynyt läheisenä, suvun kanssa jännitettä, ei keskustellut irtautumisesta kenenkään vanhoillislestadiolaisen kanssa.	Suhteet yhteisöön katkesivat lähes kokonaan, käännytystä ja puhuttelua tai sitten laitettiin välit poikki, muutamat lestadiolaiset säilyivät, lähinnä sukulaisia.
Puolison tuki	Vanhoillislestadiolainen puoliso yritti väkisin käännyttää, avioero, myöhemmin ex-puoliso irtautui, ovat vähän keskustelleet, sai ymmärrystä.		Irtautunut yhdessä puolison kanssa, häneltä sai tukea, keskustelivat paljon.
Perheen tuki	Aiemmin irtautuneet sisarukset todella tärkeä tuki. Vanhemmat ottivat raskaasti, ei ole saanut tukea, vanhoillislestadiolaisten sisarusten kanssa ei ole keskustellut.	Aiemmin irtautuneiden sisarusten kanssa ei niinkään keskustellut, vaan tehnyt asioita yhdessä, luonut uutta sisarussuhdetta, tämä tärkeää. He myös esimerkkinä, ei tarvinnut pelätä hylkäämiskokemusta, ei hakenut tukea vanhemmilta, kokee, etteivät voikaan tukea sellaista, minkä kokevat vääräksi.	Viime aikoina keskustellut aiemmin irtautuneen äidin kanssa, sisarukset vanhoillislestadiolaisia, ei ole keskustellut heidän kanssaan.

Pääteema	Eerik	Vilma	Antti
Vertaistuki	Olisi tarvinnut enemmän vertaistukea erityisesti tutuilta tai jos-takin vertaistukijärjestöstä, ei ollut tarjolla, ei tuntenut ketään, myöhemmin keskustellut irtautuneen ystävän kanssa.	Olisi hyvä, jos olisi ollut enemmän vertaistukea, lähinnä yhden irtautuneen ystävän kanssa keskustellut.	Useita irtautuvia kavereita, keskusteli vähän, mutta ei ollut sanoja keskustella, nyt myöhemmin enemmän.
Sosiaalisen median tuki	Nyt mukana Facebookin ja UUT:n vertaistukiryhmissä, osallistuu päivittäin keskusteluun, lukee blogeja, paljon apua, harmittaa kun ei irtautuessa ollut tällaista.	Kuullut keskusteluryhmistä somessa, on etsinyt näitä, mutta ei ole löytänyt, olisi kiinnostavaa osallistua, lukenut paljon muiden irtautuneiden kertomuksia, blogeja ja huumorisivusto OHO! Siionia, osaa blogeista ei ole löytänyt.	Nyt mukana FB:n vertaistukiryhmässä, paljon apua, harmittaa kun ei irtautuessa ollut tällaista, satunnaisesti seuraa blogeja, ohjelmia jne.
Vanhoillislestadiolaisen yhteisön ulkopuolisten tuki	Aina ollut myös ulkopuolisia kavereita, sai tukea, mutta ei sellaista kuin olisi tarvinnut, koska heillä ei ymmärrystä lestadiolaisuudesta, yksi perehtynyt uskontojen urheihin, tämä paras tuki.	Muutama läheinen ystävä, paljon keskustellut heidän kanssaan, huolestui kuormittaako heitä liikaa. Olisi ollut hyvä olla isompi joukko ulkopuolisia ympärillä, mutta oli ollut kahden maailman välissä, joten ei läheinen kummankaan joukon kanssa.	Joutuisi vain selittelemään vääriä käsityksiä, pitäisi olla hyvin luotettava tilanne, että puhuisi.

Pääteema	Eerik	Vilma	Antti
Kirkon tuki	Mietti monesti, että olisi mennyt keskustelemaan papin kanssa, mutta ei saanut men-tyä, jännitti, että pappi kokee hänet kirkko- tai uskontovastaiseksi, kun on irtautunut. Nyt tuntuu turhalta pelolta. Sattumalta tavannut muutaman papin ja jutellut heidän kans- saan, apua vaikka irtautumisesta jo aikaa.	Kävi useamman kerran papin luona keskustele- massa, tästä oli pal- jon apua. Käynyt irtautumisen jälkeen paljon luteri- laisissa jumalanpalve- luksissa.	Haki apua papilta, huono kokemus, pappi ei kuunnellut, tämä ainoa mitä osasi tehdä, jos olisi ollut tarjolla apua muodos- sa, johon olisi osannut tarttua, olisi sen teh- nyt.
Uskonnollisuuden kä- sittely	Kirkkoon meneminen ahdistaa ja aiheuttaa pahan olon, tulee ta- kaumia mieleen, ei tiedä mihin uskoo. Aikaisemmin varoitel- tiin osallistumasta lute- rilaisiin juttuihin.	Luterilaisten jumalan- palvelusten vapaus ja se, että ei kyseenalais- teta uskoa tuntuu mu- kavalta.	Irtautuneet, joiden kanssa myöhemmin keskustellut, monet olleet teologeja, käsi- telleet hengellistä puolta.
Psykologinen tuki	Hakeutui kahden eri psykoterapeutin luo, ei kokemusta lestadiolai- suudesta, eivät voineet samaistua, mutta sai tukea.	Miettinyt psykologia, mutta vielä ainakaan ei tarpeellinen.	Ei halua mennä psyko- terapeutille, ei ole asian kanssa pois raiteilta ja pitäisi men- nä selittämään ilmiö, josta toinen ei tiedä mitään tai korjata väärät käsitykset.
Muuta	Uudenlaisen musiikin kuuntelu auttanut jo ennen kuin osasi pu- hua asiasta. Ei osannut etsiä tukea, ei ollut helposti saatavilla ja löydettävissä niin kuin nykyään ja oli lamaan- tunut ensimmäisen vuoden, olisi tarvinnut jonkun kutsumaan avun piiriin. Tuesta edelleen hyötyä ja sille tarvetta.	Lukenut paljon, kirjallisuus auttanut ymmär- tämään. Kertoessaan irtautumi- sesta, ei halunnut pu- hua kenenkään kanssa, että kukaan ei ala käännättämään. Huumori yksi hyvä ja tärkeä keino käydä asioita läpi.	Aiemmin tukea oli mitättömästi, ei tarjot- tu, kun ei ollut somea, niin ei saanut muualta- kaan. Kirjallisuudesta löytynyt sanat ja puhe- kulttuuri, nyt kun sitä on, aiemmin ei oikein mahdollisuutta puhua, nyt voi vapaammin. Aiemmin olisi tarvin- nut muuta kuin kes- kustelua, mutta mitä?